

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

JOSEFINA SIPINEN

Kuntalaisten kunnallisesta päätöksenteosta tekemien arvioiden vaikutus sisäiseen
kuntakuvaan – esimerkkinä Pieksämäen kaupunki

Valtio-oppi
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2015

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

SIPINEN, JOSEFINA: Kuntalaisten kunnallisesta päätöksenteosta tekemien arvioiden vaikutus sisäiseen kuntakuvaan – esimerkkinä Pieksämäen kaupunki

Pro gradu -tutkielma, 86 s., 10 liites.

Valtio-opin opintosuunta

Toukokuu 2015

Tutkin pro gradu -tutkielmassani, vaikuttavatko kuntalaisten kunnallisesta hallinnosta ja päätöksenteoelimitystä tekemät arviot kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Sisäisellä kuntakuvalla viitataan kuntalaisen arvioon oman asuinkunnan tarjoamista mahdollisuuksista hyvään elämään, sekä kuntalaisen arvioon siitä, viihtyykö hän kunnan asukkaana. Sisäisen kuntakuvan vastinparina on ulkoinen kuntakuva eli muiden kuin kunnassa asuvien mielikuva kunnasta. Kaupunkien välisessä alueellisessa kilpailussa osaavasta työvoimasta, pääomasta ja informaatiosta ulkoiseen kuntakuvaan rinnastettavissa oleva imago tai brändi on keskeinen vetovoimatekijä, jonka myönteiseksi muovaamiseen kaupungit käyttävät paljon voimavaroja. Ulkoinen kuntakuva rakentuu kuitenkin sisäisen kuntakuvan päälle, minkä vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että kunnan asukkaat ajattelevat asuvansa mukavassa kunnassa.

Tutkimuskohteena on itäsuomalainen Pieksämäen kaupunki. Tutkimuksen aineisto kerättiin postikyselynä keväällä 2015. Kyselyn avulla kartoitettiin pieksämäkeläisten mielipiteitä ja arvioita kotikaupungistaan, sen palveluista ja päätöksenteosta. Aineiston analyysissä on hyödynnetty tilastollisia menetelmiä. Aineistoa on järjestetty pääkomponenttianalyysillä, muuttujien välisiä yhteyksiä on puolestaan selvitetty ristiintaulukoinnin avulla. Lineaarisen regressioanalyysin keinoin on tutkittu sosiodemografisten muuttujien, kontrollimuuttujien sekä tutkimusmuuttujien vaikutusta sisäiseen kuntakuvaan. Kontrollimuuttujiksi malliin on otettu muiden muassa asukkaiden arvioita kunnan palveluista, kaupasta, rakennetusta ympäristöstä sekä omista mahdollisuuksistaan löytää kaupungista työ- tai opiskelupaikka. Varsinaisia tutkimusmuuttujia ovat kunnallista hallintoa ja päätöksentekoa kohtaan tunnettu luottamus, kiinnostus kunnan asioita ja politiikkaa kohtaan sekä vieraantuminen kunnallispolitiikasta.

Tulosten perusteella sisäistä kuntakuva selittävät sosiodemografisten tekijöiden osalta koulutus, asuinpaikan sijainti sekä kunnassa asuttujen vuosien määrä. Korkeammin koulutetuilla samoin kuin haja-asutusalueella asuvilla pieksämäkeläisillä sisäinen kuntakuva on heikompi kuin matalamman koulutuksen suorittaneilla ja kaupungin keskustassa asuvilla. Korkeammin koulutetut eivät siis jostain syystä tunne viihtyvänsä tai usko tulevaisuuteensa Pieksämäen kaupungissa samalla tavoin kuin matalammin koulutetut. Haja-asutusalueella asuvat ovat hekin etäännyneempiä kaupungista kuin keskusta-alueella asuvat. Syitä näihin havaintoihin voidaan spekuloida esimerkiksi korkeasti koulutetuille tarjolla olevien työtilaisuuksien vähyydellä sekä palveluiden kaikkoomisella haja-asutusseuduilta. Tutkimuksessa havaittiin myös, että mitä kauemmin henkilö on asunut Pieksämäellä, sitä myönteisempi kuva hänellä kaupungista on.

Sisäistä kuntakuvaa vahvistavat aineiston perusteella myös usko työmarkkinoilla pärjäämiseen, kunnan rakennetun ympäristön kokeminen viihtyisäksi, tyytyväisyys kunnan julkisiin ja yksityisiin palveluihin, kauppaan, kulttuuriin, sekä vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin. Myös tyytyväisyys omaan elämäntilanteeseen edistää myönteistä suhtautumista asuinkuntaan ja vahvistaa siten käsitystä siitä, kuinka kuntaan samastuminen ja siellä viihtyminen seuraa yleistä hyväosaisuutta.

Keskeisin havainto itse tutkimuskysymyksen kannalta on kuitenkin se, että vieraantuminen kunnallisesta päätöksenteosta heikentää myös sisäistä kuntakuvaa. Ne asukkaista, joiden subjektiivinen kansalaispätevyys on heikko, jotka suhtautuvat yleisen kriittisesti politiikkaan ja jotka arvioivat poliittisen järjestelmän tuotokset heikoiksi, suhtautuvat myös asuinkuntaan kielteisesti. Havainto korostaa kunnallisen lähidemokratian merkitystä sisäisen kuntakuvan parantamisessa. Vieraantumisen tunteiden lievittämiseksi kaupungin on panostettava kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksiin.

Tutkimuksessa analysoidaan lyhyesti myös pieksämäkeläisten kotikaupungistaan tuottamaa aluepuhuntaa liittyen kyselylomakkeen kysymykseen, jossa vastaajia pyydettiin kuvailemaan kaupunkia ja sen asukkaita kahdella ensiksi mieleen tulleella sanalla. Näistä luonnehdinnoista kaksi kolmasosaa oli joko myönteisiä tai neutraaleja ja kolmannes kielteisiä. Pieksämäkeläiset kuvasivat kaupunkiaan toisaalta helpoksi, mukavaksi ja viihtyisäksi pikkukaupungiksi ja toisaalta paikoilleen pysähtyneeksi ja uinuvaksi kyläksi, jonka tulevaisuus on epävarma.

Pieksämäen mahdollisuudet houkutella uusia asukkaita ja pitää kiinni kunnassa jo asuvista riippuvat pitkälti siitä, uskovatko asukkaat kaupungin voivan tarjota heille hyvät edellytyksen elää ja asua. Tässä on konkreettisten kokemusten lisäksi myös kyse mielikuvista eli siitä, kuinka kaupunki onnistuu kasvattamaan asukkaidensa luottamusta siihen, että heidän kannattaa jäädä asumaan paikkakunnalle. Sisäiseen kuntakuvaan panostaminen on siten nähtävä vähintään yhtä tärkeänä kuin kunnan ulkoiseen imagoon investoiminen.

Asiasanat: sisäinen kuntakuva, paikan markkinointi, kuntademokratia, Pieksämäki

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto.....	4
1.1. Kaupungit kilpasilla	4
1.2. Tutkimuskysymys ja -kohde	5
1.3. Tutkimuksen rakenne	8
2. Kuntakuva tutkimuskohteena	9
2.1. Kulttuurimaantieteen näkökulma	9
2.2. Kuntakuva paikan markkinoinnin näkökulmasta	11
2.3. Kuntakuva osana kunnallisen demokratian tutkimusta	15
2.4. Yhteenvedo.....	22
3. Arvio kunnallisesta päätöksenteosta	24
3.1. Luottamus kunnallista päätöksentekoa kohtaan	24
3.2. Päätöksenteosta vieraantuminen.....	28
3.3. Kiinnostus päätöksentekoa kohtaan	35
3.4. Yhteenvedo.....	37
4. Aineisto.....	38
4.1. Pieksämäen kaupunki tutkimuskohteena.....	38
4.2. Aineiston kuvaus	40
4.3. Aineiston edustavuus.....	42
5. Analyysi.....	45
5.1. Mittareiden muodostaminen.....	45
5.1.1. Selitettävä muuttuja.....	45
5.1.2. Selittävät muuttujat	46
5.1.2.1. Kontrollimuuttujat	47
5.1.2.2. Tutkimusmuuttujat.....	52
5.1.3. Taustamuuttujat	58
5.2. Sisäisen kuntakuvan ulottuvuudet Pieksämäellä	62
5.3. Omakuvan rakentaminen aluepuhunnan kautta	71
6. Päätelmät	75
6.1. Myönteinen sisäinen kuntakuva kaupungin vetovoimatekijänä.....	75
6.2. Toimiva kuntademokratia sisäisen kuntakuvan eheyttäjänä	78
Kirjallisuus	80
Liite 1. Saatekirje	87
Liite 2. Kyselylomake.....	88
Liite 3. Aineiston keruun kuvailu	96

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Edustavuustarkastelu: Aineisto, otos ja populaatio. Lähde populaation osalta: Pieksämäen kaupunki ja SVT.....	42
Taulukko 2. Edustavuustarkastelu: Sukupuolen jakautuminen ikäryhmittäin otoksessa ja aineistossa. Ristiintaulukointi.	43
Taulukko 3. Pieksämäkeläisten äänestyskäyttäytyminen kuntavaaleissa 2012 ja eduskuntavaaleissa 2015 verrattuna kyselyssä puoluekantansa ilmoittaneiden puoluekannatukseen. Lähde: Oikeusministeriö.....	44
Taulukko 4. Sisäinen kuntakuva -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,872).	45
Taulukko 5. Sisäisen kuntakuvan ulottuvuudet: kauppa, palvelut, kulttuuri- ja vapaa-aika sekä kunnan rakennettu ympäristö. Pääkomponenttianalyysi.....	48
Taulukko 6. Tyytyväisyys kauppaan, palveluihin, kulttuuriin ja vapaa-aikaan -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,950).....	49
Taulukko 7. Arvio kunnan rakennetusta ympäristöstä -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,738).....	50
Taulukko 8. Kunnallisesta hallinnosta ja päätöksentekojärjestelmästä tehtyjen arvioiden eri ulottuvuudet. Pääkomponenttianalyysi	53
Taulukko 9. Luottamus kunnallista päätöksentekoa kohtaan -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,952).....	54
Taulukko 10. Sisäisen kuntakuvan ja kunnallista hallintoa kohtaan tunnetun luottamuksen yhteys. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).	55
Taulukko 11. Vieraantuminen kuntapolitiikasta -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,863). ...	55
Taulukko 12. Kuntapolitiikasta vieraantumisen ja sisäisen kuntakuvan suhde. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N). ...	56
Taulukko 13. Kiinnostus kuntapolitiikkaa kohtaan -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,854).	56
Taulukko 14. Sisäisen kuntakuvan ja politiikkakiinnostuksen suhde. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).....	56
Taulukko 15. Ikävuosien vaikutus kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).	59
Taulukko 16. Koulutuksen vaikutus kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).	59
Taulukko 17. Asuinpaikan sijainnin vaikutus kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).	60
Taulukko 18. Elämäntilanteen vaikutus kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).	60
Taulukko 19. Puoluekannatuksen vaikutus kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N). ...	61
Taulukko 20. Sisäisen kuntakuvan ulottuvuudet. Lineaarinen regressioanalyysi.	63
Taulukko 21. Pieksämäkeläisten puoluekannatus kuntavaaleissa 2012 ja eduskuntavaaleissa 2015. Lähde: Oikeusministeriö.	68

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Pieksämäkeläisten sisäinen kuntakuva.	46
Kuvio 2. Pieksämäkeläisten arviot kontrollimuuttujien osalta.	51
Kuvio 3. Pieksämäkeläisten usko työ- tai opiskelupaikan löytymiseen eri ikäryhmittäin.	52
Kuvio 4. Pieksämäkeläisten kiinnostus ja luottamus kuntapolitiikkaa kohtaan sekä politiikkaan kiinnittyminen.	57
Kuvio 5. Vieraantumisaste ikäluokittain, eri koulutustason suorittaneiden kesken sekä kantakaupungissa ja haja-asutusalueella asuvien kesken.	69
Kuvio 6. Kunnallishallintoa kohtaan tunnetun luottamuksen jakaantuminen eri koulutustason suorittaneiden keskuudessa.	70

1. JOHDANTO

1.1. Kaupungit kilpasilla

Globalisoitumisen ja tietoyhteiskuntakehityksen myötä kaupungit ja kaupunkiseudut ovat joutuneet aivan uudelleenlaiseen kilpailulliseen tilanteeseen. Siinä missä suomalaiset kaupunkiseudut kilpailivat viime vuosisadalla yritysten toimintojen sijoittumisesta lähinnä toisten suomalaisten kaupunkiseutujen kanssa, nyt ne käyvät kilpailua muiden eurooppalaisten kaupunkiseutujen kanssa – osin jopa maanosan ylittävällä globaalilla tasolla. (Kostiainen 2001, 13.) Yhteiskuntatieteilijä Manuel Castells (1996) esitti 1990-luvun puolivälissä ajatuksen siirtymisestä paikkojen tilasta (space of places) virtojen tilaan (spaces of flows). Virtojen tilassa informaatio- ja pääomavirrat liikkuvat globaalisti kohti vetovoimaisia paikkoja. Myös yritysten ja ihmisten liikkumista voidaan hahmottaa virtojen käsitteen avulla. Kilpailukykyisiä ovat ne paikat, jotka onnistuvat vetämään puoleensa niille tärkeitä virtoja. Suomalaiset kaupungit ja kaupunkiseudut ovat 2010-luvulla kuitenkin tilanteessa, jossa niiden on samanaikaisesti sekä parannettava omaa alueellista kilpailukykyään että selvittävä kuntatalouteen kohdistuvista voimakkaista leikkauksista. Ihmisten ja yritysten liikkuvuus kohti kasvukeskuksia on entisestään voimistunut, ja Suomeen on muodostunut selkeitä muuttotappio- ja muuttovoittoalueita.

Viehätysvoiman tai vetovoimaisuuden voidaan ajatella kumpuavan monista lähteistä, kuten kaupunkien työmarkkinoista, niiden alueella sijaitsevien yritysten toimintaympäristöstä, kaupunkien tarjoamista palveluista, koulutusmahdollisuuksista, kulttuurista sekä niistä lukuisista eri mahdollisuusraenteista, joiden ihmiset ajattelevat olevan edellytyksiä hyvälle elämälle. Kaupunkiseutujen tarjoamat mahdollisuudet on ennen kaikkea saatava kuuluville ja ihmisten tietoisuuteen (Kostiainen 2001). Puhuttaessa kaupunkien brändeistä tai niiden imagosta viitataan niin kutsuttuun ulkoiseen kuntakuvaan eli siihen, mitä kaupungista ajatellaan sen ulkopuolella. Ulkoisen kuvan vastapainona on kaupungissa asuvien sisäinen kuva omasta asuinkunnastaan. Ulkoista kuvaa ei voi olla ilman sisäistä, sillä kaupungin asukkaat tekevät paikasta sen yhdyskunnan, joka se pohjimmiltaan on.

Kaupunkimarkkinointia käsitelleet tutkijat puhuvat tarinayhteiskunnasta, jossa myös kaupungeilla on oltava tarina (Raunio 2001.) Keskustelu nivoutuu osaksi jo aiemmin virinnyttä keskustelua mielikuvayhteiskunnista, jossa mielikuvien merkitys valinta- ja päätöksentekotilanteissa korostuu (Lehtonen 1990). Asuinpaikan valintaan vaikuttavat lukuisat seikat työtilaisuuksista sosiaalisiin verkostoihin,

mutta myös paikkaan kytkeytyvillä mielikuvilla on suuri merkitys. Kilpaillessaan yhä kiivaammin veronmaksajista, yrityksistä, pääomista ja matkailijoista, kunnat muovaavat alueiden identiteettejä kilpailukykyisiksi (Paasi 1996). Brändiasiantuntija, tekniikan tohtori Seppo Rainiston (2012) mukaan tässä kilpailussa maine on paikkojen arvokkain omaisuuserä ja mielikuvilla on keskeinen merkitys kunnan vaurauden luojina. Rainisto ei puhu vähemmästä kuin ”globaalista paikkasodasta”, jota investoinneista, kyvykkästä työvoimasta, arvostuksesta ja vetovoimasta käydään. Globalisaatio suosii Suomessa useimmiten pääkaupunkiseutua ja muutamia vahvoja korkeakoulupaikkakuntia. Ympäristökirjailija ja keskustan kansanedustajaehdokas Juha Kuisma analysoi Aamulehdessä kevään 2015 eduskuntavaalitulosta todeten, kuinka keskustan ja perussuomalaisen vaalivoitto kielii siitä, että kansalaiset toivovat globalisaation hyödyttävän mieluummin koko maata. Seuduilla, joita leimaa autioitumisen ja vanhenemisen yleistyne, ei samastuta ”Helsingin ylemmyyteen ja omahyväisyyteen” (Aamulehti 2015). Alueiden välisessä kilpailussa niin myönteisillä kuin kielteisillä seikoilla on taipumus kasaantua.

1.2. Tutkimuskysymys ja -kohde

Tutkin pro gradu -tutkielmassani, vaikuttavatko kuntalaisten kunnallisesta hallinnosta ja päätöksentekuelimistä tekemät arviot kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Tutkimuskohteenani on Itä-Suomessa sijaitseva Pieksämäen kaupunki. Kaupunki on kiinnostava tutkimuskohde siitä syystä, että se kuuluu paikkojen välisessä kilpailussa niiden kuntien joukkoon, jotka menettävät asukkaitaan kasvukeskuksille. Sikäli kun vetovoimakilpailussa tärkein tekijä on kaupungin myönteinen imago, Pieksämäen tilanne ei ole ollut kaikkein suotuisin. Pieksämäki oli 2000-luvun vaihteessa yksi laajan KuntaSuomi 2004 -kuntalaiskyselyn tutkimuskunnista, jossa kuntien asukkaille lähetettiin postikysely vuosina 1996, 2000 ja 2004. Tuossa kyselyssä kuntien asukkailta kysyttiin, kuinka vetovoimaisena he pitivät omaa kuntaansa suhteessa muihin eli arvioivatko he kuntansa pärjäävän kuntien välisessä kuvitteellisessa kilpailussa siitä, missä on hyvä elää ja asua. Vuonna 1996 pieksämäkeläisistä ainoastaan viidennes arvioi kuntansa sijoittuvan melko tai erittäin hyvin kuntien välisessä kilpailussa. Negatiivisemmän arvion omasta kunnastaan esitti 47 tutkimuskunnasta vain kaksi kuntaa. Vuonna 2000 tilanne ei ollut lainkaan parantunut, yhä vain viidennes arvioi kunnan vetovoimaiseksi. Merkittävä muutos tapahtui kuitenkin vuonna 2004 – tuolloin kaupungin asukkaista 45 prosenttia antoi myönteisen tai erittäin myönteisen arvion, vaikka tulos jäikin niukasti kaikkien kuntien keskiarvon (51 %) alapuolelle. (Pekola-Sjöblom & Helander 2006, 86.)

1990–2000-lukujen kielteisiin arvioihin kaupungin mahdollisuudesta pärjätä vetovoimakilpailussa liittyy myös vuonna 1995 Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä julkaistu artikkeli, jossa Pieksämäen kaupunki nimettiin Suomen onnettomimmaksi paikkakunnaksi:

Suomen onnettomimman kaupungin pitkillä, pimeillä kaduilla märkä tuuli pääsee pieksämään kasvoja. [...] Ilman VR:ää, ratapihaa ja konepajaa Pieksämäkeä tuskin olisi olemassa. Ja VR:n kutistuessa kuihtuu myös koko suon päälle rakennettu kaupunki. [...] Nyt kaupunki on kuin halvaantunut. Jotakin uutta pitäisi yrittää, mutta kukaan ei keksi mitään. Kun joku ehdottaa vaikka sahan perustamista, kaupungin elimiin sataa valitusten ryöppy ja hanke kaatuu siihen. Pieksämäkeläiset sanovat itsekkin olevansa valittajia. Jos ei muusta, niin valitetaan siitä, että muut valittavat. (Helsingin Sanomat 1995.)

Helsingin Sanomien artikkelin päätteeksi todettiin, kuinka tilastoanalyysi oli leikkimielinen ja kuinka analyysiin valittiin vain mittareita, jotka onnellisuuden sijaan mittasivat onnettomuutta. Tästä huolimatta artikkeli sai pieksämäkeläiset apeiksi. Kielteisen ilmapiirin havaitsi kaupunkiin saapuessaan myös toimittaja Hannu Suojanen, kun hän vuonna 2000 kirjoitti Länsi-Savossa ilmestyneen kolumninsa otsikolla ”Surkeuden eliittiä?”. Suojanen oli hämmästynyt kaupungissa vallinneesta alakulosta ja siitä, kuinka negatiivisesti sen asukkaat kotikaupungistaan puhuivat:

[Paikallisen majoitusliikkeen] omistajan mielestä Pieksämäki on kuoleva kylä, josta kaikki kyvykkäät ihmiset muuttavat pois. [...] Eräs muualla opiskeleva syntyperäinen pieksämäkeläinen kuvaili lapsuuden kotikuntaansa kirosanoin. (Länsi-Savo 2000.)

Suojanen totesi, ettei ollut aiemmin saanut niin pessimististä vastaanottoa ”edes kurjuustilastojen maratontaulukon ikuiselta kärkinimeltä, Kainuulta”. Mikäli surkuteltavaa kuitenkin riitti, olisi pieksämäkeläisten kannattanut Suojasen mukaan ottaa surkeudesta kaikki irti ja lanseerata imagokonsultin avulla jopa tienvarsikyltit uusiksi: ”Pian tulet Pieksämäelle – vielä ehdit pysähtyä”. (LS 2000.)

Kaupungissa 1990-luvulla toiminut seudun kuntien yhteinen elinkeinoyhtiö nimesi yhdeksi tavoitteekseen saada jokaisesta pieksämäkeläisestä seudun markkinoija. Tuo tavoite jäi kuitenkin toteuttamatta, kun 1990-luvun alun laman ja yli tuhannen työpaikan menettämisen seurauksena kaupungin valtasi henkinen alakulo. Kansallinen huomio onnettomimpana paikkakuntana vain entisestään vahvasti epätoivoa. Samoihin aikoihin myös kaupungin päätöksenteko sai ikävää huomiota, kun erimielisyydet silloisen kaupunginjohtajan ja muutamien kunnallispoliitikkojen välillä kärjistyivät. 2000-luvun alussa erimielisyydet johtivat kaupunginjohtajan erottamiseen. (Sipinen 2014, 75–77; Polvi 2007). Erimielisyydet ovat repineet Pieksämäen kunnallispoliittista elämää rajusti myös viime aikoina. Viimeisimmän valtuustokauden aikana sekä perussuomalaisen että kristillisdemokraattien valtuustoryhmät ovat hajonneet. Paikalliset sosiaalidemokraatit ovat jakaantuneet jo aiemmin kahteen

yhdistykseen. Kaupunginhallituksen puheenjohtajakin irtisanoutui tehtävästään vuoden 2015 alussa. (Savon Sanomat 2015.)

Kaupungin asemaa vetovoimakilpailussa ovat siten jo pitkään haitanneet erinäiset poliittiset kiistat. Tästä näkökulmasta on kiinnostavaa selvittää, missä määrin kuntalaisten mielikuvat ja arviot kunnallisesta hallinnosta ja päätöksentekoinstituutioista vaikuttavat heidän omasta asuinkaupungistaan muodostamiin mielikuviin. Yhtenä osa-alueena kilpailukyvyn kasvattamisessa on toimiva kunnallinen hallinto. Aiemman kunnallista demokratiaa ja sen toimivuutta koskevan tutkimuksen piirissä on havaittu, kuinka myönteinen kuva omasta asuinkunnasta vahvistaa myönteisiä mielikuvia myös kunnallisen päätöksentekojärjestelmän toimivuudesta (Pekola-Sjöblom 1998). Omassa tutkimuksessani asetelma on toisinpäin. Tarkastelen, missä määrin kuntalaisten arviot paikallisen tason päätöksenteosta ja hallinnosta vaikuttavat heidän sisäiseen kuntakuvaansa.

Pieksämäkeläisten kuva omasta asuinkunnasta on menneinä vuosina ollut koetuksella ja samalla kaupungin asukkaat ovat saaneet seurata kaupungin ajoittain eripuraista päätöksentekoa. Pieksämäki ei kuitenkaan ole ainoa kunta, joka on jäänyt alakynteen alueiden välisessä kilpailussa tai jonka päättäjät ovat päätyneet kiistelemään kaupunkia koskevista päätöksistä. Kaupunki on kuitenkin yksi esimerkki, jota tutkimalla voidaan kerätä empiiristä aineistoa siitä, missä määrin myönteiset tai kielteiset arviot kunnallisesta päätöksenteosta selittävät arviota itse kunnasta. Mikäli arvio päätöksenteosta selittää sisäistä kuntakuvaa, voidaan tuloksen nähdä vahvistavan ajatusta, jonka mukaan kuntien kannattaa suunnata voimavaroja siihen, että kunnan asukkaat suhtautuvat myönteisesti kunnalliseen hallintoon ja päätöksentekoinstituutioihin ja kiinnittyvät politiikkaan kuntatasolla.

Oman empiirisen aineistoni olen koonnut postikyselynä keväällä 2015. Kyselylomake lähetettiin yhteensä tuhannelle Pieksämäen kaupungin asukkaalle, joista lomakkeen palautti 312 henkilöä. Analysoin kvantitatiivista aineistoani pääkomponenttianalyysin, ristiintaulukoinnin ja lineaarisen regressioanalyysin keinoin. Selitettävänä muuttujana tutkimuksessani on sisäinen kuntakuva, jota selittävät tutkimusmuuttujinani arvio kunnallisen päätöksentekojärjestelmän luotettavuudesta, politiikasta vieraantuminen sekä kiinnostus politiikkaa kohtaan. Lähtöoletukseni on, että kuntalaisten arvio kunnallisesta päätöksenteosta selittää osan sisäisen kuntakuvan vaihtelusta.

1.3. Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni etenee siten, että seuraavissa kahdessa pääluvussa käyn läpi tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen. Tarkastelen aluksi, kuinka kuntakuvaa on tutkittu osana paikkaan kiinnittyvän identiteetin muotoutumista, kuntamarkkinointia ja politiikantutkimusta. Tämän jälkeen avaan politiikan tutkimuksen näkökulmasta sitä, mistä näkökulmasta ja millä tavoin kuntalaiset ylipäättään voivat arvioida kunnallista hallintoa ja päätöksentekoinstituutioita ja pohdin, millaisista osatekijöistä nämä poliittisen järjestelmän toimivuusarvioinnit rakentuvat.

Neljännessä luvussa kerron tarkemmin tutkimuskohteeksi valitsemastani Pieksämäen kaupungista. Kuvaan tarkemmin myös itse aineiston keruuprosessia ja pohdin aineiston edustavuutta. Viidennessä luvussa siirryn varsinaiseen empiiriseen analyysiin ja esittelen tutkimukseni tulokset. Kerron myös käyttämäni tutkimusmenetelmistä ja siitä, miten olen muodostanut käyttämäni sisäistä kuntakuvaa ja poliittisen järjestelmän toimivuusarvioita mittaavat mittarit. Viimeisessä luvussa kokoan yhteen tutkimukseni tulokset ja pohdin mahdollisia aiheita jatkotutkimukselle.

2. KUNTAKUVA TUTKIMUSKOHTENA

2.1. Kulttuurimaantieteen näkökulma

Maantieteilijät ovat olleet kiinnostuneita kuntakuvasta osana laajempaa alueellisen identiteetin tutkimusta aina siitä saakka, kun alueellisen identiteetin käsite yleistyi maantieteessä humanistisen ja behavioraalisen maantieteen esiinnousun myötä 1970-luvulla (Paasi 1996). Suomessa erityisesti maantieteen professori Anssi Paasi on vaikuttanut kiinteästi kulttuurimaantieteen kehittymiseen ja alueiden ymmärtämiseen sosiaalisina konstruktioina. Paasi (1986; 1996) jakaa alueellisen identiteetin käsitteen alueen identiteetin ja ihmisten alueellisen identiteetin eli aluetietoisuuden välillä. Alueen identiteetti pitää sisällään elementit, joiden perusteella alue erottuu muista. Tällaisia ovat usein alueen luonnonolot, historia, sosiaalinen rakenne, kulttuuri, kieli ja murteet. Kunnan identiteettiä korostavia tekijöitä voivat siten olla esimerkiksi nähtävyydet, maisema ja luonto, sen elinkeinot, tuotteet ja laitokset, kulttuuriset erityispiirteet, kunnan toistuvat tapahtumat tai juhlat, kansanperinteen tai iskelmien tarinat, sekä kunnan omat kuulumisuudet (Karvonen 2001, 48). Näiden pohjalle perustuvat symboliikka, mielikuvat ja odotukset, jotka alueeseen liitetään. Alueiden identiteetit eivät ole staattisia, vaan ne muuttuvat yhteiskunnallisen kehityksen myötä. (Paasi 1996.)

Samat tekijät ovat Paasin (1996) mukaan osa asukkaiden alueellista identiteettiä eli aluetietoisuutta. Ihmisen identiteetille tärkeitä lähteitä ovat muun muassa sukupuoli, etnisyys, luokka ja ikäryhmä, mutta niiden lisäksi merkitystä on myös alueella, johon ihminen katsoo kuuluvansa. Ihminen toimii alueiden muodostamassa verkostossa, jossa paikallinen, alueellinen, kansallinen ja globaalinen kietoutuvat toisiinsa. Suomessa kansalaisilla on oikeus valita asuinpaikkansa, mutta todellisuudessa ihmiset eivät tee valintapäätöksiään vapaasti vaan aina tiettyjen sosiaalisten ja historiallisten olosuhteiden vallitessa. Työ, opiskelu, asunto ja kyky selviytyä lainanmaksusta vaikuttavat siihen, minne ihminen päättää asettua asumaan. Sijoittumispäätösten taustalla vaikuttavat seikat ovat moninaiset, edellä mainittujen lisäksi syitä voivat olla esimerkiksi asuinympäristö, sosiaaliset verkostot, kulttuuripalvelut, aluepreferenssit ja stereotypiat.

Tietoisuus ja kertomukset oman alueen ainutlaatuisuudesta eivät palaudu pelkästään yksilöllisiin kokemuksiin ja havaintoihin. Alueisiin liittyy erilaisia odotuksia, joiden määrittelyyn osallistuvat eri

hahmot poliitikoista journalisteihin ja opettajiin. Median, kirjallisuuden ja kouluopetuksen kautta tehdään Paasin mukaan julkiseksi niin kutsuttu kuviteltu yhteisö¹, jonka kautta toisilleen tuntemattomat ihmiset voivat mieltää menneisyytensä, nykyisyytensä ja tulevaisuutensa yhteiseksi. (Paasi 1996.)

Päätettäessä erilaisista kulttuurisista tai hallinnollisista aluejaoista kyseessä on juuri kamppailu yhteisön määrittelemisestä. Kuviteltuja yhteisöjä rakentavat mekanismit toimivat usein parhaiten siellä, missä aluejaot yhtyvät niin alueellisesti kuin symbolisesti. Usein alueista keskusteltaessa nousevat esiin sellaiset avainsanat kuten omaleimaisuus, identiteetti, omaehtoisuus, yhteisöllisyys ja alueiden oma tahto. Ideaalitulanteessa alueet muodostuisivat omaehtoisesti yhteenkuuluvuutta kokevien ihmisten yhteenliittymänä. Alueellinen identiteetti on olemassa ainoastaan suhteessa muihin alueellisiin identiteetteihin. Siten asukkaiden kuva omasta kunnasta muodostuu monesti käsityksille siitä, mitä meillä on tai millaisia me olemme suhteessa muihin. (Paasi 1995; 1996.) Nykyinen identiteetti käy jatkuvaa vuoropuhelua myös menneiden yksilöllisten identiteettien sekä menneiden ja nykyisten sosiaalisten identiteettien kanssa (Breakwell 1994, 18). Alueen ja siellä asuvien historia kietoutuu osaksi nykyhetkeä.

Paasin lisäksi esimerkiksi sosiologi ja maantieteilijä Doreen Massey on pyrkinyt käsitteellistämään tilan, paikan ja sosiaalisen elämän yhteyksiä. Usein paikka ymmärretään rajatuksi ja kunkin paikan ainutkertaisuus syntyy siitä, mitä on paikan rajojen sisäpuolella. Paikkojen ainutkertaisuus syntyy Massey'n mukaan niiden erityisistä sijainneista yhteyksien moninaisissa verkoissa. Massey kuitenkin kyseenalaistaa niin sanotun territoriaalisen näkökulman, jonka mukaan alueet tai paikat ovat selkeästi rajattuja. (Massey 2008, 15.) Anssi Paasin (2008, 170–171) mielestä Massey'n tapa korostaa rajattomuutta ei kuitenkaan ole erityisen hedelmällinen, jos ajatuksella tavoitellaan raja-aitojen hävittämistä. Paasin mukaan relationaalinen ja territoriaalinen näkökulma ovat samanaikaisia ilmiöitä, sillä rajojen ja rajattomuuden, avautumisen ja sulkeutumisen ilmiöt ja mekanismit ovat usein olemassa yhtä aikaa.

Paasi (2008, 170–171) nostaa esille, kuinka juuri valtioon keskeisesti liittyvät hallinnon ja hallinnan mekanismit tekevät ymmärrettäväksi sen, miksi territoriaalisuus, nationalismi, regionalismi ja muut vastaavat rajojen näkyväksi tekemiseen tähtäävät ilmiöt ovat edelleen tärkeitä nykymaailman ymmärtämiseksi. Onkin tärkeää pohtia, miten rajat ovat olemassa, millaiset käytännöt ja diskurssit on

¹ Benedict Anderson (1983) on käyttänyt käsitettä kuviteltu yhteisö viitattaessaan modernille ajalle tyypilliseen suureen yhteisöön, jonka jäsenet eivät koskaan kohtaa silmästä silmään, mutta kokevat silti kuuluvansa yhteen. Paasi lainaa tätä Andersonin nationalismin tutkimuksessa käyttämää käsitettä.

valjastettu pitämään niitä yllä eri konteksteissa ja millaisia valtasuhteita on valjastettu näihin prosesseihin.

Tilan, paikan ja ajan problematisointi jätetään tässä tutkimuksessa edellä mainittuihin huomioihin. Ajatusten valossa kunnan kuitenkin tiedostetaan olevan ennen kaikkea hallinnollinen kokonaisuus, jolla on hallinnolliset, ei välttämättä kulttuuriset, rajat. Kuntien rajat voivat mukailla symbolisia ja kulttuurisia rajoja, mutta monesti erilaisten aluehallinnollisten järjestelyjen vuoksi ne eivät sitä tee. Kunnan kontekstissa maantieteelliset rajat määrittelevät kunnan jäsenet eli henkilöt, jotka kuuluvat kunnallisen hallinnon piiriin. Kuntien toiminta kuntakuvan ja kuntien imagon parantamiseksi voidaan mieltää Paasin mainitsemana hallinnon ja hallinnan käytäntönä. Kunnat ovat kiinnostuneita omasta kuvastaan, sillä se vaikuttaa kunnan olemassaoloon ja tulkintoihin sen toiminnasta. Paikan merkitys yksilötasolla ja sen myötä kiinnittyminen omaan asuinpaikkaan vahvistaa yksilön alueellista identiteettiä ja sitoo ihmisen osaksi sitä kuviteltua yhteisöä, jonka samassa paikassa asuvat muodostavat keskenään.

2.2. Kuntakuva paikan markkinoinnin näkökulmasta

Alueellinen markkinointi on tullut kiinteäksi osaksi aluekehittämistä. Alueellinen markkinointi tai toiselta nimeltään paikan markkinointi on syntynyt globalisaatiokehityksen seurauksena. Globaalia kehitystä kuvatessaan Pekka Himanen ja Manuel Castells (2013, 25–27) viittaavat informationalismiin eli uudenlaiseen yhteiskunnallis-teknologiseen järjestykseen, joka heidän mukaansa muodostui maailmanlaajuisessa mittakaavassa 2000-luvun alussa ja vallitsee nyt kaikkialla. Informaatioteknologia sallii tietämyksen ja tiedon jakamisen ja soveltamisen kaikenlaisiin toimintoihin missä tahansa yhteydessä. Keskeinen osa informationalismia on verkostoituminen ja siten vallitsevaa sosiaalista rakennetta voidaan nimittää globaaliksi verkostoyhteiskunnaksi. Tuottavuuden ja kilpailukyvyyn kasvattamiseen globaalissa verkostotaloudessa liittyy se ongelma, ettei markkinoilla yleensä ole riittävää roolia tuottojen tasaiseen jakamiseen, vaan ne palkitsevat ainoastaan voittajat.

Manuel Castellsin (1996) mukaan paikkojen tilasta onkin siirrytty virtojen tilaan, jossa erilaiset virrat, kuten pääoma- ja työvoimavirrat, liikkuvat maailmanlaajuisesti hakeutuen vetovoimaisiin paikkoihin. Tästä syystä juuri viehätysvoimasta on muodostunut tärkein kilpailuvaltti valtioiden ja kaupunkien

tulevaisuuden kannalta niiden kilpaillessa keskenään pääomista, yrityksistä, informaatiosta, kulttuurista ja tietotaidosta. Mitä paremmin ne menestyvät vetovoimakilpailussa, sitä paremmin ne kykenevät houkuttelemaan työvoimaa ja resursseja sekä kasvattamaan omaa palveluntuotantoaan ja siten yleistä hyvinvointia alueellaan. (Anttiroiko 2014.) Samalla alueiden on nykyisessä verkosto- ja informaatioyhteiskunnassa huolehdittava siitä, että tietoisuus alueiden kilpailukyvyistä on kaikkien saatavilla (Kostiainen 2001, 10). Juuri tietoisuuden levittämiseksi tarvitaan aluemarkkinointia ja myönteisen imagon kehittämistä.

Paikan markkinoinnista tai brändäyksestä (*place marketing, place branding*) on 1990- ja 2000-lukujen aikana muodostunut oma monitieteellinen tutkimusalanensa. Eräs tutkimusalan muotoutumisen syntyyn keskeisesti vaikuttaneista tutkijoista on yhdysvaltalainen markkinoinnin professori Philip Kotler. Yksi hänen tärkeimmistä saavutuksistaan on ollut markkinoinnin periaatteiden ulottaminen liike-elämästä esimerkiksi valtioihin, kansalaisjärjestöihin ja paikkoihin. Kotler ym. (2004, 12) korostavat, kuinka globalisaatio on luonut tilanteen, jossa uudet ja kehittyvät paikat kilpailevat viehätysvoimallaan vanhempien jo asemansa lunastaneiden paikkojen kanssa. Mikäli vakiintuneet paikat eivät kykene säilyttämään ja kasvattamaan käytössään olevia resursseja, muuttoliike suuntautuu muualle. Brändin rakentamisesta on tullut yhtä kiinteä osa julkisen sektorin aluekehittämistä kuin se aiemmin on ollut osa liikeyritysten strategioita (Karvonen 1997, 22–23; Lehtonen 1990, 17–18).

Myös hallintotieteilijät Reija Linnamaa ja Mika Raunio (2001, 2) korostavat osaavan työvoiman olevan niukka voimavara, jonka sijoittumiseen lukuisat yritykset, kaupungit, kaupunkiseudut sekä valtiot pyrkivät toiminnallaan proaktiivisesti vaikuttamaan. Kilpailussa menestymisen välineiksi eivät aina riitä pelkät olemassa olevat puitteet hyvälle elämälle ja työmahdollisuuksille. Kilpailussa tarvitaan kykyä kertoa mahdollisuuksista oikeille kohderyhmille ja oikeaan aikaan. Paikan markkinoinnissa sidotaan yhteen seudun vahvuudet, joita tuodaan esiin suunnitelmallisella viestinnällä. Paikan markkinointi on kiinteä osa kaupunkiseudun kehittämistoimintaa, jolla pyritään luomaan kilpailuetua jostakin tai jostakin ominaisuuksista tai toiminnoista suhteessa muihin kaupunkiseutuihin erityisesti seutua profiloimalla ja imagoa rakentamalla. Haitallista on yhtäläillä profiilin puuttuminen kun negatiivinenkin profiili. Seppo Rainiston (2012, 20) mukaan kuntien ongelmana on juuri niiden samankaltaisuus ja geneerisyys. Positiivisesti erottuvia kuntia on vain vähän. Paikan markkinoinnissa viestinnällä tavoitellaan tunnettuutta erityisesti myönteisestä näkökulmasta ja brändillä halutaan erottautua muista samanlaisista paikoista.

Paikan markkinoinnissa nousevat esille käsitteet mielikuva, imago, brändi ja maine. Ne ovat viestinnän professori Erkki Karvosen (2001, 45) mukaan kaikki termejä, jotka viittaavat kulttuuriseen todellisuuteen. Kyse on merkitystason ilmiöistä, jotka elävät ihmisten mielissä, viestinnässä, kulttuurissa. Ne tulevat todellisuudeksi ihmisten tekojen kautta. Sen lisäksi, että mielikuvat ovat jo todelliseksi tulleen maailman kuvia mielessämme, ne ovat myös käsikirjoituksia, jotka ohjaavat toimintaamme, valintojamme ja päätöksiämme. Mielikuvia voidaan Karvosen ajatuksia mukailleen pitää itseään toteuttavina ennusteina, sillä nykyihmisillä on periaatteessa valinnanvaraa enemmän kuin koskaan aiemmin. Käyttöarvoltaan samanlaisista tuotteista tai palveluista, tässä tapauksessa asuinpaikoista, tulee useimmiten valituksi tunnetumpi ja mielikuviltaan parempi. Hyvä mielikuva on lisäarvo, sillä se merkitsee parempaa kilpailukykyä.

Yhteisöviestinnän professori Jaakko Lehtosen (1990, 17–18) mukaan imagolle kognitiivisena rakenteena on ominaista, että se täydentää todellisuudesta tehtäviä havaintoja. Jos jonkin mielikuvan osatekijä nähdään kielteisessä valossa, kielteisyys leviää helposti koskemaan muitakin mielikuvafaktoreita. Lehtonen viittaa tutkimuksiin, joissa esimerkiksi tuotteen alkuperämaa vaikuttaa mielikuvaan tuotteen laadusta. Imago viittaa Lehtosen käyttämänä ilmiöön, jota kutsutaan selektiiviseksi havainnoinniksi. Ennakkomielikuva määrittää tuotteesta tehtyjä havaintoja siten, että myönteinen ennakkomielikuva tekee ihmisestä herkemmän havaitsemaan tuotteen myönteisempiä puolia ja päinvastoin. Tästä syystä valtiot, alueet, liikeyritykset, virastot, ammattikunnat ja muut yhteisöt pyrkivät tietoisesti ohjaamaan niitä mielikuvia, joita ihmisillä niistä on. Kun yhteiskunnalliset organisaatiot kiinnostuvat omasta imagostaan, niiden inhimilliset motiivit ovat samat kuin tuotteidenkin mainostajilla: omasta organisaatiosta halutaan tuoda esiin myönteisiä asioita.

Kaupunki ei voi koskaan täysin määrätä, millaisia mielikuvia ihmiset siitä muodostavat. Kaupunki voi kuitenkin huomattavasti lisätä haluamiensa suotuisten mielteiden syntymisen todennäköisyyttä profiloitumalla. Profiili-sanana perusmerkitys on sivukuva tai poikkileikkaus. Yksilöillä ja kohteilla on yksilöllinen profiili, sillä eri asiat ovat korostuneina eri suhteissa. Profiilin avulla seutu voi itse nostaa esiin alueen tärkeimmät ominaisuudet, kuten millaisia mahdollisuuksia organisaatio tai seutu tarjoavat yhteistyökumppaneilleen ja asiakkailleen. Profiili voidaan tulkita tavoitekuvaksi, jonka mukaiseksi ihmisten mielikuvien halutaan kehittyvän. Se on siten myös strateginen ratkaisu siitä, mihin päätetään panostaa ja millaiseksi kaupungin todellisuus luodaan. (Karvonen 2001, 47.) Raunion ja Linnamaan (2001, 9–10) mukaan profiili on seudun tarjoamista konkreettisista mahdollisuuksista muodostettu selkeä ja informatiivinen viesti. Rainisto (2012, 20) huomauttaa, että vasta sitten, kun

kunta tietää, millainen se haluaa olla, se voi ohjata olemustaan ja palveluitaan yhdenmukaiseksi tah-
totilansa kanssa. Karvonen (2001, 47) pitää todennäköisenä, että kun kaupungin todellisuus, toiminta
ja viestintä on profiloitu, ihmisten mielikuvat muotoutuvat pitkällä tähtäyksellä profiilin mukaisiksi.

Profiloitumisen kautta kunnat ja kaupungit pyrkivät vaikuttamaan imagoonsa. Imago puolestaan voi-
daan ymmärtää seudun erityiseksi piirteeksi, joka voi muodostua joko seudun historiasta tai nykyi-
sistä tunnusmerkillisistä ominaisuuksista tai toiminnoista. Imago ei siten ole erityisen informatiivi-
nen, vaan pikemminkin seudulle leimallinen ja sen muista vastaavista seuduista erottava ilmiö.
Yleensä imagoon liittyy selkeä positiivinen tai negatiivinen arvolataus. Imago on paikan hengen ul-
koinen ilmentymä. Imagon esille tuoma karisma tai luonne erottaa alueen muista vastaavista seu-
duista. Onnistuneena imagon luomista voidaan pitää silloin, kun imago irrottautuu paikasta ja paikan
markkinointiprosessista välittäen valitut profiilit globaalien verkostojen virtoihin. Kehittämises-
sän lähtökohdaksi ovat kaupungin kehittämisstrategia, seudun todelliset ominaisuudet ja niiden mark-
kinointi sisäisen toiminnan tehostamiseksi ja ulkopuolisten resurssien houkuttelemiseksi seudulle.
Paikan markkinoinnin kohderyhmänä ovat kaupunkien ja alueiden näkökulmasta siten sekä alueella
jo asuvat ihmiset sekä alueen ulkopuolella asuvat, mutta potentiaaliesti alueelle siirtyvät ihmiset.
(Raunio & Linnamaa 2001, 9–10.)

Karvosen (1997, 32) mukaan imagolla on kaksinainen käyttötapa viestinnällisenä ja psykologisena
terminä. Käsitteille imago ja mielikuva voidaan sopia erotteleva merkitys siten, että imagolla viitataan
viestinnälliseen eli esittävään, merkkien ja symbolien tuottamiseen puoleen, ja mielikuvalla puolestaan
psykologiseen puoleen. Mielikuva viittaisi siten merkityksen aktiiviseen muodostamiseen saatujen
tietojen, viestien ja ilmenemien perusteella omassa elämäntilanteessa ja omien tarpeiden pohjalta.
Implisiittisestä tai eksplisiittisestä kuvien tuotannosta (imago) ei siten seuraa ihmisten mielissä ident-
tisiä merkityksiä. Kohteesta muodostetut merkitykset voivat vaihdella erilaisissa elämäntilanteissa
elävien ihmisten tapauksessa paljonkin. Todellisia mielikuvia voi siten selvittää vain kysymällä em-
piirisesti asianosaisilta.

Imagon-käsitteen yhteydessä voidaan tarkastella myös sen suhdetta identiteetin käsitteeseen, jolla
tarkoitetaan yhtäältä sitä, millaiseksi ihminen tai ryhmä kokee itsensä ja toisaalta sitä, miten joku tai
jokin on tunnistettavissa esimerkiksi ulkoisen olemuksen kautta (Karvonen 1997, 45). Zimmerbauer
ja Suutari (2007, 351) puhuvat jälkimmäisessä tapauksessa identiteetin representaatiosta, jossa esi-
merkiksi paikka tuotetaan kuvina, sanoina ja erilaisina symboleina. Tällöin identiteetin käsite on hy-
vin lähellä imagon käsitettä. Zimmerbauer ja Suutari haluavat kuitenkin erottaa identiteetin imagosta

jonain syvempänä ja ”aidompana” käsityksenä oman tai ryhmän olemuksesta. Imagon he näkevät viittaavan ennen kaikkea markkinoinnin ja viestinnän seurauksena syntyneiden mielikuvien kokonaisuuteen. Identiteetti kuitenkin vaikuttaa olennaisesti imagotyön taustalla, sillä alueelle, jolta puuttuu vahva ja omaleimainen identiteetti, on vaikeaa rakentaa vahvaa imagoakaan (Zimmerbauer 2005).

Suomalaiset alueet ja kunnat ovat lähteneet imagonkirkastuskampanjoihin erilaisin volyymein. Jollain tasolla mielikuvamarkkinointia tehdään kuitenkin lähes kaikissa kunnissa. Yleisradio uutisoi vuonna 2013, kuinka ”EU:n jakamalla maakuntien kehittämisrahalla pyritetään miljoonien imago-kampanjoita” ja kuinka ”maakuntien markkinointi on miljoonien kampanjointia muuta Suomea ja naapurimaita vastaan”. Valuuttana maakuntien välisessä pelissä ovat yritykset, uudet asukkaat ja matkailijat. (Yleisradio 14.8.2013.)

Kuntakuvan kartoittaminen on monesti toiminut markkinointiviestinnällisen imagonrakennustyön pohjana. Julkisyhteisöt ovat olleet kiinnostuneita mielikuvatutkimuksista niin kunnallisella, maakunnallisella kuin kansallisella tasolla. Mielikuvatutkimukset ovat perustuneet kyselytutkimuksiin sekä alueiden sisällä että niiden ulkopuolella. Tällä tavoin on pyritty kartoittamaan sekä alueella asuvien mielikuvia sekä alueen ulkopuolisten mielikuvia alueesta. Kuntaa koskevista mielikuvista puhuttaessa voidaankin käyttää termejä ulkoinen ja sisäinen kuva. Ulkoisella kuvalla tarkoitetaan kaupungin ulkopuolisten sidosryhmien käsityksiä kaupungista siinä missä sisäisellä kuvalla viitataan pikemminkin kaupunkilaisten omakuvaan. Monesti kunnat pohtivat ensisijaisesti kunnan ulkoisen kuvan kohentamista, vaikka myös sisäistä kuvaa tulisi vaalia. Kuntalaisten viihtyvyyden kannalta on erittäin tärkeää, että he kokevat asuvansa hienossa kaupungissa. (Karvonen 2001, 46.)

2.3. Kuntakuva osana kunnallisen demokratian tutkimusta

Lähtökohdat kuntakuvan kartoittamiselle voivat yhtäältä nousta alueiden omasta tarpeesta kasvattaa omaa viehätysvoimaansa ja toisaalta tutkijoiden kiinnostuksesta tarkastella paikan ja tilan yhteiskunnallisia merkityksiä. Julkisyhteisöjä koskettavilla mielikuvilla voidaan nähdä olevan paikkansa myös politiikantutkimuksessa. Tällöin tarkastellaan useimmiten kansalaisten päätöksentekoinstituutioista muodostamia mielikuvia. Paikallisella tasolla itse kunnasta muodostetuilla mielikuvilla ja kuntaa kohtaan tunnetulla yhteenkuuluvuudentunteella voidaan nähdä olevan yhteys myös kunnallisista hallinto- ja päätöksentekoinstituutioista muodostettuihin mielikuviiin.

Lawrence E. Rose ja Krister Ståhlberg (2000, 260) näkevät kuntasamastumisen tärkeänä paikallista hallintoa lujittavana tekijänä, vaikkei alueellinen samastuminen heistä olekaan demokraattisen hallinnon ehdoton edellytys. Kuntaan samastumisen voidaan kuitenkin olettaa lisäävän yksilöiden kiinnostumista paikalliseen päätöksentekoon ja ajankohtaisiin asioihin. Samastuminen korostaa myös sitoutumisen altruistista ja yhteisöllistä ulottuvuutta, vaikkeivat yksilöt jakaisikaan samaa arvopohjaa. Kuntaidentiteetti on tekijä, jolla on potentiaalista merkitystä sille, kuinka yksilöt suhtautuvat siihen laajempaan sosio-poliittiseen paikallishallintoon, jonka piiriin he kuuluvat. Kuntalaisuuden tai kansalaisuuden tiedostaminen vaihtelee voimakkaasti elämäntilanteesta ja toimintaympäristöstä riippuen, mikä heijastuu suurina eroina eri ikä- ja väestöryhmien asennoitumisessa julkista toimintaa kohtaan (Pekola-Sjöblom ym. 2006, 30–42).

Rose ja Ståhlberg (2000, 260–261) erottavat neljä teoreettista näkökulmaa sille, miksi ihmiset tuntevat yhteenkuuluvuutta alueellisesti rajattuihin yksiköihin: 1) geneettinen, 2) sosio-psykologinen, 3) kontekstuaalinen ja 4) rationaalinen. Rosen ja Ståhlbergin kuvaama geneettinen näkökulma on lähellä Anssi Paasin (1984) esittämää alueiden institutionalisointiteoriaa, jonka mukaan alueet hahmottuvat ajan kuluessa sekä historiallisesti, maantieteellisesti että symbolisesti omiksi instituutioiksi ja osaksi yhteiskunnan alueellista rakennetta. Syntyessään ja kasvaessaan samalla alueella ihminen ottaa alueelle ominaiset luonteenpiirteet osaksi omaa identiteettiään. Kyse on tällöin ikään kuin kulttuuriperimästä.

Sosio-psykologinen näkökulma haastaa geneettisen näkökulman korostamalla, kuinka aluejärjestelmät muuttuvat ajan saatossa. Suomessakin kuntaliitokset muuttavat vanhoja alueellisia jakoja jatkuvasti. Lisäksi ihmiset muuttavat paikkakunnalta toiselle aiempaa todennäköisemmin ja asuvat siten harvoin koko elämänsä samalla alueella. Poliittishallinnolliseen kuntaan samastumisen täytyy siten olla seurausta pikemminkin ihmisten ja ryhmien muodostamista sosiaalisista suhteista ja verkostoista. Tämän näkökulman mukaan kuntaan samastuvat voimakkaammin ne, joilla on vahvat sosiaaliset siteet paikkakunnalle joko omien ystävyysverkostojen tai järjestöosallistumisen kautta. (Rose & Ståhlberg 2000, 261.)

Kontekstuaalisen näkökulman mukaan yksilö, joka samastuu maantieteellisen alueen historiallisiin, kulttuurisiin ja sosio-poliittisiin ominaisuuksiin, kokee vahvasti yhteenkuuluvuutta myös itse alueeseen. Mitä paremmin poliittishallinnollinen kunta kykenee vastaamaan yksilön omia arvostuksia, sitä vahvemmin yksilö samastuu kuntaan. Rationaalista näkökulmasta samastumisen tunne perustuu

yksilön mahdollisuuksille elää haluamanlaistaan elämää kunnassa. Näin ajateltuna yksilö tarkastelee kuntia hyötynäkökulmasta ja harkitsee, mikä kunta kykenisi tarjoamaan yksilön elämälle parhaimmat puitteet. (Rose & Ståhlberg 2000, 262.) Kontekstuaalinen ja rationaalinen näkökulma lähestyvät kaupunkitutkimuksessa tällä hetkellä keskeisenä pidettyä kilpailuparadigmaa, jonka mukaan kaupungit kilpailevat keskenään asukkaista rakentamalla yhdyskuntaa, jossa yksilöt voivat parhaiten toteuttaa itseään.

Krister Ståhlberg (1998, 198) kiteyttää, kuinka samastuminen niihin hallinnollisiin ja alueellisiin kokonaisuuksiin, joiden osana olemme, kuvastaa yhteiskuntajärjestelmän oikeutusta eli sen legitimiisyyttä. Ståhlberg nimittää alueellisia kokonaisuuksia sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tasoiksi. Mikäli tunne yhteenkuuluvuudesta puuttuu, emme koe olevamme osa itsehallinnoitua kokonaisuutta emmekä siten luultavasti ole valmiita joustamaan päätöksenteossa samalla tavoin kuin siinä tilanteessa, jossa yhteenkuuluvuuden tunne eli samastuminen on voimakas. Alhaisen samastumisen tilanteessa itsekkäät pyrkimykset korostuvat yhteisten kustannuksella ja kansanvallan toimivuus häiriintyy.

Entä kuka samastuu kuntaan ja kuka ei? Kunta ei aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella useinkaan ole ensisijainen samastumisen kohde. Samaan aikaan kun ihmisen elinympäristö on päivittäisessä elämässä huomattavasti kunnan rajoja suppeampi, ihmisen sosiaaliset verkostot ulottuvat usein omaa asuinkuntaa laajemmalle. Samastumisen kautta mitataan ihmisen kiinnittymistä erilaisiin alueellisiin kokonaisuuksiin, jotka usein määräytyvät hallinnollisesti. KuntaSuomi 2004 -kyselyyn perustuvan Kuntalainen–kansalainen-tutkimusraportin mukaan omaan asuinkuntaan samastui vahvasti vajaa puolet suomalaisista aikuisista. Voimakkain samastumisen kohde oli Suomi ja toiseksi voimakkain Pohjola. Kunta tuli samastumisen kohteista kolmantena ja sen jälkeen tulivat asuinalue, kunnanosa, Eurooppa, lääni, maakunta, EU ja viimeisenä seutukunta. (Pekola-Sjöblom & Helander 2006, 93–94.) Myös Oinosen ym. (2005, 9) tutkimuksen mukaan suomalaiset kokevat samastumista voimakkaimmin juuri kansallisella tasolla. Zimmerbauer ja Suutari (2007, 353) huomauttavat, kuinka aluetasolle samastumiseen liittyvissä tutkimuksissa on kuitenkin vahvaa kansallisen tason samastumista lukuun ottamatta saatu osittain erilaisia tuloksia. Esimerkiksi maakuntaan samastumisessa on havaittu eroja eri tutkimusten välillä.

Pekola-Sjöblom ja Helander (2006, 113) korostavat juuri kuntasamastumisen merkitystä kuntaan kiinnittymisessä. He ovat pohtineet samastumista tarkastelemalla sen yhteyttä kuntalaisen tekemään vetovoima-arvioon kunnasta ja kuntalaisen muuttoaikeisiin. Kunnan vetovoimaisuutta on mitattu tähänkin tutkimukseen lainatulla väittämällä ”Kuvitelkaa tilanne, jossa kunnat kilpailevat keskenään

siitä, missä kunnassa on 'hyvä asua ja elää'. Miten arvioisitte oman kuntanne sijoittuvan kilpailussa?". Pekola-Sjöblom ja Helander havaitsivat, että todennäköisyys asua loppuelämänsä nykyisessä asuinkunnassa on erittäin vahvasti sidoksissa samastumisasteeseen. Vastaavanlainen merkitsevä yhteys vallitsee myös silloin, kun vastaaja arvioi kotikuntansa vetovoimaiseksi suhteessa muihin kuntiin.

Sekä Zimmerbauer ja Suutari (2007) että Pekola-Sjöblom ja Helander (2006) ovat pyrkineet selvittämään kuntaan samastujan profiilia. KuntaSuomi 2004 -kuntalaiskyselyaineiston perusteella naiset kokevat miehiä enemmän yhteenkuuluvuuden tunnetta omaan kuntaansa. Tunne myös vahvistuu iän myötä, lähinnä eläkkeelle jääneiden keskuudessa. Samastumisen tunne on voimakkaampaa korkeammin koulutettujen keskuudessa ja vahvinta akateemisen loppututkinnon suorittaneilla. Johtavassa asemassa olevat sekä toimihenkilöt samastuvat muita ammattiasemia voimakkaammin asuinkuntaansa. Yrittäjät ja muut työntekijät puolestaan samastuvat asuinkuntaansa muita heikommin. Selvä ero on myös keskusta- ja haja-asutusalueilla asuvien välillä: haja-asutusalueen asukkaat ovat muita vieraantuneempia asuinkunnastaan. Saman tutkimuksen mukaan kuntasamastuminen oli voimakkaampaa suomalaisittain suuremmissa kunnissa kuin mitä se oli pienemmissä kunnissa. (Pekola-Sjöblom & Helander 2006, 102–103.)

Etelä-Pohjanmaan imago -hankkeen aineiston perusteella vahvistuivat käsitykset siitä, että naiset samastuvat kotikuntaansa miehiä voimakkaammin samoin kuin vanhemmat ikäryhmät nuorempia voimakkaammin. Aineiston perusteella ei kuitenkaan voitu vahvistaa kuntakoolla tai asuinpaikan sijainnilla joko keskustassa tai haja-asutusalueella olevan vaikutusta samastumisen tunteeseen. Etelä-Pohjanmaan imago -hankkeessa saatiin myös vastakkaisia tutkimustuloksia suhteessa koulutustasoon, sillä siinä havaittiin matalasti koulutettujen samastuvan korkeakoulutettuja voimakkaammin omaan asuinkuntaansa. (Zimmerbauer & Suutari 2007, 353.) Eriikka Oinosen, Raimo Blomin ja Harri Melinin (2005, 10) mukaan maaseudulla asuvien kuntasamastumista selittää elämäntavan ja toimeentulon kautta syntynyt side asuinkuntaan siinä missä Pekola-Sjöblomin ja Helanderin (2006, 115) mukaan kaupungeissa samastuminen seuraa niin kutsuttua hyväosaisuutta.

Ståhlberg (1998, 202–208) on eritellyt kuntaan yksilötason samastumista saman KuntaSuomi 2004 -kyselyaineiston perusteella ja todennut, kuinka ruotsinkielisten keskuudessa paikallinen samastuminen oli suomenkielisiä voimakkaampaa ollen samalla tasolla kuin vastaava samaistuminen Norjassa ja Ruotsissa. Ståhlberg pohtiikin, onko samastuminen yhteydessä kulttuurisiin tekijöihin. Pohjois-

maisessa vertailussa suomalaisten samastuminen omaan asuinkuntaan on todettu huomattavasti heikomaksi kuin vastaavasti Norjassa ja Ruotsissa (Rose 1996). Ståhlbergin (1998, 200) mielestä tulos on yllättävä, sillä Suomen kuntarakenne koostuu pienistä kunnista samalla tavoin kuin esimerkiksi Norjassa. Paikallishallinnolla on Suomessa myös ollut perinteisesti vahva asema.

Vaikka erinäisiä havaintoja kuntaan samastumisen ja yksilötekijöiden suhteesta on esitetty, kuntaan samastujan profiilia ei ole onnistuttu määrittelemään, koska tutkimukset eivät ole tuottaneet yhteistä tietoa. Vaikuttaisi pikemminkin siltä, että kuntaan samastumisen prosessia selittävät sosiodemografisten tekijöiden sijaan muut kuntaan asennoitumiseen liittyvät tekijät. Kuntalaiskyselystä kävi ilmi, että kuntaan samastuminen oli yhteydessä myönteisiin kantoihin kuntaan nähden. Mitä vahvemmin vastaaja samastui kuntaan, sitä useammin hän suunnitteli jäävänsä kuntaan asumaan ja sitä paremmin hän uskoi kuntansa pärjäävän vertailussa muiden kuntien kanssa. Vahva samastuminen oli yhteydessä myös palvelutyytyväisyyteen. (Ståhlberg 1998, 203–211.)

Palvelutyytyväisyydessäkin on pitkälti kyse mielikuvista, joissa kohdetta kiteytyneesti luonnehtivat ominaisuudet nousevat esiin. Julkisia palveluita on perinteisesti moitittu hitaiksi, muuttumattomiksi ja tehottomiksi. Ennakkoluulot julkista palvelua kohtaan ovat monesti juurtuneet syvälle, ja mielikuvat siirtyvät sanojalta toiselle ja vuosikymmeneltä toiselle. Maija-Leena Setälän (1988, 13) mukaan julkiselle palvelulle on tyypillistä eräänlainen odotusten ja kokemusten eriytyminen. Odotuksia suuntaavat tiedot palvelusta, sen toiminnasta, uudistuksista tai supistuksista muodostuvat usein valtakunnallisten ja maakunnallisten tiedotuskanavien välityksellä. Palvelukokemukset puolestaan kertyvät asioinneista paikallisessa palvelupisteessä. Setälän mukaan palvelun käyttäjä vertaa asiointikokemuksiaan niihin odotuksiin, joita hänellä kyseistä palvelua yleensä ja palveluyksikön toimintaa kohtaan on syntynyt. Kun kokemukset vastaavat odotuksia, palvelun arvioidaan toimivan hyvin, palvelusta syntyy myönteinen kuva tai ennestään huono kuva on omiaan paranemaan. Kuva huonosta palvelusta syntyy silloin, kun asiakkaan palvelukokemukset ovat huonoja, hän ei saa palvelua haluamassaan muodossa tai palvelun hankkiminen on hankalaa tai hidasta. Kielteinen käsitys syntyy myös tilanteissa, joissa odotukset suhteessa palvelukokemuksiin ovat liian suuret.

Ståhlbergin (1998, 203–211) havaintojen mukaan vahva kuntasamastuminen kuitenkin tukee palvelutyytyväisyyttä. Siten kuntaan samastumista voidaan pitää tärkeänä kuvastimena hyvin toimivalle kunnalle, sillä se kuvastaa yleisen myönteistä suhtautumista kunnan hallintoon ja tyytyväisyyttä kunnan palveluihin. Kuntaan samastuvat henkilöt antavat vahvemmin tukensa kunnalliselle hallinnolle

ja luottavat päätöksentekoinstituutioihin. Lisäksi vahvasti samastuvien subjektiivinen kansalaispätevyys on parempi. Heikosti samastuvat vaikuttaisivat olevan helpommin kriittisiä päätöksentekoa kohtaan. Alhainen samastuminen on myös yhteydessä työttömyyteen ja alhaiseen tulotasoon. Siten kielteiset ja myönteiset kunta-arviot ovat johdonmukaisesti yhteydessä samastumiseen.

Päivi Kurikka (2003, 28–32, 90) on tarkastellut KuntaSuomi 2004 -aineiston pohjalta 18–26-vuotiaiden nuorten aikuisten kunta-arvioita eli sitä, miten tyytyväisiä nuoret olivat elämäänsä kunnassa, miten tyytyväisiä he olivat kunnallisiin palveluihin, millaiset olivat nuorten lähiajan muuttoaikomukset ja miksi nuori oli muuttanut tai suunnittele muuttamista, millainen suhde nuorilla on kunnalliseen päätöksentekoon ja miten he kanavoivat halunsa vaikuttaa päätöksentekoon kunnassa sekä millaiseksi nuoret kokivat omat vaikutusmahdollisuutensa kunnassa. Nuoret ovat ryhmä, joiden on rakennettava tulevaisuuttaan kunnassa koulutuksen, työelämän ja perhe-elämän osalta, ja siten heidän kuntanäkemyksiinsä vaikuttavat ajatukset siitä, miltä oma tulevaisuus kunnan asukkaana näyttää ja millaisen asuin ympäristön kunta voi tulevaisuudessa heille tarjota. Nuorten käsityksiin ja mielipiteisiin kunnasta vaikuttavat monet jokapäiväiset kokemukset. Kurikan mukaan nuorten tulevilla asumis- ja muuttosuunnitelmilla oli tilastollisesti merkitsevä vaikutus kunnasta annetulle arviolle. Muuttamista suunnitteleva nuori antoi ei-muuttamista aikovaa selvästi useammin kunnalle enintään kohtuullisen arvosanan. Kurikan mukaan vain turvaamalla nuorille mahdollisuudet koulutukseen, työpaikkaan ja laadukkaisiin palveluihin sekä asumiseen kunta voi hillitä nuorten muuttamista suurempiin kuntiin.

Myönteinen samastumisen tunne yhdistyi nuorten osalta usein myönteiseen arvioon kunnan kilpailukykyä. Positiivisemmat arviot kunnastaan antoivat ne nuoret, joiden näkemykset sekä omasta elämäntilanteestaan että taloudellisesta tilanteestaan olivat myönteiset. Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavaa oli Kurikan havainto siitä, että myönteisyys suhteessa kunnan kilpailukykyyn näkyi keskimääräistä useammin myös niiden nuorten arvioissa, jotka katsoivat voivansa uskoa omiin vaikuttamismahdollisuuksiinsa ja tunsivat mielenkiintoa yhteiskunnallista vaikuttamista kohtaan. (Kurikka 2003, 28–32.)

Kun kuntaan samastumisen, sen hallintoon kiinnittymisen ja siitä muodostettujen myönteisten mielikuvien tärkeys on tunnustettu, voidaan todeta, että samastumisen ja kuntakuvan mittaaminen ei ole kovinkaan yksiselitteistä. Alueellista identiteettiä ja samastumista on mitattu lähinnä kyselytutkimuksilla tiedustelemalla vastaajan samastumista eri aluetasoihin. Kyselymenetelmän valintaa voidaan Zimmerbauerin ja Suutarin (2007, 353) mielestä pitää perusteltuna siitä syystä, että tutkimuksissa on haluttu tietää eri aluetasojen välinen järjestys ihmisten aluesamastumisessa. Usein aluesamastumisen

tutkimus on myös ollut osa laajempaa tutkimusta, joissa ei kuitenkaan ole sovellettu yhteistä laajasti testattua ja luotettavaa mittaria alueellisen identiteetin ja samastumisen mittaamiseen. Paljon on kiinni siitä, miten vastaajat ymmärtävät kuntaan samastumisen ja kuntaidentiteetin.

Zimmerbauer ja Suutari (2007, 355) kysyvätkin, onko mahdollista tai edes järkevää erotella ihmisten identifioitumisen kokonaisuudesta alueellista samastumista? Tutkimukset ovat osoittaneet, että ihmisillä on useita päällekkäisiä alueellisia ja paikallisia identiteettejä ja he samastuvat useisiin alueellisiin kokonaisuuksiin samanaikaisesti. Kuntaa voidaan pitää yhtenä samastumisen kohteena, mutta sen merkitys ihmisten aluetietoisuuden kokonaisuudessa on melko kyseenalainen. Kaikkien kuntalaisten on mahdotonta tuntea toinen toisiaan ja kokea yhteenkuuluvuutta muutoin kuin symbolisella tasolla. Kuntaidentiteetti merkitseekin siten toiminnallisen yhteenkuuluvuuden sijaan sellaista yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka syntyy symbolisen merkityksenannon kautta. Varsinaisen identiteetin perusta sijainnee kuntaa poliittis-hallinnollisena territoriona pienemmällä jokapäiväisen elämän ja lähiympäristön aluetasolla.

Alueellinen identiteetti on subjektiivinen ja sosiaalinen konstruktio, jonka tutkimusta haittaavat useat metodologiset rajoitteet. Alueellisen identiteetin mittaaminen on sinänsä tärkeää, mutta tulokset ovat huonosti yleistettävissä. Kuntaidentiteetti ei myöskään ole muuttumaton, vaan voi aktivoitua tilanteen tullen. Sen lisäksi että ihmiset ymmärtävät samastumisen eri tavoin, tulokset vaihtelevat myös tilannekohtaisesti. Kuntaan samastumisen voimakkuus voi riippua esimerkiksi siitä, missä tilanteessa aiheisto kerätään. Kuntaan samastuminen vaihtelee ajassa ja tilannekohtaisesti. Esimerkiksi kuntaliitostilanteessa kuntaidentiteetin on tutkimusten perusteella huomattu vahvistuneen, kun kunta ja sen yhteisö on tehty tiedotusvälineissä näkyväksi (Zimmerbauer & Kahila 2006). Voimakas alueellinen identiteetti voi johtaa tahtotilaan oman kunnan säilymisestä itsenäisenä, jolloin taloudelliset seikat muuttuvat toisarvoisiksi (Zimmerbauer & Suutari 2007, 357). Alueellisen identiteetin merkitys korostuu usein tilanteissa, joissa aluejärjestelmään kohdistuu muutospaineita (ks. esim. Castells 1997). Jo pitkään muutospaineet ovat kohdistuneet kuntarakenteeseen, jonka muuttamista perustellaan kilpailukyvyyn parantamisella ja palvelutuotannon tehostamisella.

Vaikka kunta on yksi voimakkaimmista samastumisen kohteista, ei sen suinkaan voida aiemman kirjallisuuden perusteella olettaa olevan erityisen vahvan samastumisen kohteena. Kaiken kaikkiaan kansalaisten samastuminen ja mentaalinen kiinnittyminen asuinkuntiinsa on koettu heikoksi. Pekola-Sjöblomin ja Helanderin (2006, 115–116) mukaan tämä voi johtua siitä, ettei kuntaa mielletä niinkään

perusturvaa tuottavaksi demokraattiseksi yhteisöksi, vaan tietyllä alueella asuvien ihmisten palvelujen tuottajaksi tai niiden järjestäjäviranomaiseksi. Kunta nähdään taloudellisena organisaationa, joka tuottaa jäsenilleen näiden tarvitsemia palveluja mahdollisimman vähin kustannuksin.

2.4. Yhteenveto

Pyrin omassa tutkimuksessani tunnistamaan kuntasamastumisen ja kuntakuvan tutkimiseen liittyvät haasteet, mutta pidän niiden kartoittamista tärkeänä siitä syystä, että kuntaan samastumisen, kuntaan kiinnittymisen ja siitä muodostettujen myönteisten mielikuvien on havaittu vahvistavan kunnalliselle hallinnolle ja päätöksentekoinstituutioille annettua tukea samoin kuin kuntalaisten palvelutyytyväisyyttä. Kunnat ovat vahvoja yhteiskunnallisia vaikuttajia, sillä ne vastaavat noin kahdesta kolmasosasta julkisista palveluista siinä missä valtio yhdestä kolmanneksestä (Kuntaliitto 2015). Kunnat järjestävät kansalaisten peruspalvelut, joista tärkeimmät liittyvät sosiaali- ja terveydenhuoltoon, opetus- ja sivistystoimeen sekä ympäristöön ja tekniseen infrastruktuuriin.

Aiemman tutkimuskirjallisuuden valossa nousee esiin useita keskenään risteäviä käsitteitä siitä, kuinka kunnasta muodostettuja mielikuvia ja siihen liittyviä tunteita tulisi nimittää. Voidaan puhua kuntaan samastumisesta ja siihen kiinnittymisestä, jolloin viitataan ihmisen kokemusmaailmaan ja alueelliseen identiteettiin. Ihmisen kokemuksista on kyse myös puhuttaessa sisäisestä kuntakuvasta, mutta käsitteenä kuntakuva kytkeytyy vahvasti mielen sisäisiin kuviin ja niiden sisältämiin erilaisiin merkitysisältöihin. Käytän käsitteitä tässä tutkimuksessa hieman limittäin. Ydinkäsitteeni on kuitenkin sisäinen kuntakuva, jonka katson olevan yksilön omakohtainen näkemys siitä, kuinka hän viihtyy omassa asuinkunnassaan ja millaisia mielikuvia kunta hänessä herättää. Mielikuvilla uskon olevan vaikutusta siihen, miten asukas suhtautuu omaan tulevaisuuteensa asuinkunnassaan, ja väitän, että mielikuvilla ja imagoilla on merkitystä asumiseen ja elämiseen liittyvissä valinta- ja päätöksentekotilanteissa. Yhdyn siten keskusteluun, jonka mukaan elämme vahvasti mielikuvayhteiskunnassa. Mielikuvat ympäröivästä todellisuudesta ohjaavat entistä enemmän yhteiskunnan toimintaa, minkä vuoksi niiden luomisesta ja niihin vaikuttamisesta on tullut yhä tärkeämpi vaikuttamisen muoto (Lehtonen 1990). Myönteiset mielikuvat ovat myös keskeinen tekijä alueiden ja kaupunkien välisessä vetovoimakilpailussa, jossa kuntien on tuotava esille omia vahvuuksiaan.

Kunnan rajat mielletään tämän tutkimuksen puitteissa nimenomaan hallinnollisiksi, ei niinkään kulttuurisiksi. Kuntakuva tutkimalla tarkastellaan rajojen sisäpuolella asuvien ihmisten mielipiteitä omasta asuinpaikastaan. Tutkin empiirisen aineiston avulla, vaikuttavatko kunnallisesta hallinnosta ja sen päätöksentekoinstituutioista muodostetut mielikuvat kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Teoreettisen pohdinnan tasolle jää se, missä suhteessa sisäinen kuntakuva vaikuttaa ulkoiseen eli muiden kuin kunnan asukkaiden kuvaan kyseisestä kunnasta, ja millä tavoin ulkoinen kuntakuva vaikuttaa kunnan mahdollisuuksiin kilpailla muiden kuntien kanssa paljonpuhutuista pääomien, informaation ja osaavan työvoiman virroista.

3. ARVIO KUNNALLISESTA PÄÄTÖKSENTEOSTA

3.1. Luottamus kunnallista päätöksentekoa kohtaan

Luottamuksella on ollut tehtävänsä kaikissa niissä sosiologisissa teorioissa, joissa on eritelty yhteiskunnan koossapysymisen edellytyksiä. Luottamuksen toisiin ihmisiin on ajateltu kertovan ennen kaikkea kansalaisyhteiskunnan elinvoimasta (Melkas 2014). Jatkuvat sosiaaliset siteet ja yhteistyö ihmisten välillä mahdollistavat luottamuksen syntymisen (Ruuskanen 2001). Viitattaessa ihmisten keskinäiseen luottamukseen käytetään käsitettä sosiaalinen tai horisontaalinen luottamus. Sen vastinparina on vertikaalinen luottamus eli toiselta nimeltään institutionaalinen luottamus, jolla viitataan ihmisestä ylöspäin – yhteiskunnan instituutioihin – suuntautuvaan luottamukseen. Kaj Ilmonen (2002) antaa käsiteparille vielä kolmannet rinnakkaiset nimitykset käyttämällä luottamuksen ja luottavaisuuden käsitteitä. Luottamuksen hän katsoo liittyvän ihmisiin luottamiseen (sosiaalinen luottamus) ja luottavaisuuden puolestaan tavaroihin, organisaatioihin ja instituutioihin luottamiseen (institutionaalinen luottamus).

Sosiaalisen luottamuksen yhteydessä voidaan puhua myös yleistyneestä luottamuksesta, jolla tarkoitetaan luottamusta siihen, että tuntemattomien kansalaiset eivät tarkoituksella tai tietoisesti halua vahingoittaa meitä. Yleistynyt luottamus (*generalized trust*) erotellaan siten erityisestä tai partikulaarisesta luottamuksesta (*particularized trust*), joka puolestaan kohdistuu henkilön itsensä jo tuntemiin muihin ihmisiin tai muihin samankaltaisiin, esimerkiksi samasta sosiodemografisesta ryhmästä oleviin, ihmisiin. (Uslaner 2002.) Kyseessä on yhteiskunnan kannalta tärkeä sosiaalinen resurssi, sillä yleistyneen luottamuksen on osoitettu tehostavan monia muitakin asioita, kuten taloudellista toimeiliaisuutta (Knack & Keefer 1997), psyykkistä hyvinvointia ja demokratian toimivuutta (Inglehart 1999; Putnam 2000; 2002; Rothstein & Uslaner 2005). Pohjoismaista universaalia hyvinvointipoliittikkaa on pidetty yhtenä keskeisenä yleistynyttä luottamusta luovana tekijänä. Hyvinvointivaltion instituutioiden yhteys yleistyneeseen luottamukseen liittyy oletettavasti niihin oikeudenmukaisuuden tuntemuksiin, joita instituutiot kansalaisissa herättävät. (Kouvo 2014a.)

Petri Ruuskasen (2001) mukaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sosiaalisen järjestelmän ja toisen osapuolen tulevaisuuden toimien ennustettavuutta voidaan kutsua luottamukseksi. Luottamus vähentää sosiaalisiin suhteisiin liittyvää epävarmuutta eli niihin liittyviä riskejä ja helpottaa toimijoiden

välisiä yhteistyötä. Sosiaaliset siteet luovat varmuutta siitä, ettei toinen osapuoli toimi lähtökohtaisesti vain omaa etuaan ajatellen. Vuorovaikutuksen seurauksena yksilöiden välille muodostunut yhteinen identiteetti puolestaan takaa sen, että toimijat kokevat etunsa yhteneväiseksi. Luottamus voi siten perustua jatkuvan vuorovaikutuksen synnyttämään ”valistuneeseen rationaalisuuteen”, jolloin toimijat asettavat ensisijaiseksi yhteistoiminnalla saavutettavat pitkän tähtäimen edut. Sosiaalisen ja taloudellisen toiminnan kannalta tärkeäksi muodostuu yksilöiden mahdollisimman suuri varmuus noudatettavista säännöistä ja uskomisen sopimusten pitävyyteen (Melkas 2014).

Luottamuksen sanotaan astuvan kentälle erityisesti silloin, kun tietäminen loppuu (Sydow 1998, 35). Elämämme pirstaleisessa globaalissa maailmassa edellyttää luottamusta enemmän kuin aikana, jolloin ihmiset olivat tekemisissä rajatumpien yhteisöjen kanssa. Luottamuksen puuttumista voidaan kuitenkin paikata instituutioilla eli sopimuksilla yhteisistä pelisäännöistä. (Kankainen 2007, 114–115.) Epäluottamusta ei kuitenkaan pidä nähdä pelkästään huonona piirteenä, sillä ainakin politiikassa ja vallankäytössä ylipäättään liika luottavaisuus voi olla haitallista. Tietynlainen epäluottamus hallintoa ja vallankäyttäjiä kohtaan on perusteltua ja tulkittavissa osoitukseksi valistuneesta ajattelusta. (Inglehart 1999; Mattila & Sänkiaho 2005, 75.) Poliittisiin ja tietoinstituutioihin kohdistuvissa mittareissa luottamuksen vastakohta on epäluulo. Matti Wibergin (1986) mukaan vahva, mutta ilman tieto- ja arvopohjaa muodostettu luottamus politiikan instituutioihin olisi jo itsessään huolestuttava seikka. Demokratian toimivuus perustuu monella tapaa enemmän sosiaaliseen ja yleistyneeseen kuin institutionaaliseen luottamukseen (Uslaner 1999).

Luottavaisuus eli institutionaalinen luottamus eroaa luottamuksesta eli sosiaalisesta luottamuksesta sen suhteen, että sosiaaliset siteet ovat siinä instituution välittämiä. Luottamus instituutioon ja sitä edustavaan henkilöön ilmentää vakuuttuneisuutta siitä, että kyseessä oleva edustaja täyttää kyseiseen instituutioon sisältyvän lupauksen pätevydestä, oikeudenmukaisesta kohtelusta ja sopimusten kunnioittamisesta. (Ilmonen ym. 2002, 58.)

Poliittinen luottamus on nimenomaan instituutioihin luottamista. Se on politiikantutkimuksessa jaettu käsitteellisesti diffuusiin eli yleiseen ja spesifiin eli erityiseen kannatukseen (Easton 1965). Diffuusilla kannatuksella viitataan kansalaisten yleiseen tukeen poliittista järjestelmää ja sitä ohjaavia arvoja kohtaan. Suomen tapauksessa diffuusilla kannatuksella viitataan suomalaisten käsityksiin siitä, voiko edustuksellista demokratiaa pitää luotettavana poliittisena järjestelmänä. Spesifi kannatus taas viittaa järjestelmän tuotoksiin eli siihen, kuinka kansalaiset arvostavat sen tuottamia poliittisia päätöksiä

ja niiden seurauksia. Spesifillä kannatuksella viitataan siten yksityiskohtaisemmin kansalaisten luottamukseen poliittisia instituutioita ja vallanpitäjiä kohtaan. Diffuusi luottamus Suomessa on perinteisesti ollut vakaata, sillä suurin osa suomalaisista antaa tukensa vallitsevalle edustukselliseen demokratiaan pohjautuvalle järjestelmälle. Samaan aikaan suomalaiset ovat kuitenkin voineet pitää puolueita ja päättäjiään kelvottomina. Diffuusi ja spesifi luottamus eivät kulje käsi kädessä, sillä ihmiset voivat luottaa poliittisen järjestelmän rakenteisiin ja peruspiirteisiin, mutta eivät sen toimijoihin. (Mattila & Sänkiaho 2005, 75.)

Pippa Norris (1999) on tarkentanut Eastonin esittämiä diffuusin ja spesifin kannatuksen määritelmiä. Kaikkein diffuuseinta on kannatus poliittista yhteisöä kohtaan ylipäänsä. Tällaista on esimerkiksi yleisyys omasta kansakunnasta ja sen historiasta. Seuraavaksi diffuuseinta on kannatus poliittisen järjestelmän peruseräiteitä ja sen toimintaa kohtaan, kuten yleiset arviot demokratiasta ja sen toimivuudesta esimerkiksi juuri Suomessa. Spesifiä kannatusta on puolestaan luottamus poliittisia instituutioita, kuten puolueita, eduskuntaa tai tämän tutkimuksen tapauksessa kunnanvaltuustoa kohtaan. Kaikkein spesifein kannatus ilmenee kuitenkin luottamuksena politiikan toimijoihin eli vallassa oleviin päättäjiin, joiden toimintaa ja sen tuotoksia kansalaiset arvioivat.

Politiikantutkija Sami Borgin (2007, 9) mukaan on kiistaton tosiasia, että suomalaiset ovat luottaneet ja luottavat myös nykyisin melko vahvasti suureen joukkoon keskeisiä yhteiskunnallisia instituutioita. Myös kansainvälisesti vertailevissa tutkimuksissa Suomi ja muut Pohjoismaat lukeutuvat poikkeuksetta niihin maihin, joissa kansalaisten yleinen luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin on vahvaa. Vakaata luottamusta on selitetty esimerkiksi vahvalla julkisten palvelujen asemalla yhteiskuntapolitiikassa eli pohjoismaisella hyvinvointimallilla (Anttonen & Sipilä 2000), vahvalla demokratiaperinteellä ja korruptoitumattomuudella (Piiroinen 2006), sekä korkealla sosiaalisella pääomalla eli ihmisten ja ryhmien vahvalla keskinäisellä luottamuksella (Ruuskanen 2001).

Instituutioiden keskinäinen järjestys luottamuksen osalta on säilynyt melko muuttumattomana. Eniten suomalaiset luottavat turva- ja oikeusorganisaatioihin eli poliisiin, puolustusvoimiin ja oikeuslaitokseen. Myös yhteiskunnan laajimpia palvelukokonaisuuksia kohtaan tunnetaan luottamusta. Sen sijaan suomalaisista vain noin puolet luottaa eduskuntaan, ja luottamus hallitukseen, poliitikkoihin ja puolueisiin on vielä tätä matalampaa. (Borg 2007, 12; KAKS 2013; Mattila & Sänkiaho 2005; Setälä 2003, 267.) Spesifi luottamus poliittisia instituutioita ja vallanpitäjiä kohtaan on siten yleistä luottamusta ailahtelevampaa. Puolueisiin kohdistuvassa luottamuspulassa voidaan osittain katsoa olevan

kyse viime vuosikymmeninä tapahtuneesta käänteestä, jonka yhtenä ulottuvuutena on käsitys puolueiden ajautumisesta liian kauas tavallisten ihmisten arjen ongelmista (Kankainen 2007, 77).

Maija Setälä (2003, 267–268) onkin kyseenalaistanut, tulisiko eri instituutioihin kohdistuvaa luottamusta ylipäättään verrata keskenään, sillä niiden luotettavuuden kriteerit ovat erilaisia. Siinä missä poliisilaitosta voidaan pitää luotettavana niin kauan kun se toteuttaa tehtävänsä lainvalvojana ja säilyy korruptoitumattomana, demokraattisten päätöksentekuelinten arvioiminen ei toimi näin yksiselitteisesti. Poliittisten instituutioiden toiminta on vääjäämättä luonteeltaan konfliktiherkkää, eikä yhtenäistä käsitystä hyvästä ole. Siinä missä yksi haluaa puolueiden ajavan omia etujaan, toinen kaipaa politiikalta tasapuolisuutta. Luottamus kunnallisia päätöksentekuelimiä kohtaan on vastaavalla tavalla ristiriitaisten odotusten sävyttämää.

Tomi Kankainen (2007, 79, 110) on havainnut tutkimuksessaan yhdistyksistä, instituutioista ja luottamuksesta, että korkeasti koulutetut luottavat muita enemmän yhteiskunnan eri instituutioihin. Luottamus ja inhimillinen sekä kulttuurinen pääoma ovat yhteydessä toisiinsa, sillä matalammin koulutetut luottavat muita vähemmän ihmisiin ja instituutioihin. Koulutus inhimillisenä pääomana lisää siten luottamusta. Kankainen myös havaitsi, että iällä on yhteys luottamukseen: mitä nuorempi vastaaja on, sitä enemmän hän luottaa eduskuntaan, hallitukseen, oikeuslaitokseen, työnantajajärjestöihin ja työntekijöiden ay-liikkeeseen. Kankaisen tulos on samansuuntainen Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen kanssa, jossa havaittiin, että luottamus valtiovaltaan vähenee iän kasvaessa (Iisakka 2006, 30).

Luottamukselle on ominaista sen prosessiluonne. Tämän vuoksi on vaikeaa paikantaa luottamuksen syitä ja seurauksia. Keskeisimpinä tekijöinä perusluottamuksen ja optimistisen elämänasenteen syntymiselle on pidetty lapsuuden aikaisia kokemuksia vanhempiin, sukulaisiin ja ystäviin. Perusluottamus luo ihmisiin perustan sille, kuinka lähtökohtaisesti asennoidutaan toisia ihmisiä kohtaan, mutta se ei kuitenkaan automaattisesti yleisty luottamukseksi tuntemattomiin toisiin. (Kankainen 2007, 112.)

Kankaisen (2007, 113) mukaan jo instituutioiden toiminta voi vaikuttaa muihin ihmisiin luottamiseen, sillä ne luovat kehikon, jonka sisällä luottamusta voi syntyä. Tällöin yleistyneen luottamuksen perustan muodostavat tyytyväisyys ja luottamus yhteiskunnallisen systeemin toimintaan. Kun keskeiset instituutiot toimivat oikeudenmukaisesti ja vääryyksistä seuraa sanktio, ihmisen on helpompi uskoa muiden toimivan luottamuksenarvoisesti. Kokemus luotettavasti toimivista eduskunnasta ja

hallituksesta edesauttaa myös ihmisten kykyä luottaa tuntemattomiin toisiin. Kaikkein epäluottavaisimpia tuntemattomia ihmisiä kohtaan ovat ne, jotka luottavat vähän myös peruspalveluihin. Kankaisen mukaan hyvinvointivaltion instituutiot voivat siten edesauttaa luottamuksen syntymistä. Myös Antti Kouvo (2014b) on havainnut tuoreessa väitöstutkimuksessaan, että kansalaisten luottamus julkisiin instituutioihin ja verotuksen oikeudenmukaisuuteen edistää luottamusta tuntemattomien ihmisten välillä. Kouvon mukaan luottamus kukoistaa maissa, joissa kansalaiset kokevat julkiset instituutiot sekä oikeudenmukaisina että reiluinä. Kankaisen ja Kouvon havaintojen perusteella onkin kiinnostavaa, voiko luottamuksen arvoisesti toimiva kunnallishallinto parantaa kuntalaisten sisäistä kuntakuvaa.

3.2. Päätöksenteosta vieraantuminen

Aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan olettaa, että vahva kuntaan samastuminen tukee sekä kiinnittymistä paikallisiin poliittisiin päätöksentekoinstituutioihin että niitä kohtaan tunnettua luottamusta (Ståhlberg 1998; Rose & Ståhlberg 2000). Luottavaisuuden ja politiikkaan kiinnittymisen vastakohtana voidaan pitää vieraantumista (political alienation), jolla tarkoitetaan sekä etääntymistä poliittisesta päätöksenteosta että poliittista tyytymättömyyttä (Wright 1981, 6). Käsitteenä poliittinen vieraantuminen sisältää erilaisia merkityksiä, kuten kontaktien määrän vähentymistä edustajien ja kansalaisten välillä, kontaktien laadun heikkenemistä tai organisaatioetäisyyden kasvua (Borg 1986, 29).

James D. Wright (1981, 6) on tiivistänyt vieraantumisen käytyä keskustelua ja todennut useimpien tutkijoiden olevan sitä mieltä, että toimiakseen modernin demokraattisen yhteiskunnan on taattava kansalaisille tunne siitä, että he voivat vaikuttaa päätöksentekoon ja että päättävä eliitti toimii rehellisesti ja lahjomattomasti. Gabriel Almondin ja Sidney Verban (1965, 357) mukaan kansalaiset hyväksyvät heihin kohdistuvan vallankäytön tilanteessa, jossa he kokevat päättäjien kuuluvan kanssaan samaan poliittiseen yhteisöön. Myös David Easton (1965, 273–276) on omaksunut saman ajatuksen tarkastellessaan diffuusian kannatusta. Luottavainen ja myönteinen suhtautuminen hallintoon ja päätöksentekoeleimiin auttaa kansalaisia hyväksymään tai sietämään myös päätöksiä, jotka toisinaan ovat heidän yksilöllisten etujensa vastaisia. Kansalaisten poliittiselle järjestelmälle antamaa tukea on siten pidetty koko järjestelmän olemassaolon elinehtona ja tästä näkökulmasta vieraantumisen nähdään

luovan epävakautta ja johtavan poliittisen osallistumisen supistumiseen, kansanvallan heikkenemiseen ja kansalaisten ajautumiseen ”politiikan penkkiurheilijoiksi”. Tutkijat ovatkin viimeistään 1970-luvulta lähtien keskustelleet demokratian tai politiikan kriisistä. Poliittisen vieraantumisen taustalla on nähty monia eri syitä, kuten puolueiden institutionalisoituminen, byrokratisoituminen, vallan keskittyminen ja edustuksellisen demokratian loitontuminen kansalaisten arkipäiväisestä elämästä. (Pesonen, Sänkiaho & Borg 1993, 157–158.) Mikko Mattila ja Risto Sänkiaho (2005, 75) pitävät puhetta politiikan kriisistä kuitenkin liioiteltuna, sillä vanhojen osallistumismuotojen tilalle on noussut uusia tapoja ottaa osaa poliittiseen toimintaan.

Poliittisen vieraantumisen ilmenemismuodoiksi luokitellaan erilaisia asenneulottuvuuksia tilanteesta riippuen. Pesonen, Sänkiaho ja Borg (1993, 158–160) määrittelevät sen eri osatekijöiksi kansalaispätevyyden, poliittisen järjestelmän toimivuuden ja politiikkakriittisyyden. Käsite *political efficacy* eli suomennettuna kansalaispätevyys on peräisin 1950-luvun Yhdysvalloista, missä sen lanseerasivat Michiganin yliopiston alaisuudessa toimivassa Survey Research Centerissä (SRC) vuoden 1952 presidentinvaaleja tutkineet Angus Campbell, Gerald Gurin ja Warren E. Miller. Kyseisessä vaalitutkimuksessa tarkasteltiin amerikkalaisten äänestyspäätöksen syntyyn vaikuttaneita seikkoja, äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden sosioekonomista taustaa sekä politiikkaa koskevia asenteita ja mielipiteitä. Tutkimuksen mukaan ne kansalaiset, jotka kokivat omat yhteiskunnalliset vaikuttamismahdollisuutensa hyviksi, osallistuivat aktiivisemmin myös politiikkaan. Sen sijaan voimattomuuden tunteet samoin kuin politiikkaa kohtaan tunnettu epäluottamus voimistivat vieraantumista. (Campbell ym. 1954, 187.)

Tutkijat ovat myöhemmin jakaneet käsitteen kahtia sisäiseen (*internal efficacy*) ja ulkoiseen kansalaispätevyyden tunteeseen (*external efficacy*), joiden avulla erotetaan toisistaan kansalaisen oma arvio siitä, miten hyvin hän ymmärtää politiikkaa ja pystyy vaikuttamaan siihen, sekä yleisemmät kokemukset siitä, kuinka poliittinen järjestelmä kuuntelee kansalaisia ja toimii heidän odotustensa mukaisesti (Balch 1974; Converse 1972; Grönlund 2009, 177; Niemi ym. 1991, 1407–1413). Kansalaispätevyyttä on mitattu suomalaisissa kyselytutkimuksissa muun muassa väittämin ”Joskus politiikka vaikuttaa niin monimutkaiselta, että en oikein ymmärrä, mitä on tekeillä” ja ”Minulla ei ole mitään sanomista siihen, mitä hallitus tekee” (Pesonen, Sänkiaho & Borg 1993, 160). Väittämät viittaavat nimenomaan sisäiseen kansalaispätevyyden tunteeseen eli siihen, tunteeo yksilö voitansa vaikuttaa asioihin vai tunteeo hän itsensä voimattomaksi. Pesosen ja Sänkiahon (1979, 249) mukaan kansalaispätevyyden käsite ei suinkaan liity välittömästi suoraan vaikuttamiseen vaan kysymys on

siitä käsityksestä, joka kansalaisilla on vaikutusmahdollisuuksistaan. Käsitykset voivat olla perustel-
tuja tai perusteettomia, joka tapauksessa ne ovat omakohtaisia ja subjektiivisia.

Vieraantumiseen liittyy myös käsite responsiivisuus, jolla viitataan vuorovaikutukseen päättäjien ja kansalaisten välillä. Päättävän eliitin on toimivassa yhteiskunnassa kyettävä tekemään päätöksiä ilman jatkuvaa vuoropuhelua kansan kanssa, mutta samanaikaisesti sen on kuitenkin kuultava yleistä mielipidettä riittävästi siten, että tehdyt päätökset kuvastavat kansan tahtoa. Kyse on tasapainoilusta kahden vastakkaisen seikan – päätöksentekokyvyn ja responsiivisuuden – välillä. (Wright 1981, 9.) Poliittisen järjestelmän toimivuutta koskevia arvioita on kartoitettu muun muassa väittämin ”Yleensä voi luottaa siihen, että hallitus tekee oikeita päätöksiä” ja ”On ainakin yksi puolue, joka yrittää ajaa minun etujani” (Pesonen, Sänkiaho & Borg 1993, 160).

Matti Wiberg (1986) on leikkinyt ajatusleikkiä ja tarkastellut kansalaisten poliittisesta järjestelmästä muodostamia arvioita kolmesta näkökulmasta: 1) hallituksessa istuvien edustajien laatu (hyvä/huono), 2) hallituksen tekemien päätösten sisältö (oikein/väärin) ja 3) poliitikkojen responsiivisuus (responsiivisia/ei-responsiivisia). Mikäli näillä mittareilla voitaisiin arvioida poliittisen järjestelmän toimivuutta, ideaalimallin mukaisesti oikeat ihmiset tekisivät oikeita päätöksiä kuultuaan ensin kansalaisia. Wiberg kuitenkin huomauttaa, että mikäli mielipidemittauksia on uskominen, Suomessa väärät ihmiset tekevät oikeita päätöksiä kuulematta kansalaisia. Tämän tulkinnan Wiberg joh-
taa kansalaisten poliittisiin päättäjiin kohdistamasta epäilevästä asenteesta samalla, kun suurin osa ihmisistä kuitenkin arvioi hallituksen useimmiten tekevän maan kannalta oikeita päätöksiä. Suomessa, kuten toki muuallakin, kansalaisilla vaikuttaisi olevan taipumus pitää päättäjiään kelvottomina samalla, kun he yleisellä eli diffuusilla tasolla antavat tukensa poliittiselle järjestelmälle. Epäluottamus päättäjiä kohtaan kuuluu kuitenkin Wibergin mukaan kiinteästi osaksi toimivaa demokratiaa.

Politiikkakriittisyys (*political disaffection/discontent*) nivoutuu yhteen kahden edellä mainitun ulot-
tuvuuden kanssa. Siinä on ennen kaikkea kyse kansalaisten kyynisistä asenteista ja epäluottamuksesta sekä poliittista toimintaa että viranomaisia kohtaan. Asennemittauksissa politiikkakriittisyyttä on mi-
tattu muun muassa väittämin ”Vaaleissa ei yksi ääni merkitse mitään”, ”Maassamme harjoitettavan politiikan kannalta vaaleilla ei ole nykyään paljoakaan merkitystä”, ”Ei oikeastaan ole mitään väliä, mitkä puolueet ovat hallituksessa”, ”Valitsemamme kansanedustajat menettävät pian kosketuksensa äänestäjiin” ja ”Viranomaiset eivät paljoakaan ajattele, mitä minunkaltaiseni ihmiset ajattelevat” (Pe-
sonen & Sänkiaho 1979, 258–259; Pesonen, Sänkiaho & Borg 1993, 160; Wright 1981, 3).

Vieraantumisen laukaisseena tekijänä on yleisesti pidetty yhteiskunnan muotoutumista talonpoikaisesta voimakkaan solidaarisesta yhteisöstä urbaaniin massayhteisöön (Kornhauser 1960, 104–111). Kaupungeissa byrokratian määrä ja organisaatioetäisyys kasvavat, joiden lisäksi yleinen juurettomuuden tunne lisääntyy (Zwetkoff 1977, 440–443). Yhdeksi politiikkakriittisyyden syyksi nykyaikana on esitetty globalisaatiokehitystä, jonka seurauksena osa päätöksenteosta on siirtynyt ylikansallisiin elimiin entistä kauemmas kansalaisista. Globalisaatiokehityksen vuoksi kansalaiset kokevat, ettei päätöksenteko ole enää riittävän lähellä eikä siten vastaa heidän vaateisiinsa. (Mattila & Sänkiaho 2005, 87.) Vastaavasti globalisaatiokehitys on tehnyt asioista ja arvoista monimuotoisempia: ennen voimakkaan kahtiajakoinen maailma on pirstaloitunut ajatusten ja näkökulmien kirjoksi (Ilmonen & Jokinen 2002).

Marianne Pekola-Sjöblom (1998) on tuonut poliittisen vieraantumisen tarkastelun kuntatasolle. Hän on peilannut kuntalaisten vieraantuneisuuden astetta suhteessa sekä yksilöominaisuuksiin, kunnan rakenteellisiin ominaisuuksiin että kuntalaisten omiin mielipiteisiin. Pekola-Sjöblomin havaitsi, kuinka eri ikäryhmistä nuoret alle 30-vuotiaat olivat keskimääräistä vieraantuneimpia ja 50–59-vuotiaat puolestaan kiinnittyneimpiä eli integroituneimpia poliittiseen päätöksentekoon. Ammattiryhmistä maatalousyrittäjät sekä johtavassa asemassa olevat kiinnittyivät vahvemmin päätöksentekoon siinä missä kiinnittyminen oli heikointa työntekijäasemassa olevien ja työttömien keskuudessa. Omassa yrityksessä tai kuntasektorilla työskentelevien kiinnittyneisyys oli vahvempaa kuin työelämän ulkopuolella tai yrityksen palveluksessa olevien kiinnittyminen. Vieraantuneimpia olivat koulutuksen puolesta ne, joiden koulutustaso oli alhainen. Korkeasti koulutetut olivat sitä vastoin kiinnittyneimpiä. Yhteiskunnallisilta näkemyksiltään vasemmistolaiset olivat oikeistolaisia vieraantuneimpia päätöksenteosta. Kunnassa asuttujen vuosien määrä vaikutti kiinnittymiseen siten, että kunnassa aina asuneet olivat kaikkein kiinnittyneimpiä kunnalliseen päätöksentekoon siinä missä korkeintaan viisi vuotta asuneet olivat vieraantuneimpia. Asuinkunnassa asumisen pituus ei ollut kuitenkaan tutkimuksen perusteella niin merkittävä vieraantumiseen vaikuttava tekijä kuin koulutustaso tai ammatiasema.

Sen lisäksi, että vieraantumista selittävät yksilöominaisuudet, siihen vaikuttavat myös kunnan rakenteelliset tekijät. Maatalousvaltaisissa, pinta-alaltaan pienemmissä ja ei-palveluvaltaisissa kunnissa asui Pekola-Sjöblomin havaintojen mukaan päätöksentekoon kiinnittyneempiä kuntalaisia. Fyysinen etäisyys voi siten merkitä myös poliittista etäisyyttä, sillä suurempien kuntien asukkaat suhtautuvat epäileväisemmin poliittisen järjestelmän toimivuuteen. (Pekola-Sjöblom 1998, 139–153.)

Kuntalaisten vieraantuneisuutta kunnallisesta päätöksenteosta voidaan tarkastella lisäksi erilaisten muiden, omaa elämäntilannetta, kotikuntaa ja osallistumista koskevien, mielipiteiden suhteen. Kuntalaisten vieraantuneisuudella voidaan olettaa olevan yhteyttä sekä arvioon omasta elämäntilanteesta että oman kunnan ja sen tarjoamien palvelujen arvostamiseen. Pekola-Sjöblom arveleekin, että mitä tyytyväisempi kuntalainen on omaan elämäänsä, omaan kuntaansa ja sen tarjoamien palvelujen laatuun, sitä vähemmän vieraantunut hän on kunnallisesta päätöksenteosta. Vastaavasti mitä vähemmän poliittisesti vieraantunut kuntalainen on, sitä aktiivisemmin hän pyrkii osallistumaan ja vaikuttamaan kunnalliseen päätöksentekoon ja sitä epätodennäköisemmin hän suunnittelee paikkakunnan vaihtoa. (Pekola-Sjöblom 1998, 148.) Pesonen, Sänkiaho ja Borg (1993, 447) ovat esittäneet hypoteesin, jonka mukaan henkilökohtainen tyytymättömyys johtaa tyytymättömyyteen hallituksen harjoittamaa politiikkaa kohtaan. Pekola-Sjöblom (1998, 149–150) on havainnut tämän pätevän myös kunnallisella tasolla harjoitettuun politiikkaan.

Yleisesti ottaen on todettava, että aktiivinen osallistuminen kunnalliseen päätöksentekoon on verrattain harvojen asia. Osallistuminen kunnallishallintoon myös kasautuu näille harvoille aktiivisille, sillä henkilö, joka on aktiivinen yhden kunnallishallinnon osallistumismuodon osalta, on usein aktiivinen myös muita osallistumismuotoja toteuttaessa. Puhuttaessa vähäisen osallistumisen ongelmasta lähtökohtana pidetään ihannetta, jossa mahdollisimman moni osallistuisi laajasti kunnallishallintoon. Kaikkien välitön osallistuminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä kunnallisen itsehallinnon periaatteen toteutumiseksi, sillä suurin osa asukkaista kaipaa kunnalta ensisijaisesti kunnollisia palveluja, ei tilaisuutta osallistua. Moni kuntalainen on ja haluaakin olla passiivinen. (Koski 1995, 34–36.)

Kuntademokratian vahvistaminen on tunnustettava haastavaksi nykytilanteessa, jossa äänestysaktiivisuus on alhainen, kuntavaaliehdokkaita on vaikea saada, kuilu osallisuuden välillä on kasvanut ja hallinto monimutkaistunut. Toteutuessaan myös paljon puhuttu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteiden uudistus tulee kasvattamaan demokratiavajetta, kun suuret sote-alueet ja tuotanto-organisaatiot etäännyttävät sekä kuntapäätäjiä että kuntalaisia oman alueensa sosiaali- ja terveystalouden päätöksenteosta ja vaikutusmahdollisuuksista. Demokratian vahvistamiseksi tarvitaankin uudenlaista ajattelua, jossa kansalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen nähdään konkreettisena toimintana, tekemisenä ja vastuunottona hyvinvoinnin, oman elinympäristön ja koko yhteiskunnan kehittämiseksi. Toimiva kuntademokratia uusine vaikuttavine osallistumis- ja vaikuttamiskanavineen motivoi kuntalaisia ottamaan vastuuta paikallisyhteisöstään. (Kuntaliitto 2015, 3.)

Pyrittäessä lisäämään osallistumista kunnallishallintoon voidaan joko lisätä osallistumismahdollisuuksia tai osallistumishalukkuutta. Osallistumismahdollisuuksia voidaan lisätä järjestelemällä niitä uudelleen tai tehostamalla niitä, tai ottamalla käyttöön kokonaan uusia osallistumismuotoja. Eri osallistumismuotojen käyttö riippuu paljolti kunnan luottamushenkilö- ja virkamiesjohdon asenteista ja on siten kytköksissä kunnan valtarakenteeseen ja johtamiskulttuuriin. Avoimuus asioiden hoidossa, vaikutusmahdollisuuksien tarjoaminen jo asioiden valmisteluvaiheessa sekä valmius ratkaisujen perustelemiseen lähentävät hallintoa ja kuntalaisia. Asioiden valmisteleminen ja päättäminen kabinetteihin sulkeutuneen pienen sisäpiirin kesken sen sijaan etäännyttää hallintoa kuntalaisista. Osallistumishalukkuutta voidaan lisätä voimistamalla yleistä kiinnostusta kunnallishallintoa kohtaan ja lieventämällä henkisiä osallistumisen esteitä. Halukkuus osallistumismuotojen käyttöön kasvaa usein silloin, kun kuntalaisille tarjotaan riittävästi tietoa ja todellisia vaikutusmahdollisuuksia. (Koski 1995, 35–36.)

Elävä kuntademokratia on elinvoimaisen, toiminta- ja uudistumiskykyisen, sekä tuloksellisesti toimivat kunnan edellytys. Myös paikalliseen kehittämiseen vaadittava sosiaalinen pääoma syntyy vuorovaikutuksessa. Tunne vaikuttamisen mahdollisuudesta ja vastuunkannon velvollisuudesta saa kuntalaiset tuottamaan yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia. Kunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden tehtävänä onkin rakentaa vuoropuhelua ja luottamusta erilaisten verkostojen kautta, ja välittää tietoa paikallisyhteisön toimintaan liittyvistä strategisista linjauksista, palveluista ja muusta toiminnasta. (Kuntaliitto 2015, 5.) Yhteisessä päätöksenteossa vastakkain asettuvat erilaiset arvot ja näkemykset, mutta vuoropuhelun lisääminen voi edesauttaa kuntalaisten sitoutumista myös sellaisiin päätöksiin, jotka eivät suoraan edistä heidän yksilöllisiä etujaan.

Käytetyimpiä kuntalaisen osallistumista edistäviä toimenpiteitä ovat perinteisesti olleet yhteistyö erilaisten järjestöjen kanssa kunnan toimintojen järjestämisessä ja suunnittelussa, asukasillat sekä yhteistyö kansalaisryhmien ja etujärjestöjen kanssa palvelujen tuottamista koskevissa asioissa. Kunnat ovat myös järjestäneet mielipidetiedusteluja ja ottaneet käyttöön aluevastuullisia viranhaltijoita. (Hoikka 1994.) Myös deliberatiiviset osallistumismuodot ja demokraattiset innovaatiot ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana saaneet jalansijaa muodollisen päätöksenteon valmistelun tukena. Demokraattisiksi innovaatioiksi luetaan muun muassa kansanäänestykset ja kansalaisaloitteet, deliberatiiviset kansalaisfoorumit sekä erilaiset sähköisen osallistumisen muodot. (Niinikoski & Setälä 2012, 261.) Uusmedian eli vuorovaikutteisen digitaalisen median avulla on voitu lanseerata erilaisia keinoja käydä vuoropuhelua kansalaisten ja päätöksentekoinstituutioiden välillä. Tällaisia väyliä ovat olleet

muun muassa kansalaisadressit ja paikallisten poliitikoiden pitämät blogit, joiden kautta alueen asukkaat voivat ottaa suoraan yhteyttä edustajiinsa. Kansalaiset voivat ottaa kantaa päätöksentekoon myös monilla erilaisilla verkkofoorumeilla. (Coleman ym. 2008.)

Deliberatiiviset kansalaisforumit päätöksenteon tukena ovat Suomessa verrattain uusi ilmiö. Deliberaatiokokeiluja on kuitenkin järjestetty sekä valtakunnallisella että paikallisella tasolla. Esimerkiksi Mikkelin kaupungissa järjestettiin vuoden 2011 lopulla kansalaiskeskustelu, jossa sovellettiin deliberatiivisten kansalaisfoorumeiden periaatteita. (Niinikoski & Setälä 2012.) John Dryzek (2000) määrittelee deliberation harkituksi keskusteluksi, jossa argumentteja arvioidaan niiden tiedollisten ja moraalisten ansioiden perusteella. Oikeudenmukaisuuden ja tiedollisen laadun saavuttamiseksi julkisen päätöksenteon tulisi perustua informoidulle ja tasapuoliselle julkiselle keskustelulle. Mikkelifoorumin tehtävänä oli pohtia lähidemokratiaelinten tarpeellisuutta tilanteessa, jossa kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksista käytiin kiivasta keskustelua muutamaa vuotta aiemmin toteutetun kuntaliitoksen vuoksi. Ongelma, johon kaivattiin rakentavaa kansalaisnäkökulmaa, määriteltiin virkamiesvalmistelussa. (Niinikoski & Setälä 2012.)

Foorumi kokosi kuntalaisia poliittisten puolueiden ulkopuolelta ja avasi vaikuttamiskanavan niille, jotka olivat kiinnostuneita kansalaisvaikuttamisesta ja oman elinympäristönsä kehittämisestä. Foorumin lopputuotoksena muotoiltiin julkilausuma, jossa ehdotettiin konkreettisia keinoja lähidemokratian kehittämiseksi Mikkelin eri osissa. Mikkeliläisten päättäjien mielipiteet kuitenkin erosivat sen suhteen, millainen rooli kansalaisfoorumin julkilausumalla tulisi olla muodollisessa päätöksenteossa. Kaupungin päättäjät eivät sitoutuneetkaan etukäteen reagoimaan Mikkelifoorumin julkilausumaan ja siinä esitettyihin kehittämissuhteisiin. Vaikka kansalaiskeskusteluun suhtauduttiin periaatteessa myönteisesti, foorumin epäselvä rooli päätöksenteon tukena ei erityisesti kannustanut foorumiin osallistuneita. Marja-Liisa Niinikoski ja Maija Setälä korostavatkin Mikkelifoorumia käsittelevässä artikkelissaan, kuinka jatkossa tulisi lisätä vuoropuhelua muodollisten päättäjien ja foorumeiden välillä, jotta foorumien roolia päätöksenteon valmistelussa voitaisiin selkiyttää. Mikkelifoorumin kaltaiset kokeilut luovat siitä huolimatta pohjaa demokratiakäytäntöjen laajentumiselle Suomessa, ja tällaisten demokraattisen innovaatioiden toivotaan kaventavan päätöksenteon ja kansalaisten välistä etäisyyttä sekä parantavan päätöksenteon laatua. (Niinikoski & Setälä 2012, 261.)

Vieraantumisen ongelma on siten laajalti tunnustettu ja kuntalaissakin on jo nykyisellään tarjottu monia mahdollisuuksia kuntalaisten osallistumiseen ja kuulemiseen. Näiden mahdollisuuksien käyttöönottoa onkin syytä pohtia tulevaisuudessa lisää kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien uudistamiseksi.

3.3. Kiinnostus päätöksentekoa kohtaan

Samalla tavoin kuin vieraantumisesta, on puhuttu myös kansalaisten politiikkaa koskevan kiinnostuksen vähenemisestä. Kansalaisten vaikutusmahdollisuudet ovat kaventuneet myös siitä syystä, että poliittiseen päätöksentekoon tarvitaan usein sellaista asiantuntemusta, jota tavallisilla kansalaisilla ei ole (Herne & Setälä 2005). Borg (2013, 68–72) toteaa, että suomalaisten yleisen poliittisen tietämyksen vaaleista ja poliittisista instituutioista voidaan katsoa olevan kohtuullisella, mutta ei mitenkään erinomaisella tasolla. Kansalaisten keskimääräinen poliittinen tietämys on monissa maissa laskenut siitä, mitä se esimerkiksi 50 vuotta sitten on ollut. Tosin esimerkiksi Yhdysvalloissa havaittiin jo 1950-luvulla, että keskimääräinen amerikkalainen on melko huonosti perillä politiikasta (esim. Berelson ym. 1954). Vastaavia tuloksia on saatu myös Isossa-Britanniassa (Butler & Stokes 1969) ja Ranskassa (Converse & Pierce 1986). Pohjoismaissa sen sijaan kansalaisten poliittinen tietotaso vaikuttaisi paremmalta (Milner 2002).

Politiikkaa koskevia tietoja omaksutaan monista lähteistä. Aktiivisimmat kansalaiset osallistuvat itse poliittiseen toimintaan ja saavat informaatiota suoraan poliittisilta toimijoilta. Yleisimpiä väestön tietolähteitä ovat kuitenkin viestinten ohella koti, lähipiiri ja työelämä. Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus oppia yhteiskunnallisista asioista myös kouluissa ja oppilaitoksissa. Eri väestöryhmät suosivat eri viestimiä ja käyttävät niitä eri aikoina vaihtelevasti. Vanhemmat ikäryhmät seuraavat politiikkaa ennen kaikkea televisiosta, radiosta ja sanomalehdistä. Internet on yleistynyt kaikkien ikäryhmien keskuudessa, mutta erityisesti nuorempien joukossa. 18–35-vuotiaiden äänestämiseksi hyödylliset tietolähteet poikkeavat huomattavasti heitä vanhempien tiedonsaantikanavista, sillä esimerkiksi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa nuoret hankkivat tietoa äänestyspäätöksensä tueksi lähinnä Internetin vaalikoneista ja ehdokkaiden nettisivuilta. (Borg ym. 2013, 71–72.)

Kimmo Grönlund (2009, 176–177) on täydentänyt Michael Delli Carpinin ja Scott Keeterin (1996, 63–65) esittelemiä politiikkaa koskevan tietotason ulottuvuuksia. Delli Carpinin ja Keeterin mukaan

poliittinen tieto liittyy poliittisen päätöksenteon sääntöihin, kuten demokratiassa instituutioiden valta- ja vastuusuhteisiin. Toiseksi se viittaa myös kansalaisten ymmärrykseen puolueiden ja poliitikkojen välisistä eroista. Grönlundin mukaan politiikkaa koskevaa tietotasoa määrittävät myös tiedot ajankohtaisesta poliittisesta keskustelusta ja siitä, miten puolueet ja poliitikot ajankohtaisiin kiistakysymyksiin suhtautuvat. Kolmas ulottuvuus täydentää siten toista ulottuvuutta. Tiivistettynä yksilön poliittinen tieto rakentuu ajankohtaisista politiikan pelisääntöjä ja linjaeroja koskevista tiedoista.

Oikeusministeriön vuonna 2008 teettämässä tutkimuksessa havaittiin, kuinka 18–30-vuotiaista moni uhkaa jäädä ”poliittiseen paitsioon” sekä politiikkatietämykseltään että osallistumisaktiivisuudeltaan. Ikäryhmän keskuudesta erityisesti muut kuin korkeakoulutetut olivat vaarassa jäädä passiivisiksi kansalaisiksi. Tutkimuksessa todettiin, kuinka koulutustausta nousee tulevaisuudessa yhä selkeämmin erottelevaksi tekijäksi aktiivisten ja passiivisempien kansalaisten välillä, ellei kasvu aktiiviseksi kansalaiseksi tueta jo paljon ennen virallista äänestysikää. (Elo & Rapeli 2008.)

Entä mitä merkitystä poliittisen tiedon tasolla on demokratiassa? Yhteiskunnallisen modernisoitumiskehityksen tuloksena syntynyt ja edelleen voimistuva yksilöllistyminen vähentää puoluesamastumista eikä ihmisillä enää pirstaloituneessa yhteiskunnassa ole luonnollisia viiteryhmiä. Tämän vuoksi jokaisen on kyettävä muodostamaan mielipiteensä itse. (Grönlund 2009, 200–201.) Individualisaation seurauksena ihmisten siteet esimerkiksi perheeseen, synnyinseutuunsa, traditioihin ja erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin, kuten puolueisiin, heikkenevät. Anthony Giddens (1990, 105–111) kutsuu ilmiötä ”jälkitraditionaaliksi”. Hän liittää siihen vanhojen sosiaalisten sidosten ohentumisen ja perinteiden aseman heikkenemisen ja muuttumisen. Traditiot eivät ole täysin kadonneet, mutta Giddensin mukaan niitä ei enää omaksuta sokeasti, vaan ne on pystyttävä oikeuttamaan sekä itselle että muille. Ilmonen ym. (1997) ovat pohtineet tästä näkökulmasta ammattiliittoon kuulumista ja todenneet, ettei jäsenyys enää selity sillä, että työntekijän on tapana kuulua ammattiyhdistykseen, vaan ihmiset pohjivat aiempaa enemmän jäsenyyden syytä, sen etuja ja haittoja. Vastaavaa tulkintaa voidaan soveltaa myös poliittisiin puoleisiin kuulumiseen. Modernissa elämässä valistuneen päätöksen tekeminen on korostunut, koska jo työ- ja tavaramarkkinoiden laajeneminen on tehnyt yksilöllisestä, harkitusta valinnasta suoranaisen välttämättömyyden.

Demokratian toteutumisen näkökulmasta kansalaisten mielipiteiden ja preferenssien tulisi olla tarkkaan harkittuja. Niiden tulisi siis perustua tietoon eikä luuloihin. Oikeaan tietoon perustuva mielipiteenmuodostus korostuu erityisesti siitä syystä, että kansalaisten kiinnostus politiikkaa kohtaan on pikemminkin kasvamassa kuin vähenemässä. Poliittinen osallistuminen tosin kasvaa lähinnä muilla

kuin vaali- ja puolueareenoilla. Poliittisen tiedon mukana kasvavat sekä kiinnostus politiikkaa kohtaan että osallistumisvalmius. Valveutuneen kansalaismielipiteen muodostuminen tukee tasapuolista demokraattista päätöksentekoa. (Grönlund 2009, 200–201.)

3.4. Yhteenveto

Luottamus, kiinnittyminen (ei-vieraantuminen) ja kiinnostus vaikuttavat siihen, miten kansalainen arvioi poliittista järjestelmää. Ilmiöt kulkevat todellisuudessa ristiin ja lomittain, sillä politiikkaan kiinnittyminen tai siitä vieraantuminen liittyvät poliittiseen luottamukseen. Kiinnittymisestä on myös käytetty käsitettä kansalaissitoutuminen, jonka osatekijöiksi on määritelty kansalaisten kiinnostus poliittisia asioita kohtaan, heidän politiikkaa koskeva tietotasonsa, ja luottamus omiin vaikutusedellytyksiinsä (Grönlund ym. 2005). Myös esimerkiksi Pekola-Sjöblom ym. (2006) ovat käyttäneet KuntaSuomi 2004 -tutkimusraportissaan Kuntalainen–Kansalainen kiinnittyneisyyttä ja luottavaisuutta osittain rinnakkaisina käsitteinä. Mattila ja Sänkiaho (2005, 86) toteavat, kuinka kiinnostus politiikasta ja subjektiivinen kansalaispätevyys liittyvät poliittiseen järjestelmään kiinnittymiseen ja niiden kasvaessa luottamus poliittiseen järjestelmään kasvaa. Jonkinlaista järjestämistä näiden ilmiöiden havaitsemiseksi on tehtävä, mutta siitä huolimatta niiden on hyvä tiedostaa kuvaavan omalta osaltaan saman asian eri puolia. Tässä tutkimuksessa kuntalaisten poliittisesta järjestelmästä tekemiä arvioita tarkastellaan luottamuksen, vieraantumisen ja kiinnostuksen kautta. Tavoitteena on selvittää, millä tavoin arviot kunnallisesta päätöksenteosta selittävät sisäistä kuntakuvaa.

Seuraavassa luvussa esittelen tutkimuskaupunkiani Pieksämäkeä, jonka asukkaiden vastauksista oma empiirinen aineistoni rakentuu. Tutkin teoreettisessa osuudessa kuvailemiani sisäistä kuntakuvaa ja päätöksentekojärjestelmästä muodostettuja arvioita empiirisen aineistoni kautta ja kiinnostavaa on, millä tavoin oma aineistoni noudattaa aiempia tutkimustuloksia ja voiko se joiltain osin täydentää jo havaittuja seikkoja.

4. AINEISTO

4.1. Pieksämäen kaupunki tutkimuskohteena

Pieksämäen kaupunki sijaitsee Itä-Suomessa Etelä-Savon maakunnan pohjoisosassa. Lähimpiä kaupunkeja ovat Kuopio, Mikkeli ja Jyväskylä, jotka kaikki sijaitsevat alle sadan kilometrin päässä. Kaupungin kehitystä läpi 1900-luvun määrännyt seikka on sen sijainti rautateiden solmukohdassa. Samalla tavoin kuin historiantutkijat ovat tarkastelleet tehdasyhdyskuntia yhden kivijalan varaan rakentuneina, Pieksämäen elinkeino- ja väestörakenteesta voidaan nostaa esiin rautatie ja rautatieläiset. Kaupungin elinkeinoelämä ja kunnallishallinto rakennettiin alun perin palvelemaan rautatieläisyhteisön kautta kasvanutta yhdyskuntaa. Elinkeinorakenne ja paikallinen identiteetti näkyivät voimakkaasti kaupungin päätöksenteossa, sillä Valtion Rautatiet muodostuivat niin tärkeäksi toimijaksi, että kaupungin oli otettava se huomioon kaikessa toiminnassaan. Aseman sijainti määritteli asemakaavaa ja rakentamista. Hierarkia rautatieläisyhteisössä puolestaan määritteli elämää ja asemaa paikallisyhteisössä. Rautatieläiset, erityisesti veturinkuljettajat, toimivat useissa kaupungin keskeisissä luottamus-tehtävissä. Samalla kun rautatie oli merkittävin työnantaja ja kehityksen edellytys, se oli omalla tavallaan myös kehityksen jarru, sillä kaupungin tulevaisuudenusko rakentui pitkään ajatukselle VR:n järkkymättömyydestä ja jatkuvuudesta. (Sipinen 2014.)

Kaupungin kehityksen voidaankin sanoa kulkeneen pitkään ”kahden kiskon välissä”, sillä rautateiden merkitys keskeisenä elinkeino- ja väestörakennetta muokanneena tekijänä näkyi kaikessa paikkakunnan toiminnassa aina 1990-luvulle saakka. (Sipinen 2014.) Rautateiden merkitys työnantajana on sittemmin vähentynyt, mutta yhä paikkakunta mainostaa itseään ”elämäsi asemapaikkana” (Pieksämäen kaupunki 2014). 2010-luvulla kaupungin elinkeinoelämää hallitsevat rautatieliikenteen ohella kauppa ja muut palveluelinkeinot. Hieman alle kolmannes kaupungin väestöstä saa elantonsa teollisuudesta. Kaupungin johtavia aloja ovat metalliteollisuus, mekaaninen puunjalostus ja hyvinvointipalvelut. (SVT.)

Pieksämäki on kärsinyt viime vuosina valtionosuuksien leikkauksista, kuntien tehtävien lisäämisestä, kuntapalvelujen kysynnän kasvusta ja pitkittyneestä talouden taantumasta yhdessä muun Suomen kanssa. Pieksämäen seutu menetti 1990-luvun alun laman ja 2000-luvun alun välillä noin 2500 työpaikkaa, ja vaikka tilanne parani aina vuoteen 2008 saakka, kääntyi työpaikkakehitys jälleen negatiiv-

viseksi vuonna 2009. (Pieksämäen kaupunki 2014a, 3–7.) Suhteessa koko maan keskiarvoon Pieksämäen väestö ikääntyy vauhdilla. Joulukuussa 2013 yli 65-vuotiaiden osuus kaupungin väestöstä oli 26,6 prosenttia siinä missä koko maassa osuus oli 19,4 prosenttia. Vastaavasti 0–14-vuotiaiden osuus oli Pieksämäellä 12,7 prosenttia kun se koko maassa oli 16,4 prosenttia. (SVT.)

Pieksämäen kaupungin strategiassa kaupungin merkittävimiksi ongelmiksi nimetäänkin väestön väheneminen ja ikääntyminen. Elokuussa 2014 Pieksämäen väkiluku oli 19 170. Väkiluku on vähentynyt viimeisten vuosien aikana noin 150–300 henkilöllä per vuosi ja väkilukuennusteen mukaan sen odotetaan laskevan vuoteen 2040 mennessä 16 245 asukkaaseen. Väkimäärän vähentyminen vaikuttaa negatiivisesti kaupungin verotuloihin samaan aikaan kun väestön ikääntyminen on johtanut kunnallisten terveystalveluiden kasvaneeseen kysyntään. (Pieksämäen kaupunki 2014a, 3–7.)

Ratkaisu ongelmaan olisi työpaikkojen määrän merkittävä lisääminen, ja vuonna 2014 julkaisemassa elinkeinostrategiassaan kaupunki onkin asettanut tavoitteekseen luoda 1000 uutta työpaikkaa vuoteen 2024 mennessä. Tavoitteet kaupungissa uskotaan saavutettavan kehittämällä yritysten kasvua ja kehittymistä, edistämällä uusien yritysten sijoittumista alueelle ja parantamalla työvoiman saatavuutta. Kaupunki toivoo yrittäjyyden ja elinvoimaisuuden kehittyvän myös kylissä ja maaseudulla. Erityisesti kaupan ja matkailun palvelut halutaan saada vetovoimaisiksi. Kaupunki itse pyrkii vastapainoksi tarjoamaan laadukkaat, kilpailukykyiset ja tehokkaat palvelut ja ottamaan hankinnoissaan huomioon myös paikalliset yritykset. (Pieksämäen kaupunki 2014b, 7.) Pieksämäen kaupunki pyrkii siis muiden kuntien tavoin edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävää kehitystä omalla alueellaan.

Kaupungin strategiassa kaiken toiminnan lähtökodaksi on asetettu kuntalaisen palveleminen ajatuksella ”kuntalainen on kuningas”. Tällä tarkoitetaan kuntalaisten parempaa huomioon ottamista ja toiminnan asiakaslähtöisyyttä. Vaikka kaupunki on näin nimetty kuntalaisten palvelijaksi, tulee myös kuntalaisten kantaa vastuuta itsestään. (Pieksämäen kaupunki 2009, 3–4.) Strategiassa mainittu kaupungin ja asukkaiden välinen vuorovaikutus tiivistyy toimivassa kuntademokratiassa ja kuntalaisten mahdollisuuksissa vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon.

Kaupunki on asettanut strategiassa kuvatun vision onnistumisen mittariksi sen, kuinka hyvin kaupunki menestyy vertailussa muihin kaupunkeihin. (Pieksämäen kaupunki 2009, 4.) Strategiassa korostuu siten paljon puhuttu alueiden välinen kilpailu osaavan työvoiman, pääomien ja informaation virroista. Pieksämäki haluaa saada niistä osansa taatakseen asukkaidensa hyvinvoinnin. Vetovoimakilpailussa kunkin on pärjättävä omilla ehdoillaan, mutta Pieksämäellä lähtötilanne on ollut vähintään

haastava. Pieksämäkeläisten usko oman kunnan pärjäämiseen kilpailussa muiden kuntien kanssa ei perinteisesti ole ollut erityisen vahva. Omaa kaupunkia on sen sijaan monessa yhteydessä vähätelty.

Kuntalaisten sisäinen kuntakuva on tekijä, jonka päälle ulkoinen kuva kunnasta rakentuu. Sisäinen kuntakuva limittyy käsitteisiin omakuva ja alueellinen identiteetti, jotka muun muassa Zimmerbauer ja Suutari (2007) haluavat erottaa imagosta jonain syvempänä ja ”aidompana” käsityksenä oman tai ryhmän olemuksesta. Sisäinen kuntakuva vaikuttaa olennaisesti imagotyön taustalla. Alueelle, jolta puuttuu vahva ja omaleimainen identiteetti ja myönteinen käsitys omasta itsestä, on vaikeaa rakentaa vahvaa imagoa (Zimmerbauer 2005). Niinpä Pieksämäelläkin on työskenneltävä ja työskennellään myönteisen omakuvan rakentamiseksi jo ruohonjuuritasolta lähtien. Pitkä vaatimattomalla omakuvalla ryyditetty historia asettaa sisäisen kuntakuvan rakennustyölle kuitenkin omat haasteensa.

4.2. Aineiston kuvaus

Kävin tutkimuksen suunnitteluvaiheessa läpi eri vaihtoehtoja siitä, millaisen aineiston kautta tutkimuksen voisi toteuttaa ja millaisia valmiita aineistoja on jo olemassa. Yksi vaihtoehto olisi ollut hyödyntää Yhteiskuntatieteellisessä tietoarhivissa olevaa laajaa KuntaSuomi 2004 -kuntalaiskyselyä, johon moni teoreettisessa viitekehyksessä esittelemäni tutkimuskin on perustunut. Tuon kyselyn pohjalta on jo laajasti selvitetty kuntalaisten näkemyksiä asuinkunnastaan, sen palveluista sekä päättäjistä koko Suomen laajuisesti. Myös oma tutkimuskuntani Pieksämäki oli yksi KuntaSuomi 2004 -kyselyn tutkimuskunnista. Aineistosta on kuitenkin arkistoinnin yhteydessä poistettu kuntamuuttuja, eikä Pieksämäen kaupunkia koskevien vastausten erottaminen ollut siten mahdollista. Lisäksi aineisto on tällä hetkellä jo yli kymmenen vuotta vanha, minkä vuoksi oli kerättävä uusi aineisto.

Uuden aineiston keruussa oli myös se hyvä puoli, että kykenin suunnittelemaan sen täysin oman tutkimusasetelmani näkökulmasta. Esimerkiksi kysymysvaihtoehtojen skaalat asetettiin asteikolla nollasta kymmeneen toisin kuin KuntaSuomi 2004 -kyselyssä, jossa käytettiin viisiluokkaisia Likert-asteikollisia muuttujia. Pääsääntönä tutkimukselle voidaan pitää tiedon keräämistä mahdollisimman alkuperäisenä, siis tarkimmalla mahdollisella mittaustasolla (Nummenmaa 2009, 43–44). Omassa aineistossani asenne- ja mielipideväittämät ovat numeerisia välimatka-asteikollisia muuttujia, ja siten käytetyt mitta-asteikot täyttävät ne vaatimukset, joita myöhemmät analyysivaiheessa käyttämäni menetelmät edellyttävät. Laajemmat skaalat mahdollistavat yksityiskohtaisemman tiedon keräämisen,

joskin toisinaan liian laajat skaalat voivat myös heikentää aineiston luotettavuutta, jos vastaaja ei luotettavasti pysty vastaamaan kysymykseen asetetulla tarkkuustasolla. Omassa kyselylomakkeesani oli kuitenkin kyse oman itsen sijoittamisesta asenneulottuvuudelle ”täysin eri mieltä–täysin samaa mieltä”, joten skaalan venyttämällä oli mahdollisuus kerätä ennen kaikkea hienojakoisempaa tietoa. Skaaloja on koodattu uudelleen yleisemmälle tasolle myöhemmissä analyysissä.

Tutkimusaineiston keruuta edelsi varainkeruuvaihe. Postikyselyn toteuttaminen vaati rahallista panostusta postikulujen ja kyselylomakkeen valmistuksen vuoksi. Otin henkilökohtaisesti yhteyttä Pieksämäen kaupunkiin, paikallisiin yrittäjäjärjestöihin sekä Pieksämäen Lehteen. Pieksämäen kaupunginhallitus myönsi tutkimukselleni avustusta Jenny Perman rahastosta. Lisäksi kaupungin elinkeinotoimi tuki tutkimusta erikseen omasta budjetistaan ja lahjoitti 1500 kirjekuorta. Paikallisista yrittäjäjärjestöistä tutkimuksen rahoitukseen osallistuivat Pieksämäen Yrittäjät ry, Pieksämäen Nuorkauppakamari ry, Lions Club Pieksämäki ja Pieksämäen Yrittäjänaiset ry. Pieksämäen Lehti tuki tutkimusta antamalla minun valmistaa kyselylomakkeet heidän laskuunsa. Lisäksi lehti lahjoitti 500 kirjekuorta. Etelä-Savon Kauppakamari tuki tutkimusta Hilja ja Alpo Savolaisen rahastosta myöntämällä apurahalla. Kyselylomakkeeseen lisättiin rahoittajien toiveiden mukaisesti kysymyksiä kaupungin elinkeinoelämään, kuten kauppaan, liittyen.

Tutkimuksen perusjoukko muodostuu Pieksämäen kaupungin täysi-ikäisistä asukkaista. Väestörekisterikeskus poimi kaupungista 1000 henkilön satunnaisotoksen. Postikyselyllä toteutettu aineiston keruu osui ajalle kuukautta ennen keväällä 2015 käytyjä eduskuntavaaleja. Kyselylomake vastauskuorineen lähetettiin kullekin otokseen valitulle pieksämäkeläiselle kotiosoitteeseen maaliskuun lopulla ja viimeiset vastaukset saapuivat huhtikuun puoliväliin mennessä. Kyselylomakkeita palautettiin yhteensä 321, joista yhdeksän jouduttiin hylkäämään. Kaksi lomakkeista hylättiin siitä syystä, että lomakkeen oli täyttänyt joku muu kuin otokseen valittu henkilö. Neljä lomakkeista saapui huomattavasti viimeisen palautuspäivän jälkeen. Kaksi lomakkeista palautettiin tyhjänä. Yhdessä lomakkeessa vastausmerkinnät olivat niin epäselviä, ettei lomaketta ollut mahdollista ottaa mukaan aineistoon. Lopullisessa aineistossa on siten 312 havaintoyksikköä. Tutkimusta vaivasi kyselytutkimuksia yleisemminkin koskettava alhainen vastausaktiivisuus, mutta ottaen huomioon, ettei pienen budjetin vuoksi ollut mahdollista lähettää muistutuskirjeitä, 31,2 prosentin vastausaktiivisuutta on pidettävä tyydyttävänä. Koodasin ja tallensin aineiston henkilökohtaisesti. Aineisto on arkistoitu Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon myöhempää opetus- ja tutkimuskäyttöä varten.

4.3. Aineiston edustavuus

Aineiston luotettavuutta eli edustavuutta suhteessa otokseen voidaan tarkastella kahden yksilömuuttujan, sukupuolen ja iän, avulla. Muuttujien tiedot on saatu satunnaisotannan yhteydessä Väestötietokeskuksesta, ja niitä tiedusteltiin myös kyselylomakkeessa. Näiden muuttujien lisäksi aineistoa voidaan tarkastella vertaamalla sitä Pieksämäen kaupungista saataviin tunnuslukuihin muista lähteistä, mutta tällöin aineistoa verrataan koko populaatioon.

Taulukko 1. Edustavuustarkastelu: Aineisto, otos ja populaatio. Lähde populaation osalta: Pieksämäen kaupunki ja SVT.

	Aineisto	Otos	Populaatio
N	312	1000	19 170*
Nainen	51,6 %	51 %	
Mies	48,4 %	49,0 %	
18–24	4,2 %	8,3 %	
25–34	6,1 %	11,1 %	
35–44	9,9 %	10,1 %	
45–54	12,5 %	14,3 %	
55–64	28,8 %	21,7 %	
65–74	22,4 %	18,3 %	
yli 75	16,0 %	16,2 %	
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä	22,4 %		21,5 %**
Eläkkeellä olevien osuus väestöstä	40,3 %		34,6 %***
Asuinkunnassaan työssäkäyvien osuus työlli- sestä työvoimasta	87,0 %		83,4 %****

*Elokuu 2014 **31.12.2013 ***31.12.2012 ****31.12.2011

Taulukosta 1 havaitaan, että kyselyyn vastanneista hieman suurempi osa, 51,6 prosenttia, oli naisia. Osuudet kuitenkin vastaavat hyvin alkuperäistä otosta. Iän suhteen aineisto ei sen sijaan ole yhtä edustava. 55–64-vuotiaiden ikäluokka on aineistossa voimakkaasti yliedustettuna suhteessa muihin. Aineistossa vastaajista 28,8 prosenttia on 55–64-vuotiaita, kun otoksessa heitä oli 21,7 prosenttia. Samalla tavoin 65–75-vuotiaita on aineistossa enemmän kuin alkuperäisessä otoksessa. Alle 35-vuotiaiden osalta aineistossa sen sijaan on aliedustus. 35–44-vuotiaiden sekä yli 75-vuotiaiden ikäluokissa aineisto ja otos vastaavat hyvin toisiaan.

Taulukko 2. Edustavuustarkastelu: Sukupuolen jakautuminen ikäryhmittäin otoksessa ja aineistossa. Ristiintaulukointi.

	OTOS		AINEISTO	
	Mies	Nainen	Mies	Nainen
18–24	58 %	42 %	62 %	39 %
25–34	49 %	51 %	37 %	63 %
35–44	52 %	49 %	32 %	68 %
45–54	54 %	46 %	59 %	41 %
55–64	54 %	47 %	51 %	49 %
65–74	43 %	57 %	44 %	56 %
yli 75	40 %	60 %	52 %	48 %

Otoksen ja vastanneiden ikäjakauman ristiintaulukointi sukupuolen kanssa osoittaa, että kahden vanhimman ikäluokan osalta otoksessa naisten osuus on miehiä huomattavasti suurempi (taulukko 2). Omassa aineistossani yli 75-vuotiaat miehet ovat kuitenkin vastanneet aktiivisesti siten, että osuudet sukupuolten välillä ovat lähes tasan. Aineistossa 25–44-vuotiaiden joukossa naiset ovat vastanneet miehiä huomattavasti aktiivisemmin. Vastaavaa yliedustusta naisten osalta ei näissä ikäluokissa ole alkuperäisessä otoksessa.

Tilastokeskuksen kuntaportaalin mukaan pieksämäkeläisistä 21,5 prosenttia oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon mittaushetkellä 31.12.2013 (SVT 2014). Kyselyssä 22,4 prosenttia koulutusta kartoittavaan kysymykseen vastanneista on suorittanut korkea-asteen tutkinnon. Tilastokeskuksen mukaan pieksämäkeläisistä 34,6 prosenttia oli eläkkeellä mittaushetkellä 31.12.2012 (SVT 2014). Kyselyn elämäntilannetta kartoittaneeseen kysymykseen vastanneista 40,3 prosenttia ilmoitti olevansa eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella.

Ottaen huomioon, että tutkimuskohteena on kunnallinen päätöksenteko, on kiinnostavaa tarkastella aineiston edustavuutta myös puoluekannatuksen suhteen. Taulukossa 3 on verrattu kyselyssä puoluekantansa ilmoittaneiden puoluekannatusta pieksämäkeläisten äänestyskäyttäytymiseen kuntavaaleissa 2012 ja eduskuntavaaleissa 2015.

Taulukko 3. Pieksämäkeläisten äänestyskäyttäytyminen kuntavaaleissa 2012 ja eduskuntavaaleissa 2015 verrattuna kyselyssä puoluekantansa ilmoittaneiden puoluekannatukseen. Lähde: Oikeusministeriö.

	Kuntavaalit 2012	Eduskuntavaalit 2015	Aineisto
Keskusta	31,7 %	33,8 %	30,5 %
SDP	26,0 %	23,0 %	25,4 %
Kokoomus	15,4 %	10,3 %	13,6 %
Perussuomalaiset	12,1 %	14,6 %	15,3 %
Vasemmistoliitto	6,6 %	4,7 %	3,4 %
Kristilliset	4,8 %	4,8 %	5,1 %
Vihreät	3,3 %	6,7 %	6,2 %
RKP	–	–	0,6 %
Valitsijayhdistys	–	1,3 %	–
Piraattipuolue	–	0,3 %	–
Yht.	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Verrattaessa kyselyssä puoluekantansa ilmoittaneiden puoluekannatusta eduskuntavaalitulokseen lähes samalta ajankohdalta, aineisto on melko edustava. Kyselyyn on vastannut tasaisesti eri puolueita kannattavia, eikä aineisto siten ole vinoutunut puoluekannatuksen suhteen. Kyselyyn ja puoluekannatusta kartoittaneeseen kysymykseen siitä, mitä puoluetta äänestäisi, jos kuntavaalit järjestettäisiin nyt, 56,7 prosenttia vastanneista ilmoitti puoluekantansa. Loput ilmoittivat, etteivät he joko tiedä tai halua sanoa, mitä puoluetta äänestäisivät, äänestäisivät tyhjää tai eivät äänestäisi lainkaan. Äänestysprosentti Pieksämäellä vuoden 2015 eduskuntavaaleissa oli 59,7 prosenttia, mikä on kaksi prosenttiyksikköä enemmän kuin aineistossa puoluekantansa ilmoittaneiden osuus.

Yhteenvedona aineiston yksilöominaisuuksia koskevan edustavuuden tarkastelusta voidaan todeta, ettei aineisto kaikilta osin edusta otosta tai populaatiota. Kyselyyn vastasivat selkeästi aktiivisemmin vanhemmat ikäluokat sekä eläkkeellä olevat. Vinoumat aineistossa voidaan kuitenkin kontrolloida regressioanalyysissä ottamalla mukaan sosiodemografisia muuttujia.

5. ANALYYSI

5.1. Mittareiden muodostaminen

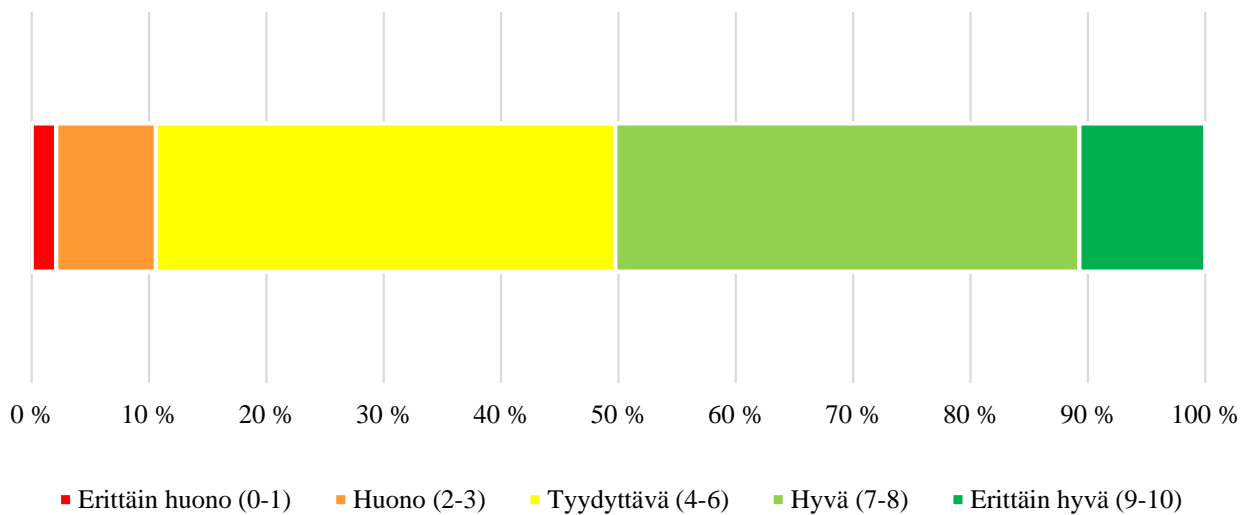
5.1.1. Selitettävä muuttuja

Tutkimukseni selitettävänä muuttujana on sisäinen kuntakuva eli kuntalaisten arvio omasta viihtymisestäään kunnassa ja sen tarjoamista mahdollisuuksista hyvään elämään. Kuten tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä toin esille, sisäisen kuntakuvan kannalta merkittävinä seikkoina on pidetty kuntaan samastumisen tunnetta, arvioita kunnan vetovoimaisuudesta sekä yksilön muuttoaikeita (Pekola-Sjöblom ym. 2006; Kurikka 2003). Olen ottanut huomioon nämä seikat sisäisen kuntakuvan mittaria muodostettaessa. Olen kuitenkin täydentänyt mittaria lisäämällä summamuuttujaan asenneväittämät, joissa on tiedusteltu vastaajan tyytyväisyyden tunnetta siihen, että asuu juuri Pieksämäellä, valmiutta suositella Pieksämäkeä asuinpaikkana myös muille, lähipiirin suhtautumista Pieksämäkeen sekä uskoa kaupungin kykyyn luoda työpaikkoja. Yhdistämällä taulukossa 4 olevat väittämät on saatu sisäistä kuntakuvaa mittaava summamuuttuja. Mittarin konsistenssia mittaavan Cronbachin alfa -arvon (0,872) perusteella mittaria voidaan pitää luotettavana.

Taulukko 4. Sisäinen kuntakuva -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,872).

Olen tyytyväinen siihen että asun juuri Pieksämäellä. (K1c)
Muuttaisin toiseen kuntaan, mikäli siihen tarjoutuisi mahdollisuus. [Käännetty skaala] (K1e)
Suosittelisin Pieksämäkeä asuinpaikkana myös muille. (K1f)
Myös sukulaisteni ja ystäväni mielestä Pieksämäki on mukava asuinpaikka. (K1g)
Pieksämäen kaupungin tavoite luoda 1000 uutta työpaikkaa vuoteen 2024 mennessä voi mielestäni toteutua. (K1h)
Kuvitelkaa tilanne, jossa kunnat kilpailevat keskenään siitä missä kunnassa on ”hyvä asua ja elää”. Miten arvioisitte Pieksämäen sijoittuvan kilpailussa? (K3)
Missä määrin koette samaistuvanne tai koette yhteenkuuluvaisuutta: Asuinkaupunki. (K4c)

Kuviossa 1 on tarkasteltu sisäinen kuntakuva -muuttujan jakautumista koko aineistossa. Kuviosta havaitaan, että puolella kyselyyn vastanneista kuva asuin- tai kotikaupungistaan Pieksämäestä on hyvä tai erittäin hyvä. Hieman alle 40 prosentilla sisäinen kuntakuva on tyydyttävä ja hieman yli kymmenyksellä huono tai erittäin huono.

Kuvio 1. Pieksämäkeläisten sisäinen kuntakuva.

5.1.2. Selittävät muuttujat

Kuntakuvaa selittävinä muuttujina voidaan aiemman tutkimuksen perusteella pitää kunnan tarjoamia mahdollisuusrakenteita, kuten palveluita, työmarkkinoita ja kunnan toimivaa hallintoa. Kuntalaisten tyytyväisyyttä näihin on kartoitettu kyselyssä usein eri väittämin. Olen järjestänyt kyselyaineistoa pääkomponenttianalyysillä, jolla on mahdollista tiivistää useiden mitattujen muuttujien informaatio muutamaan keskeiseen pääkomponenttiin. Pääkomponenttianalyysi (*PCA, Principal Component Analysis*) kuuluu samaan menetelmäperheeseen eksploratiivisen faktorianalyysin (*EFA, Explorative Factor Analysis*) kanssa, vaikka menetelmät ovatkin matemaattisesti ja filosofisesti eri analyysimenetelmiä. Analyysitapoja voi kuvata eräänlaisiksi ”mustan laatikon kokeiksi”, joissa muuttujia laiteetaan mustaan laatikkoon eli tietokoneeseen ja katsotaan miten aineisto järjestäytyy. (Metsämuuronen 2002, 19.)

Yhteiskuntatieteissä pääkomponenttianalyysia käytetään paikannettaessa havaintoyksikön ominaisuuksia kuvaavasta muuttujajoukosta piileviä yhdenmukaisuuksia. Näiden myös niin kutsuttujen latenttien muuttujien ominaisuuksia ei pystytä havainnoimaan suoraan, mutta niistä voidaan saada epäsuoraa tietoa havaittujen muuttujien kautta. Teoreettisten käsitteiden, kuten myös tämän tutkimuksen ydinkäsitteen, sisäisen kuntakuvan, olemassaolo päätellään näistä konkreettisista havainnoista. (Field 2009, 628.) Faktori- tai pääkomponenttianalyysin peruskysymys onkin, millä tekijöillä on yhteisiä

ominaisuuksia ja mitkä tekijät korreloivat keskenään (Metsämuuronen 2002, 9). Pääkomponenttianalyysi muodostaa välivaiheen, jonka avulla muodostan sisäistä kuntakuvaa selittävät summamuuttajat.

Kyselylomakkeessa mitattiin samaan aihealueeseen asennoitumista useilla eri väittämillä. Alkulan ym. (2002, 275) mukaan jokaista asennetta tuleekin mitata monella kysymyksellä, sillä pääkomponentti- ja faktorianalyysi hakevat ulottuvuuksia yhteisvaihtelusta. Samalla kysymyspatteristolla on mahdollista selvittää hyvin moneen eri asiaan liittyviä mielipiteitä tai faktatietoja ja muodostaa niitä yhdistelemällä summamuuttujia eri aihepiireistä. Olen tehnyt aineistoni pohjalta kaksi pääkomponenttianalyysia, joista ensimmäiseen olen valinnut kontrollimuuttajat eli tekijät, jotka aiemman kirjallisuuden perusteella vaikuttavat kuntalaisen arvioon kunnasta. Kyselyllä kartoitettiin pieksämäkeläisten mielipiteitä kaupungin julkisista ja yksityisistä palveluista, erikoiskaupan tarjonnasta sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan mahdollisuuksista. Lisäksi siinä kysyttiin, kuinka tyytyväinen vastaaja on kaupungin rakennettuun ympäristöön. Toiseen pääkomponenttitarkasteluun valitsin mukaan kunnallista päätöksentekoa koskevia arvioita mittaavia väittämiä. Nämä väittämät muodostavat varsinaiset tutkimusmuuttajat.

5.1.2.1. *Kontrollimuuttajat*

Taulukon 4 latausmatriisissa on esitetty pääkomponenttianalyysiin valittujen muuttujien saamat lataukset kullekin pääkomponentille. Analyysi tuottaa viisi ulottuvuutta eli muuttujaklusteria, jotka voidaan nimetä seuraavasti: 1) tyytyväisyys erikoiskaupan tarjontaan, 2) mielikuva julkisten palveluiden tasosta, 3) tyytyväisyys yksityiseen palvelutarjontaan, 4) tyytyväisyys kulttuuri- ja vapaa-ajan mahdollisuuksiin sekä 5) arvio kunnan rakennetusta ympäristöstä.

Taulukko 5. Sisäisen kuntakuvan ulottuvuudet: kauppa, palvelut, kulttuuri- ja vapaa-aika sekä kunnan rakennettu ympäristö. Pääkomponenttianalyysi.

Muuttujat:	Pääkomponentit:	1	2	3	4	5
Vaate- ja kenkäkaupat		0,845				
Kodin sisustus		0,828				
Löydän Pieksämäen kaupoista uusimmat ja ajanmukaisimmat tuotteet.		0,794				
Urheilu- ja vapaa-ajan tarvikkeet		0,790				
Löydän Pieksämäeltä kaikki tarvitsemani tuotteet ja yksityiset palvelut.		0,777				
Kodinkoneet		0,749				
Käsityö- ja lahjatavaratuotteet		0,744		0,303		
Kauneus-, terveys- ja hyvinvointituotteet		0,616		0,431		
Saan kaupoissa ystävällistä ja asiantuntevaa palvelua.		0,587				
Yritysten ja kauppojen näyteikkunat ovat mielestäni edustavia.		0,442		0,333		
Vanhustenhuolto			0,754			
Lasten päivähoido			0,723	0,336		
Vuokra-asuntojen ja tonttien saanti			0,706	0,300		
Kouluolot (peruskoulu)			0,673			
Terveyskeskuspalvelut			0,588			
Seutuopisto			0,538	0,448	0,414	
Katujen ja teiden hoito			0,531			0,405
Fysikaalinen hoito (esim. hieronta, fysioterapia)				0,800		
Parturit ja kampaamot				0,776		
Kahvilat		0,383		0,634		
Korjaus- ja huoltopalvelut				0,630		
Ravintolat		0,323		0,580		
Erilaiset vapaa-ajan tapahtumat		0,315			0,775	
Pieksämäellä järjestetään mielenkiintoisia vapaa-ajan tapahtumia.		0,350			0,712	
Liikuntapaikat			0,436		0,666	
Nuorison harrastusmahdollisuudet			0,484		0,606	
Kulttuuripalvelut (kirjasto, museot, teatteri)			0,440	0,334	0,576	
Mielestäni kaupungin rakennettu ympäristö tarvitsee vielä paljon parantamista.						-0,726
Mielestäni kaupunki on siisti ja hyvin hoidettu.					0,312	0,709
Ydinkeskusta on mielestäni kaunis ja miellyttävä.					0,351	0,707
KMO=0,932						
Taulukko osoittaa lataukset, joiden arvo vähintään ,01.						

Pääkomponentin hyvyttä voidaan Metsämuosen (2002, 23) mukaan arvioida joko sisällöllisesti tai muuttujien latausten perusteella. Latausten perusteella laskettua komponenttien hyvyyden mittaa kutsutaan ominaisarvoiksi, jonka tulisi perinteisen nyrkkisäännön mukaan kunkin pääkomponentin kohdalla olla vähintään yksi. Tätä raja-arvoa on käytetty myös tässä tutkimuksessa kriteerinä. Mikäli joku tai jotkut muuttujista eivät juurikaan lataudu yhdellekään pääkomponenteista, on sitä tai niitä turha

pitää mukana analyyseissa, sillä kyseiset muuttujat voivat sekoittaa komponenttien tulkintoja. Jos muuttujan lataukset eivät yhdelläkään pääkomponentilla ylitä arvoa 0.30, se voidaan poistaa muuttujien joukosta. (Metsämuuronen 2002, 23.) Tällä erää muuttujat kuitenkin latautuivat riittävästi kullekin komponentille, eikä muuttujia tarvinnut poistaa analyyseistä.

Korrelaatioiden suhdetta mittaavan Kaiser-Mayer-Olkin-testin ja kakkien korrelaatioiden eroa nollasta mittaavan Bartlettin testin perusteella aineistoni soveltuu pääkomponenttianalyysiin. Bartlettin testin mukaan kaikkien muuttujien korrelaatiot eroavat tilastollisesti merkitsevästi nollasta. Kaiserin testin arvoksi ensimmäisessä analyysissä saadaan 0,932. Mikäli Kaiserin testi antaa arvon 0,6 tai suurempi, muuttujien korrelaatiomatriisi on sovelias pääkomponenttianalyysiin (Metsämuuronen 2002, 22). Pääkomponenttien ekstraktoimisessa on käytetty Varimax-menetelmää.

Analyysin tuloksena havaittiin viisi kuntaviihtyvyyteen vaikuttavaa ulottuvuutta eli pääkomponenttia. Niistä neljä ensimmäistä korreloivat voimakkaasti keskenään, minkä vuoksi ne on yhdistetty yhdeksi summamuuttujaksi ”Tyytyväisyys kauppaan, palveluihin, kulttuuriin ja vapaa-aikaan” (ks. taulukko 5).

Taulukko 6. Tyytyväisyys kauppaan, palveluihin, kulttuuriin ja vapaa-aikaan -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,950).

- Pieksämäellä järjestetään mielenkiintoisia vapaa-ajan tapahtumia. (K1_i)	- Löydän Pieksämäeltä kaikki tarvitsemani tuotteet ja yksityiset palvelut. (K8a)
- Yritysten ja kauppojen näyteikkunat ovat mielestäni edustavia. (K2d)	- Saan kaupoissa ystävällistä ja asiantuntevaa palvelua. (K8b)
- Terveyskeskuspalvelut (K5b)	- Löydän Pieksämäen kaupoista uusimmat ja ajanmukaisimmat tuotteet. (K8c)
- Lasten päivähoido (K5c)	- Vaate- ja kenkäkaupat (K7a)
- Vanhustenhuolto (K5d)	- Urheilu- ja vapaa-ajan tarvikkeet (K7b)
- Vuokra-asuntojen ja tonttien saanti (K5e)	- Kodin sisustus (K7c)
- Kouluolot (peruskoulu) (K5f)	- Kodinkoneet (K7d)
- Seutuopisto (K5g)	- Käsityö- ja lahjatavaratuotteet (K7e)
- Nuorison harrastusmahdollisuudet (K5h)	- Kauneus-, terveys- ja hyvinvointituotteet (K7f)
- Kulttuuripalvelut (kirjasto, museot, teatteri) (K5i)	- Ravintolat (K6a)
- Erilaiset vapaa-ajan tapahtumat (K5_j)	- Kahvilat (K6b)
- Liikuntapaikat (K5k)	- Parturit ja kampaamot (K6c)
- Katujen ja teiden hoito (K5l)	- Fysikaalinen hoito (K6d)
	- Korjaus- ja huoltopalvelut (K6e)

Viimeinen pääkomponenteista on yhdistetty summamuuttujaksi ”Arvio kunnan rakennetusta ympäristöstä” (ks. taulukko 6). Kyseinen summamuuttuja sisältää väittämät, joilla on mitattu kuntalaisten arviota siitä, onko hän tyytyväinen kaupungin rakennettuun ympäristöön kuten sen rakennuksiin, puistoihin ja niiden siisteyteen.

Taulukko 7. Arvio kunnan rakennetusta ympäristöstä -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,738).

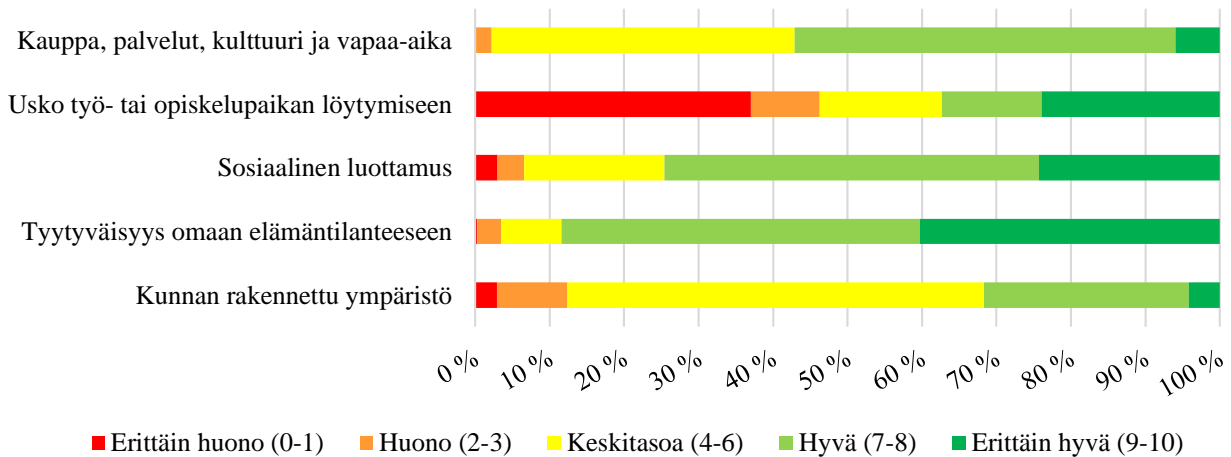
Mielestäni kaupunki on siisti ja hyvin hoidettu. (K2a)
Ydinkeskusta on mielestäni kaunis ja miellyttävä. (K2b)
Mielestäni kaupungin rakennettu ympäristö tarvitsee vielä paljon parantamista. [Käännetty skaala] (K2c)

Summamuuttujat on muodostettu väittämistä, joihin vastaajat ovat antaneet vastauksia välillä 0–10 (0 = väittämä pidä lainkaan paikkaansa vastaajan kohdalla ja 10 = vastaaja on väittämästä täysin samaa mieltä). Ennen summamuuttujien muodostamista vastausskaalat on koodattu samansuuntaisiksi, sillä osa kyselylomakkeen väittämistä oli myönteisiä ja osa kielteisiä. Muuttujat on koodattu siten, että nolla viittaa erittäin kielteiseen arvioon ja kymmenen erittäin myönteiseen arvioon. Tällä tavoin yhteenlasketuille väittämille on saatu looginen ja yhdenmukainen tulkinta. Muodostettujen mittareiden konsistenssia arvioitiin Cronbachin alfan avulla. Kukin mittari sai selkeästi arvoa 0,7 suuremman alfa-arvon, ja siten mittareita voidaan pitää luotettavina.

Summamuuttujat ”Arvio kunnan rakennetusta ympäristöstä” ja ”Tyytyväisyys kauppaan, palveluihin, kulttuuriin ja vapaa-aikaan” ovat kontrollimuuttujia, sillä niiden voidaan katsoa vaikuttavan keskeisesti siihen, millainen on kuntalaisen arvio omasta asuinkunnasta. Näiden kahden summamuuttujan lisäksi mallini kontrollimuuttujina ovat ”Usko työ- tai opiskelupaikan löytymiseen”, ”Tyytyväisyys omaan elämäntilanteeseen” ja ”Sosiaalinen luottamus”, jotka oli muotoiltu kyselylomakkeessa seuraavasti:

- Uskon, että Pieksämäeltä löytyy minulle tulevaisuudessa työ- tai opiskelupaikka. (K1d)
- Kuinka tyytyväinen olette yleisesti ottaen elämäänne nykyisin? Arvioikaa asteikolla nollasta kymmeneen, jossa nolla tarkoittaa, ettette ole lainkaan tyytyväinen ja 10 sitä, että olette erittäin tyytyväinen. (K10)
- Voiko mielestänne ihmisiin luottaa, vai onko niin, että ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen? Kertokaa mielipiteenne asteikolla nollasta kymmeneen, jossa nolla tarkoittaa, ettei ihmisten kanssa voi olla liian varovainen ja 10 sitä, että useimpiin ihmisiin voi luottaa. (K11)

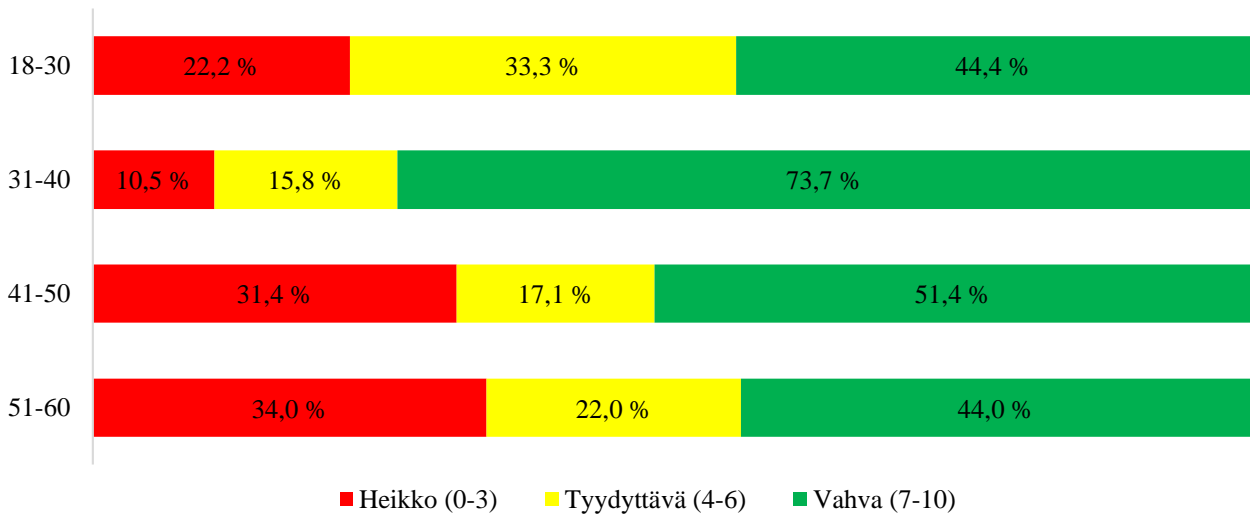
Nämä kolme muuttujaa olivat kyselylomakkeessa sellaisenaan, eikä niitä ole yhdistetty useammista väittämistä. Yhteensä mallissani on siis viisi kontrollimuuttujaa. Kun ne on kontrolloitu, voidaan tarkastella, selittääkö myös arvio kunnallisesta päätöksenteosta sisäistä kuntakuvaa. Kuviossa 2 on tiivistetty pieksämäkeläisten arvioita kontrollimuuttujien osalta. Kaupunkilaiset vaikuttaisivat olevan melko tyytyväisiä kaupan, palveluiden, kulttuurin ja vapaa-ajan osalta, sillä yksikään vastaajista ei ole antanut niiden osalta erittäin huonoa arviota.

Kuvio 2. Pieksämäkeläisten arviot kontrollimuuttujien osalta.

Kunnan rakennettu ympäristö vaikuttaisi paikkakunnan asukkaiden mielestä olevan viihtyisyydeltään vahvaa keskitasoa. Huonon tai erittäin huonon arvon on antanut vain hieman yli kymmenes vastaajista.

Kuvio 2 ei anna täysin todenmukaista kuvaa pieksämäkeläisten uskosta työ- tai opiskelupaikan löytymiseen, sillä aineistossa on mukana suuri eläkeläisten joukko, joka on myös vastannut tähän kysymykseen. Todenmukaisempi kuva uskosta paikkakunnan työmarkkinoihin saadaan, kun tarkastellaan käsityksiä niiden ikäluokkien kesken, joiden ei automaattisesti iän puolesta oleteta siirtyneen eläkkeelle (Kuvio 3).

Kuvio 3. Pieksämäkeläisten usko työ- tai opiskelupaikan löytymiseen eri ikäryhmittäin.

Kuviosta 3 havaitaan, että kyselyyn vastanneista alle 30-vuotiaista hieman yli puolet pitää mahdollisuuksiaan löytää Pieksämäeltä työ- tai opiskelupaikka joko tyydyttävänä tai tätä huonompina. 31–40-vuotiaat vaikuttaisivat suhtautuvan optimistisimmin ja 51–65-vuotiaat kielteisimmin mahdollisuuksiinsa löytää työ- tai opiskelupaikka. χ^2 -riippumattomuustestin tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(6) = 8,149^a$, $p = 0,227$), eikä havaintoja voida yleistää koko populaatioon.

5.1.2.2. Tutkimusmuuttujat

Toiseen pääkomponenttianalyysiin on valittu kunnallisesta päätöksenteosta tehtyjä arvioita mittaavia muuttujia. Lataukset pääkomponenteille on esitetty taulukossa 8.

Taulukko 8. Kunnallisesta hallinnosta ja päätöksentekojärjestelmästä tehtyjen arvioiden eri ulottuvuudet. Pääkomponenttianalyysi.

Muuttujat:	Pääkomponentit:	1	2	3
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Kaupunginhallitus		0,905		
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Kaupunginvaltuusto		0,885		
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Kunnallispoliitikot		0,876		
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Poliittiset puolueet		0,863		
Kaiken kaikkiaan kaupungin päätöksenteko on oikeudenmukaista.		0,847		
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Kaupungin johto		0,840		
Kaiken kaikkiaan kaupungin päätöksenteko kohtelee tasaveroisesti eri väestöryhmiä.		0,820		
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Kaupungin viranhaltijat		0,799		
Pieksämäen kehitys on kulkemassa myönteiseen suuntaan.		0,745		
Uskon kaupungin luottamushenkilöiden ajattelevan vilpittömästi kaupungin parasta.		0,726		
Kaupungin päättäjät pitävät hyvin huolta elämisen edellytyksistä Pieksämäellä.		0,711		
Tiedottaminen kaupungin asioista on riittävän avointa.		0,630		
Vaaleilla valitut kaupunginvaltuutetut menettävät pian kosketuksensa äänestäjiin.		-0,310	0,743	
Kaupungin asioiden hoidossa on huomattavasti parantamisen varaa.			0,720	
Kaupungin viranhaltijat eivät paljon välitä siitä, mitä ihmiset ajattelevat.			0,696	
Kaupungin päättäjät pääsevät harvoin sopuun kaupunkia koskevista tärkeistä päätöksistä.			0,678	
Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään.			0,676	
Kaupungin päättäjät riitelevät liikaa keskenään.			0,658	0,371
Todellista päätösvaltaa kaupungissa käyttävät viranhaltijat, eivät vaaleilla valitut luottamushenkilöt.			0,657	
Politiikka on välillä niin monimutkaista, että en ymmärrä mitä on tekeillä.			0,637	
On samantekevää, mitkä puolueet ovat vallassa Pieksämäellä, harjoitettava politiikka ei siitä muutu.			0,625	
Kaupungin viranhaltijoita pitää lähestyä ”lakki kourassa”.			0,600	
Minulla ei ole mitään sanomista siihen, mitä kaupunki päättää ja tekee.			0,480	-0,307
Seuraan aktiivisesti kunnallispolitiikkaa Pieksämäellä.				0,868
Tiedän paljon kaupungin ajankohtaisista asioista.				0,856
KMO=0,887				
Taulukko osoittaa lataukset, joiden arvo vähintään ,01.				

Latausmatriisi (taulukko 8) sisältää kolme ulottuvuutta, joista ensimmäinen pitää sisällään kunnallis-hallintoa ja päätöksentekoinstituutioita kohtaan tunnettua luottamusta mittaavia väittämiä. Näistä väittämistä on yhdistetty ensimmäinen tutkimusmuuttuja ”Luottamus kunnallista päätöksentekoa kohtaan”. Summamuuttujan sisältämät väittämät on esitetty taulukossa 9.

Taulukko 9. Luottamus kunnallista päätöksentekoa kohtaan -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,952).

Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Kaupungin johto (K12a)
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Poliittiset puolueet (K12b)
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Kaupunginvaltuusto (K12c)
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Kaupunginhallitus (K12d)
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Kunnallispoliitikot (K12e)
Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin: Kaupungin viranhaltijat (K12f)
Kaiken kaikkiaan kaupungin päätöksenteko on oikeudenmukaista. (K13b)
Kaiken kaikkiaan kaupungin päätöksenteko kohtelee tasaveroisesti eri väestöryhmiä. (K13c)
Uskon kaupungin luottamushenkilöiden ajattelevan vilpittömästi kaupungin parasta. (K13f)
Kaupungin päättäjät pitävät hyvin huolta elämisen edellytyksistä Pieksämäellä. (K13n)
Tiedottaminen kaupungin asioista on riittävän avointa. (K13r)
Pieksämäen kehitys on kulkemassa myönteiseen suuntaan. (K13s)

Luottamus-ulottuvuus pitää sisällään spesifin luottamuksen eri piirteitä. Spesifillä kannatuksella viitataan poliittisen järjestelmän tuotoksiin eli siihen, kuinka kansalaiset arvostavat sen tuottamia poliittisia päätöksiä ja niiden seurauksia, sekä kansalaisten luottamukseen poliittisia instituutioita ja valanpitäjiä kohtaan. Ei ole tavatonta, että samaan aikaan kun puolueita ja päättäjiä pidetään tyystin kelvottomina, ihmiset voivat kuitenkin pitää tehtyjä päätöksiä jossain määrin oikeina. (Mattila & Sänkiäho 2005, 75.)

Kunnallista hallintoa ja päätöksentekoinstituutioita kohtaan tunnetun luottamuksen ja myönteisen kuntakuvan välillä näyttäisi ristiintaulukoinnin perusteella olevan yhteyttä, toisin sanoen kunnallishallintoon luottavien ja siihen epäillen suhtautuvien jakaumat sisäisen kuntakuvan suhteen poikkeavat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($\chi^2(4)=70,445^a$, $p=0,000$). Ne Pieksämäen asukkaista, jotka ajattelevat kunnallishallinnon toimivan oikeudenmukaisesti, tasaveroisesti ja läpinäkyvästi sekä valanikäyttäjien käyttäytyvän luottamuksenarvoisesti, suhtautuvat asuinkuntaansa myönteisemmin (taulukko 10).

Taulukko 10. Sisäisen kuntakuvan ja kunnallista hallintoa kohtaan tunnetun luottamuksen yhteys. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).

Kuntakuva	Luottamus kunnallista hallintoa kohtaan		
	Heikko	Kohtuullinen	Vahva
Huono (0–3)	28,2 % (20)	6,7 % (9)	0,0 % (0)
Kohtuullinen (4–6)	47,9 % (34)	47,0 % (63)	14,7 % (10)
Hyvä (7–10)	23,9 % (17)	46,3 % (62)	85,3 % (58)
Yht.	100,0 % (71)	100,0 % (134)	100,0 % (68)

Seuraava ulottuvuus pitää sisällään väittämiä, jotka on aiemmassa tutkimuksessa liitetty politiikasta vieraantumiseen (Pesonen, Sänkiäho & Borg 1993, 157–158). Pääkomponentille latautuvat väittämät, joissa on piirteitä subjektiivisesta kansalaispätevyydestä, politiikkakriittisyydestä sekä arvioita kunnallispoliittisen järjestelmän toimivuudesta (taulukko 11).

Taulukko 11. Vieraantuminen kuntapolitiikasta -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,863).

SUBJEKTIIVINEN KANSALAIKPÄTEVYYS

Minulla ei ole mitään sanomista siihen, mitä kaupunki päättää ja tekee. (K13d)

Politiikka on välillä niin monimutkaista, että en ymmärrä mitä on tekeillä. (K13l)

POLITIIKKAKRIITTISYYS

Kaupungin viranhaltijat eivät paljon välitä siitä, mitä ihmiset ajattelevat. (K13e)

Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään. (K13g)

Todellista päätösvaltaa kaupungissa käyttävät viranhaltijat, eivät vaaleilla valitut luottamushenkilöt. (K13h)

Kaupungin viranhaltijoita pitää lähestyä ”lakki kourassa”. (K13j)

Vaaleilla valitut kaupunginvaltuutetut menettävät pian kosketuksensa äänestäjiin. (K13k)

On samantekevää, mitkä puolueet ovat vallassa Pieksämäellä, harjoitettava politiikka ei siitä muutu. (K13p)

ARVIO KUNNALLISPOLIITTISEN JÄRJESTELMÄN TOIMIVUUDESTA

Kaupungin asioiden hoidossa on huomattavasti parantamisen varaa. (K13i)

Kaupungin päättäjät riitelevät liikaa keskenään. (K13m)

Kaupungin päättäjät pääsevät harvoin sopuun kaupunkia koskevista tärkeistä päätöksistä. (K13q)

Ristiintaulukoitaessa vieraantuminen ja sisäinen kuntakuva -muuttujat havaitaan, kuinka kyselyyn vastanneista vain pieni osa kokee olevansa vahvasti kiinnittynyt kuntapolitiikkaan (taulukko 12). Näistä kolmella neljästä sisäinen kuntakuva on hyvä. Jossain määrin vieraantuneiden ja vahvasti vieraantuneiden osalta sisäinen kuntakuva jakautuu luokissa huono–kohtuullinen–hyvä samalla tavoin

siten, että noin puolella sisäinen kuntakuva on hyvä. χ^2 -riippumattomuustestin perusteella kunnallisesta hallinnosta vieraantuneiden ja siihen kiinnittyneiden sisäisen kuntakuvan jakaumat eivät kuitenkaan poikkea tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($\chi^2(4)=5,643^a$, $p=0,227$).

Taulukko 12. Kuntapolitiikasta vieraantumisen ja sisäisen kuntakuvan suhde. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).

Kuntakuva	Kuntapolitiikasta vieraantuminen		
	Kiinnittynyt	Jonkin verran vieraantunut	Vahvasti vieraantunut
Huono (0–3)	4,3 % (1)	10,7 % (13)	12,0 % (15)
Kohtuullinen (4–6)	21,7 % (5)	40,5 % (49)	40,0 % (50)
Hyvä (7–10)	73,9 % (17)	48,8 % (59)	48,0 % (60)
Yht.	100,0 % (23)	100,0 % (121)	100,0 % (125)

Kolmannen ulottuvuuden väittämiä yhdistää sisällöllisesti kiinnostus Pieksämäen kaupungin asioita kohtaan (taulukko 13). Väittämissä mitataan aktiivisuutta seurata sekä paikallista politiikkaa että paikkakunnan ajankohtaisia asioita.

Taulukko 13. Kiinnostus kuntapolitiikkaa kohtaan -summamuuttuja, muuttujien skaala 0–10 (Cronbachin alfa 0,854).

Seuraan aktiivisesti kunnallispolitiikkaa Pieksämäellä. (K1a)

Tiedän paljon kaupungin ajankohtaisista asioista. (K1b)

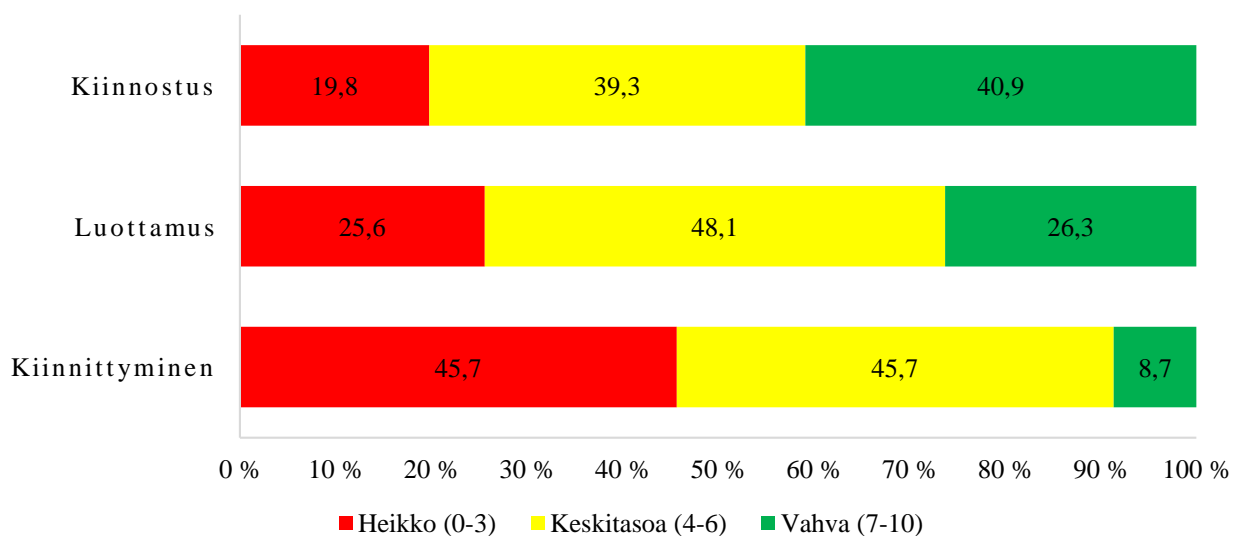
Ristiintaulukoinnin perusteella havaitaan, kuinka kiinnostuksella ja myönteisellä sisäisellä kuntakuvalla vaikuttaisi olevan yhteyttä (taulukko 14). χ^2 -riippumattomuustestin perusteella kunnan asioista kiinnostuneiden ja siihen välinpitämättömästi suhtautuvien sisäisen kuntakuvan jakaumat poikkeavat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($\chi^2(4)=37,877^a$, $p=0,000$).

Taulukko 14. Sisäisen kuntakuvan ja politiikkakiinnostuksen suhde. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).

Kuntakuva	Kiinnostus kuntapolitiikkaa kohtaan		
	Heikko	Keskitaso	Vahva
Huono (0–3)	21,1 % (12)	9,5 % (10)	6,8 % (8)
Kohtuullinen (4–6)	57,9 % (33)	45,7 % (48)	24,8 % (29)
Hyvä (7–10)	21,1 % (12)	44,8 % (47)	68,4 % (80)
Yht.	100,0 % (57)	100,0 % (105)	100,0 % (117)

Ristiintaulukoimalla sisäisen kuntakuva ja päätöksentekomuuttujien välillä voidaan havaita olevan yhteyttä, mutta muuttujien kausaalisuhteeseen ei kuitenkaan ristiintaulukoinnin keinoin päästä kärsiksi. Tämä tarkoittaa, ettei ole mahdollista sanoa, edistääkö hyvä sisäinen kuntakuva kiinnostusta paikkakunnan asioita kohtaan vai toisinpäin. Analyysia syvennetään seuraavassa luvussa regressioanalyysin avulla.

Kuvioon 4 on koottu kyselyyn vastanneiden arviot omasta kiinnostuksesta kuntapolitiikkaa ja paikkakunnan asioita kohtaan, kunnallishallintoa kohtaan tuntemastaan luottamuksesta sekä politiikkaan kiinnittymisestä. Poliittikiinnittymistä ja siitä vieraantumista voidaan pitää käsitteellisinä vasta-kohtina. Kuviossa kuvataan nimenomaan politiikkaan kiinnittymistä, politiikasta eniten vieraantuneet ovat siten yhtä kuin matalasti kiinnittyneet. Kuviosta 4 havaitaan, että kyselyyn vastanneista yli 90 prosenttia on ainakin jonkin verran vieraantunut kunnallispolitiikasta.

Kuvio 4. Pieksämäkeläisten kiinnostus ja luottamus kuntapolitiikkaa kohtaan sekä politiikkaan kiinnittyminen.

Pieksämäkeläisistä yli 70 prosenttia luottaa ainakin jossain määrin kunnallisiin päätöksentekoinstituutioihin, vaikka katseleekin niitä kriittisin silmin. Luottamuksen vähenemisen on pelätty heikentävän kansanvallan toimivuutta, sillä se johtaa poliittisen osallistumisen heikkenemiseen (Mattila & Sänkiäho 2005, 75). Yleisemminkin on kuitenkin todettu, että vuosikymmeniä käyty keskustelu politiikan kriisistä ei ole merkittävästi heikentänyt suomalaisten institutionaalista luottamusta (Borg 2007, 9). Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu lähinnä luottamusta ja kiinnittymistä vanhoihin ja va-

kiintuneisiin päätöksentekoinstituutioihin, joiden tilalle on kuitenkin viime vuosina noussut uusia tapoja ottaa osaa poliittiseen toimintaan. Pieksämäkeläisten aktiivisuus esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai yhdistyksissä rajautui tämän aineiston ulkopuolelle.

Yleinen kiinnostus politiikkaa kohtaan on Suomessa pysynyt melko vakaana viimeisten neljänkymmenen vuoden ajan (Grönlund ym. 2005, 89). Kyselyyn vastanneista Pieksämäen asukkaista 80 prosenttia on ainakin jossain määrin kiinnostunut seuraamaan kaupungin ajankohtaisia ja yhteisiä asioita. Yli 40 prosenttia ilmoitti olevansa melko tai erittäin kiinnostunut paikallisista asioista. Toki on otettava huomioon, että kyselyyn vastasi 31,2 prosenttia niistä tuhannesta kaupungin asukkaasta, joille kysely lähetettiin. Mitä luultavimmin jo vastaaminen tämän tyyppiseen kyselyyn kieli jonkinasteisesta yhteiskunnallisesta aktiivisuudesta.

Tutkijoiden mukaan kansalaisten tulisi olla perillä poliittisen päätöksenteon säännöistä, kuten instituutioiden valta- ja vastuusuhteista, puolueiden ja poliitikkojen välisistä eroista, sekä ajankohtaisesta poliittisesta keskustelusta ja siitä, miten puolueet ja poliitikot ajankohtaisiin kiistakysymyksiin suhtautuvat. (Delli Carpini & Keeter 1996, 63–65; Grönlund 2009, 176–177.) Kiinnostus oman asuinkunnan asioista on tärkeää, jotta kuntalaisilla on mahdollisuus arvioida tehtyjä päätöksiä. Demokratian toteutumisen näkökulmasta kansalaisten mielipiteiden ja preferenssien tulisi olla tarkkaan harkittuja, ja niiden tulisi perustua tietoon eikä luuloihin. Valveutuneen kansalaismielipiteen muodostuminen tukee tasapuolista demokraattista päätöksentekoa myös kunnallisella tasolla. Siten vieraantuminen kunnallisista päätöksentekoelementeistä samoin kiinnostuksen väheneminen rapauttavat toimivaa kunnallista demokratiaa.

5.1.3. Taustamuuttajat

Aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella kuntalaisen kunta-arvioon samoin kuin kunnallispolitiikkaan kiinnittymiseen tai siitä vieraantumiseen vaikuttavat yksilön ikä, sukupuoli, koulutus ja elämäntilanne eli onko vastaaja esimerkiksi työssä, työtön tai eläkkeellä. Lisäksi siihen vaikuttaa kuntalaisen asuminen joko kaupungin keskustassa tai haja-asutusalueella, sekä kunnassa asuttujen vuosien määrä. Kun asteikolla 0–10 arvoja saava sisäinen kuntakuva -muuttuja on koodattu kolmeen luokkaan (0-3=huono, 4-6=kohtuullinen, 7-10=hyvä) havaitaan muun muassa, että sisäinen kuntakuva on

myönteisempi vanhempien ikäluokkien keskuudessa (taulukko 15). χ^2 -riippumattomuustestin perusteella tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(10)=16,212^a$, $p=0,094$), minkä vuoksi tulokset eivät sellaisenaan ole yleistettävissä populaatioon. Vastaaajan sukupuolella ei tässä aineistossa ole vaikutusta arvioon omasta asuinkunnasta.

Taulukko 15. Ikävuosien vaikutus kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).

	18–30	31–40	41–50	51–60	61–70	yli 70
Huono (0–3)	14,8 % (4)	10,5 % (2)	17,6 % (6)	12,7 % (7)	8,7 % (8)	5,6 % (3)
Tyydyttävä (4–6)	59,3 % (16)	52,6 % (10)	44,1 % (15)	29,1 % (16)	37,0 % (34)	35,2 % (19)
Hyvä (7–10)	25,9 % (7)	36,8 % (7)	38,2 % (13)	58,2 % (32)	54,3 % (50)	59,3 % (32)
Yht.	100,0 % (27)	100,0 % (19)	100,0 % (34)	100,0 % (55)	100,0 % (92)	100,0 % (54)

Koulutuksen vaikutuksesta sisäiseen kuntakuvaan on aiemmissa tutkimuksissa saatu ristiriitaisia tuloksia. Tämän aineiston osalta korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden keskuudessa heikompi kunta-arvio on yleisempi kuin matalammin koulutettujen keskuudessa. χ^2 -riippumattomuustestin perusteella eri koulutusasteen suorittaneiden sisäisen kuntakuvan jakaumat eivät kuitenkaan poikkea tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($\chi^2(4)=6,031^a$, $p=0,197$).

Taulukko 16. Koulutuksen vaikutus kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).

	Perusaste	Toinen aste	Korkea-aste
Huono (0–3)	11,4 % (14)	5,7 % (5)	14,1 % (9)
Kohtuullinen (4–6)	33,3 % (41)	46,6 % (41)	39,1 % (25)
Hyvä (7–10)	55,3 % (68)	47,7 % (42)	46,9 % (30)
Yht.	100,0 % (123)	100,0 % (88)	100,0 % (64)

Pekola-Sjöblom ja Helander (2006, 103) havaitsivat selvän eron kuntakiinnittymisessä haja-asutusalueiden ja kuntakeskuksessa asuvien välillä. Tällä on mitä luultavimmin yhteyttä haja-asutusseudulla asuvien tyytymättömyyteen kunnallisten palveluiden osalta. Pieksämäellä kuten muuallakin Suomessa palvelut ovat kaikkoamassa maaseudulta ja niitä on haettava entistä kauempaa. Kontin-

genssitaulukkoa silmäilemällä myös tämän tutkimuksen aineisto näyttäisi viittaavan vastaavaan ilmiöön siten, että kantakaupungissa asuvien sisäinen kuntakuva on myönteisempi kuin haja-asutusalueella asuvien (Taulukko 17). Tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(2)=4,795^a$, $p=0,091$).

Taulukko 17. Asuinpaikan sijainnin vaikutus kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).

	Kantakaupunki	Haja-asutus
Huono (0–3)	9,1 % (15)	13,3 % (13)
Kohtuullinen (4–6)	34,1 % (56)	43,9 % (43)
Hyvä (7–10)	56,7 % (93)	42,9 % (42)
Yht.	100,0 % (164)	100,0 % (98)

Taulukosta 18 havaitaan, kuinka kyselyyn vastanneista Pieksämäellä viihtyvät erityisesti eläkkeellä olevat. Lähes 60 prosentilla kyselyyn vastanneista eläkkeellä olevista on myönteinen kuva omasta kunnastaan. Tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(6)=10,313^a$, $p=0,112$).

Taulukko 18. Elämäntilanteen vaikutus kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).

	Työelämässä	Työtön	Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella	Muu
Huono (0–3)	12,0 % (13)	25,0 % (3)	6,7 % (7)	12,5 % (7)
Kohtuullinen (4–6)	38,9 % (42)	33,3 % (4)	34,3 % (36)	50,0 % (28)
Hyvä (7–10)	49,1 % (53)	41,7 % (5)	59,0 % (62)	37,5 % (21)
Yht.	100,0 % (108)	100,0 % (12)	100,0 % (105)	100,0 % (56)

Pekola-Sjöblomin ja Helanderin (2006, 103) mukaan kunnassa pidempään asuneet samastuivat kuntaan voimakkaammin kuin ne, jotka olivat asuneet kunnassa lyhemmän aikaa. Lähes 80 prosenttia kyselyn asumisvuosia kartoittaneeseen kysymykseen vastanneista oli asunut Pieksämäellä yli 20 vuotta tai koko elämänsä. Kunnassa asuttujen vuosien vaikutusta sisäiseen kuntakuvaan ei voitu tarkastella ristiintaulukoinnilla ja χ^2 -riippumattomuustestillä siitä syystä, etteivät odotetut solufrekvenssit olleet riittävän suuria kunnassa alle 20 vuotta asuneiden suhteen.

Kyselyyn vastanneista yhteensä 160 ilmoitti, mitä puoluetta äänestäisi, jos kuntavaalit järjestettäisiin nyt (taulukko 19). χ^2 -riippumattomuustestin perusteella sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-akselilla ei kuitenkaan ole yhteydessä sisäisen kuntakuvaan muodostumiseen ($\chi^2(4)=2,421^a$, $p=0,659$).

Taulukko 19. Puoluekannatuksen vaikutus kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan. Ristiintaulukointi, % vastaajista (N).

Kuntakuva	Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus		
	Vasemmisto (VAS-SDP-VIHR)	Keskustaoikeisto (KESK-PS-KD)	Oikeisto (KOK-RKP)
Huono (0–3)	8,6 % (5)	7,5 % (6)	18,2 % (4)
Kohtuullinen (4–6)	36,2 % (21)	35,0 % (28)	31,8 % (7)
Hyvä (7–10)	55,2 % (32)	57,5 % (46)	50,0 % (11)
Yht.	100,0 % (58)	100,0 % (80)	100,0 % (22)

Yhteenvedona taustamuuttujien osalta voidaan sanoa, että sisäinen kuntakuva vaikuttaisi olevan parempi ikävuosiltaan vanhempien ja kantakaupungissa asuvien pieksämäkeläisten keskuudessa. Nuorten ja haja-asutusalueella asuvien keskuudessa kunta-arvio on heikompi. Myös korkeasti koulutuneiden (AMK, yliopisto, tieteellinen jatkokoulutus) pieksämäkeläisten kunta-arvio on matalammin koulutettuja heikompi. Kuntasamastumista ja kuntaan kiinnittymistä tarkastelleissa aiemmissä tutkimuksissa tutkimustulokset taustamuuttujien osalta ovat olleet melko ristiriitaisia. Tämä liittyy varmasti siihen, että muilla tekijöillä on yksilötekijöitä suurempi vaikutus kunta-arviioon (Pekola-Sjöblom 1998, 146–148; Ståhlberg 1998, 203–211). Pieksämäki kuuluu eittämättä niihin alueisiin Suomessa, jotka menettävät erityisesti nuoria ja korkeakoulutettuja kasvukeskuksiin siitä syystä, että kasvukeskuksilla ja yliopistopaikkakunnilla on paremmat edellytykset tarjota opiskelupaikka, työtä ja monipuolisempia palveluja. Vanhempien, jo eläkkeelle jääneiden tai eläkeikää lähestyvien, ei sen sijaan tarvitse enää punnita työmarkkinoiden osuutta kunta-arviossaan ja heille tärkeämpää voikin Pieksämäellä olla se, että palvelut ovat, ainakin kantakaupungissa asuvien osalta, lähellä.

5.2. Sisäisen kuntakuvan ulottuvuudet Pieksämäellä

Regressioanalyysin avulla kausaalisuhteiden tutkimuksen voi viedä huomattavasti pidemmälle kuin ristiintaulukoimalla. Siinä missä ristiintaulukoinnilla voidaan ainoastaan paikantaa yhteyden olemassaolo, regressioanalyysi paljastaa kausaalisuhteen suunnan. Toisin kuin ristiintaulukoinnissa, regressioanalyysin keinoin voidaan myös tutkia yhden muuttujan sijaan yhtä aikaa monen selittävän muuttujan vaikutusta selitettävään muuttujaan. Tulosten perusteella voidaan paikantaa yksittäisen selittävän muuttujan osuus silloin, kun muiden vaikuttavien tekijöiden vaikutus selitettävään muuttujaan on otettu huomioon eli kontrolloitu. (Nummenmaa 2009, 309.) Tässä tutkimuksessa regressioanalyysin avulla ennustetaan sisäistä kuntakuvaa tilanteessa, jossa kuntalaisten yksilöominaisuuksien lisäksi tunnetaan heidän arvionsa kunnan palveluista, kaupasta, työmarkkinoista ja poliittisesta päätöksenteosta.

Olen tutkinut sisäisen kuntakuvan rakentumista hierarkkisen regression avulla. Malleja on kolme, joista ensimmäinen sisältää sosiodemografiset muuttujat. Toiseen on lisätty sosieodemografisten muuttujien lisäksi muut kontrollimuuttujat ja kolmanteen edellisten lisäksi varsinaiset tutkimusmuuttujat. Mallissani on mukana yhteensä 186 havaintoyksikköä vaikka koko aineistossa havaintoyksiköjä on 312. Tämä johtuu siitä, että monimuuttuja-analyyseissa yksikin puuttuva tieto vastaajalta merkitsee, että kyseistä vastaajaa ei käsitellä lainkaan. Kun väittämiä on paljon, on luonnollista, etteivät kaikki vastaajat täytä jokaista kohtaa kyselylomakkeesta.

Ensimmäiseen malliin on sijoitettu muuttujat ikä, sukupuoli, koulutus, kunnassa asuttujen vuosien määrä, asuminen haja-asutusalueella suhteessa kantakaupunkiin sekä työtilanne. Toiseen malliin on lisätty kontrollimuuttujiksi usko työ- tai opiskelupaikan löytymiseen, tyytyväisyys omaan elämäntilanteeseen, sosiaalinen luottamus eli se, kokeeko vastaaja voivansa luottaa toisiin ihmisiin, arvio kunnan palveluista, kaupasta ja kulttuurista sekä arvio kunnan rakennetun ympäristön viihtyisyydestä. Kolmanteen malliin on lisätty tutkimusmuuttujat poliittinen luottamus, politiikasta vieraantuminen sekä poliittinen kiinnostuneisuus. Taulukossa 20 on esitetty muuttujien regressiokertoimet. Käytännössä luvut viittaavat siihen, millä riskitasolla päättelyä tehdään eli onko olemassa alle viiden, alle yhden vai alle 0,1 prosentin riski sille, ettei regressiokerroin eroaisikaan nollostasta.

Taulukko 20. Sisäisen kuntakuvan ulottuvuudet. Lineaarinen regressioanalyysi.

Selittävät muuttujat	β		
	Malli 1	Malli 2	Malli 3
Vakio	4,999***	-1,396	-0,154
Ikä vuosina	0,008	0,009	0,008
Sukupuoli (ref. mies)	0,017	-0,205	-0,135
Korkeakoulutus (ref. perusasteen koulutus)	-0,344	-0,608*	-0,645*
Toinen aste (ref. perusasteen koulutus)	-0,161	-0,518*	-0,532*
Kunnassa asuttujen vuosien määrä	0,034***	0,016	0,017*
Asuminen haja-asutusalueella (ref. kantakaupunki)	-0,604*	-0,418	-0,468*
Työtön (ref. työssä)	0,262	0,415	0,470
Eläkkeellä (ref. työssä)	-0,108	0,056	0,054
Muu ² (ref. työssä)	-0,037	0,853**	0,745*
Usko työ- tai opiskelupaikan löytymiseen		0,166***	0,163***
Tyytyväisyys omaan elämäntilanteeseen		0,163	0,171*
Sosiaalinen luottamus		0,127	0,096
Tyytyväisyys kauppaan, palveluihin ja kulttuuriin		0,433***	0,309*
Arvio kunnan rakennetusta ympäristöstä		0,185*	0,143*
Poliittinen luottamus			0,128
Poliittinen kiinnostuneisuus			0,031
Politiikasta vieraantuminen			-0,133*
Adj. R ²	0,073	0,547	0,563
N	186	186	186

T-testien merkitsevyytasot: *p < .05, **p < .01, ***p < .001

Tämän aineiston perusteella eroa sisäisessä kuntakuvassa ei sukupuolten välillä ole havaittavissa. Myöskään iällä ei ole mallissa selitysvoimaa vaikka aiempien tutkimusten perusteella on havaittu kuntaan samastumisen kasvavan iän myötä. Yhteenkuuluvuuden tunne kotikuntaa kohtaan vahvistuu Pekola-Sjöblomin ja Helanderin (2006, 102–103) mukaan kuitenkin vasta suhteellisen myöhäisessä ikävaiheessa silloin, kun työura on kääntynyt loppua kohti ja erityisesti sen päätyttyä. Vanhemmiten ihmisen asuminen usein vakiintuu ja hän asettuu paikkakunnalle pysyvästi.

Sen sijaan kunnassa asuttujen vuosien määrällä on yhteyttä sisäiseen kuntakuvaan: mitä kauemmin henkilö on asunut kaupungissa, sitä myönteisempi kuva hänellä on Pieksämäestä. Rosea ja Ståhlbergiä (2000) mukailten kunnassa pitkään asuneet voivat tuntea yhteenkuuluvuutta asuinkuntaansa esi-

² Mallissa vastaajan työtilanne on koodattu ”muuksi” silloin, kun hän ei ole työssä, työtön tai eläkkeellä. Tähän ryhmään kuuluvat sairauseläkkeellä olevat, varusmies- tai siviilipalvelua suorittavat, vanhempain- tai hoitovapaalla olevat, muusta syystä kotona olevat, omaishoitajat sekä koululaiset ja opiskelijat.

merkiksi geneettisistä tai sosio-psykologisista syistä. Syntyessään ja kasvaessaan samalla alueella ihminen ottaa alueelle ominaiset luonteenpiirteet osaksi omaa identiteettiään, jolloin kyse ikään kuin kulttuuriperimästä. Kiinnittyminen paikallisyhteisöön syntyy myös ihmisten ja ryhmien muodostamista sosiaalisista suhteista ja verkostoista ja siten ne asukkaat, joilla on paikkakunnalla vahvat sosiaaliset siteet joko omien ystävyysverkostojen tai järjestöosallistumisen kautta, oletettavasti kiinnittyvät kuntaan muita helpommin. Tällaisten verkostojen syntyminen vaatii kuitenkin useimmiten pidemmän ajanjakson. Aiemmissa tutkimuksissa (Pekola-Sjöblom 1998) on lisäksi havaittu, kuinka kunnassa asuttujen vuosien määrä vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon kiinnittymiseen siten, että kunnassa aina asuneet ovat kaikkein kiinnittyneimpiä kunnalliseen päätöksentekoon siinä missä korkeintaan viisi vuotta asuneet vieraantuneimpia.

Koulutuksen vaikutuksesta on aiemmista tutkimuksista osin ristiriitaisia tuloksia sen suhteen, kiinnittyvätkö asuinkuntaansa paremmin korkeasti koulutetut vai alemman koulutuksen suorittaneet (Pekola-Sjöblom & Helander 2006, 103; Zimmerbauer & Suutari 2007, 353). Tämän aineiston perusteella suhteessa perusasteen koulutuksen suorittaneisiin toisen tai korkea-asteen suorittaneiden pieksämäkeläisten keskuudessa sisäinen kuntakuva on heikompi. Tuloksia voinee pitää hyvin tapauskohtaisina ja kunnan rakenteellisiin tekijöihin liittyvinä, sillä kenties Pieksämäki ei tarjoa riittävästi edellytyksiä korkeakoulutuksen suorittaneille esimerkiksi työtilaisuuksien puolesta.

Sekä ristiintaulukointi (taulukko 17) että regressiomalli osoittavat, että ero kuntalaisen kuntakuvassa selittyy myös sillä, asuuko hän kantakaupungissa vai haja-asutusalueella. Fyysinen etäisyys kaupungin päivittäisestä elämästä ja sen palveluista heikentää siten kunta-arviota. Tähän liittyen voidaan kiinnostavana esimerkkinä mainita Pieksämäellä vuonna 2014 käynnistynyt Kyläkumppani-hanke, jonka tarkoituksena oli muodostaa jännevä yhteistoimintaverkosto eri kylätoimijoiden, järjestöjen, yhdistysten sekä kaupungin organisaatioiden välille. Hankkeen tavoitteena oli edistää kylien välistä tiedotusta sekä kylien ja kaupungin välistä tiedonkulkua, laatia tai päivittää kylien kyläsuunnitelmat sekä avustaa kylien hankeaihioiden eteenpäin viemisessä sekä eri rahoituskanavien miettimisessä. Lisäksi hankkeessa kartoitettiin ratkaisumalleja kylien lähipalvelutarpeisiin. (Jaakkola 2015.) Kaupunkikeskustan ja haja-asutusalueen välinen kuilu päivittäisessä elämässä on siten tunnistettu ja tunnistettu Pieksämäellä ja myös kylissä asuvien elämänlaadusta ja mahdollisuudesta käyttää kunnan palveluita käydään jatkuvaa keskustelua.

Siirryttäessä tarkastelemaan sosiodemografisten yksilömuuttujien sijaan muita kontrollimuuttujia havaitaan, että mitä todennäköisempänä vastaaja pitää työ- tai opiskelupaikan löytymistä, sitä myönteisempi on hänen sisäinen kuntakuvansa keskimäärin. Koska mallissa on kontrolloitu sosiodemografisten muuttujien osalta niin kutsuttu ”eläkeläisvaikutus”, malli ottaa huomioon työ- tai opiskelupaikan merkityksen ilman, että työelämästä ikävuosien puolesta eläkkeelle jääneiden vastaukset vinouttaisivat mallia. Työmarkkinoiden merkitys on luonnollisesti erittäin keskeinen sen kannalta, voiko paikkakunnalle jäädä asumaan ja voiko siellä rakentaa tulevaisuutta itselleen ja perheelleen. Kuten jo muuttujatarkastelussa luvun 5.1.2.1. kuviossa 2 havaittiin, kyselyyn vastanneista alle 30-vuotiaista pieksämäkeläisistä noin 55 prosenttia eli hieman yli puolet pitää mahdollisuuksiaan löytää Pieksämäeltä työ- tai opiskelupaikka tyydyttävänä tai tätä huonompina. Nuoria kielteisemmin suhtautuvat 51–65-vuotiaat, joista kolmannes pitää mahdollisuuksiaan löytää työ- tai opiskelupaikka erittäin huonoina. Myönteisimmin työ- tai opiskelupaikan löytymiseen suhtautuvat sen sijaan 31–40-vuotiaat.

Sekä Pieksämäen kaupungin strategiassa vuodelta 2009 että elinkeinostrategiassa vuodelta 2014 kaupungin kärkitavoitteena onkin työpaikkojen määrän kasvattaminen nykyisestä (Pieksämäen kaupunki 2009; 2014). Yritysten toimintaympäristön parantaminen työn synnyttämiseksi on yksi kaikkien kuntien ja koko maan keskeisimmistä tavoitteista, sillä tuottavalla työllä rahoitetaan ne palvelut, joita kutsumme hyvinvoinniksi. Tältä osin mallin tulos työ- ja opiskelupaikan merkitsevästä vaikutuksesta sisäiseen kuntakuvaan on selvä. Yllättävää olisi, mikäli kyseinen seikka ei vaikuttaisi yksilön kuntarvioon.

Tarkasteltaessa regressiokertoimia havaitaan, kuinka juuri kunnan palveluilla, kaupalla, kulttuurilla ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksilla on hyvin keskeinen merkitys positiivisen kuntakuvan muodostumisessa. Mitä paremmin nämä vastaavat yksilöllisiä toiveita ja tarpeita, sitä myönteisemmäksi myös sisäinen kuntakuva keskimäärin muotoutuu. Myös arvio kunnan rakennetusta ympäristöstä vaikuttaa kuntalaisten kunta-arvioihin: siistiksi ja viihtyisäksi koettu miljöö parantaa sisäistä kuntakuvaa. Tulosten perusteella myös yleinen tyytyväisyys omaan elämäntilanteeseen lisää kuntaan kiinnittymistä. Pekola-Sjöblomin ja Helanderin (2006, 115) mukaan kaupungeissa samastumisen tunne seuraa usein niin kutsuttua hyväosaisuutta. Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat havaintoa: ne, jotka kokevat elämänsä olevan mallillaan, suhtautuvat asuinkuntaansa myönteisemmin.

Kun kontrollimuuttujien vaikutusta malliin on selvitetty, on syytä tarkastella myös mallin korjattua selitystasetta. Kunkin mallin sama selitystaso kertoo, kuinka suuren osan sisäisen kuntakuvan vaihtelusta malli pystyy selittämään. Kun tiedetään ainoastaan yksilön sukupuoli, koulutustaso, kunnassa

asuttujen vuosien lukumäärä, työtilanne ja se, asuuko henkilö haja-asutusalueella vai kuntakeskussa, yksilön sisäisen kuntakuvan vaihtelusta onnistutaan selittämään 7,3 prosenttia. Kun malliin on lisätty kontrollimuuttujat ”usko työ- tai opiskelupaikan löytymiseen”, ”tyytyväisyys omaan elämäntilanteeseen”, ”sosiaalinen luottamus”, ”arvio kunnan palveluista, kaupasta, kulttuurista ja vapaa-ajasta” sekä ”arvio kunnan rakennetun ympäristön viihtyisyydestä”, mallin avulla voidaan selittää 54,7 prosenttia sisäisen kuntakuvan vaihtelusta.

Mallin selitysaste kasvaa ainoastaan 1,6 prosenttiyksikköä sen jälkeen, kun siihen lisätään päätöksentekomuuttujat. Mallin selitystetta voi tarkastella F-testin avulla. Se on tilastollinen testi, joka kertoo pystytäänkö regressioanalyysissä olevilla muuttujilla ylipäänsä selittämään selitettävän muuttujan vaihtelua. Testin avulla voidaan myös tarkastella, onko selitysasteen muutos eri mallien välillä merkitsevä. (Field 2009, 207, 465.) Tässä esitetyn kolmen mallin osalta F-testin tulokset ovat kunkin kohdalla tilastollisesti merkitsevät. Selitysaste on kolmannen mallin osalta 56,3 prosenttia, mikä on melko tavallista ihmistieteissä, joissa ei ole mahdollista kontrolloida kaikkia selitettävään muuttujaan vaikuttavia tekijöitä. Arvio kunnan päätöksenteosta ei siten sinänsä selitä sisäistä kuntakuvaa siinä määrin kuin muu viihtyvyys kunnassa.

Varsinaisten tutkimusmuuttujien osalta malli kertoo, ettei hallinnon ja päätöksentekoinstituutioiden arvioiminen luotettaviksi selitä tilastollisesti merkitsevästi sisäisen kuntakuvan vaihtelua, vaikka kunnallista hallintoa ja päätöksentekoinstituutioita kohtaan tunnetun luottamuksen ja myönteisen kuntakuvan välillä näyttäisi ristiintaulukoinnin perusteella olevan yhteyttä (taulukko 9). Malli ei sinänsä kumoa luottamuksen merkitystä toimivan yhteiskunnan kannalta. Kankaisen (2007, 113) ja Kouvon (2014b) tutkimusten mukaan kokemus luotettavasti toimivasta eduskunnasta ja hallituksesta edesauttaa myös ihmisten kykyä luottaa tuntemattomiin toisiin ja siten hyvinvointivaltion instituutiot voivat edesauttaa luottamuksen syntymistä. Arvio kunnallishallinnon luotettavuudesta ei kuitenkaan tällä erää selitä sisäisen kuntakuvan vaihtelua.

Myöskään kiinnostuminen kuntapolitiikasta ei tämän aineiston perusteella vaikuta sisäisen kuntakuvan muodostumiseen. Kiinnostumisen voidaan nähdä vaikuttavan luotettavuusarvioinnin ja vieraantumisen taustalla seikkana, joka tukee kuntalaisen mahdollisuuksia ylipäänsä arvioida hallintoa ja päätöksentekoinstituutioita, sekä tehtyjen päätösten sisältöä.

Sen sijaan vieraantuminen kuntapolitiikasta vaikuttaa mallin mukaan tilastollisesti merkitsevästi kuntalaisen sisäiseen kuntakuvaan siten, että mitä vieraantuneempi kuntalainen on kuntapolitiikasta, sitä

kielteisempi kuva hänellä on kaupungista. Päätöksenteosta vieraantumisella on tässä tutkimuksessa viitattu heikkoon kansalaispätevyyden tunteeseen, politiikkakriittisyyteen sekä kielteisiin arvioihin poliittisen järjestelmän toimivuudesta. Vieraantumisen syiksi on esitetty muun muassa puolueiden institutionalisoitumista, byrokratisoitumista, vallan keskittymistä ja edustuksellisen demokratian loittomista kansalaisten arkipäiväisestä elämästä (Pesonen, Sänkiaho & Borg 1993, 157–158).

Suomalaisten asenteet keskeisiä poliittisia toimijoita kohtaan ovat olleet jo pitkään kielteisiä, osin jopa voimakkaan kielteisiä (Borg 2011, 193). Myös pieksämäkeläisten osalta on havaittavissa poliitikasta vieraantumista ja peruskielteistä asennoitumista puoluepolitiikkaa kohtaan. Kuten kuvioista 6 luvussa 5.1.2.2. havaittiin, kyselyyn vastanneista hieman alle puolet sai kiinnittymisasteikolla arvon 0–3 eli hyvin vieraantunut poliitikasta ja noin puolet arvon 4–6, joka voidaan tulkita keskivertotasoksi eli jonkinasteiseksi vieraantumiseksi. Alle kymmenes pieksämäkeläisistä sai arvon 7–10, joka viittaa vahvaan kiinnittymiseen kuntapolitiikan suhteen.

Pieksämäkeläisten päätöksenteosta vieraantuminen on havaittavissa kuntatason lisäksi myös kansallisella tasolla. Pieksämäkeläisten äänestysaktiivisuus kevään 2015 eduskuntavaaleissa oli matala suhteessa vaalipiirin muihin kuntiin ja maan keskiarvoon. Koko maassa huhtikuun 2015 eduskuntavaaleissa äänesti 70,1 prosenttia äänioikeutetuista. Pieksämäen 15 789 äänioikeutetusta äänesti 9421, mikä oli yhteensä 59,7 prosenttia kaupungin äänioikeutetusta väestöstä. Äänestysprosentti oli koko Kaakkois-Suomen vaalipiirin kunnista matalin. Vaalipiirin keskiarvo oli 66 prosenttia eikä yhdenkään muun kunnan äänestysaktiivisuus alittanut 60 prosenttia. (Oikeusministeriö 2015.) Tuloksesta tuskin voi vetää kovin suoraviivaisia johtopäätöksiä pieksämäkeläisten suhtautumisesta poliittiseen järjestelmään, mutta havainto on silti kiinnostava. Kun verrataan kevään 2015 tuloksia vuoden 2012 kuntavaaleihin, havaitaan pieksämäkeläisten äänestäneen muun maan ohella oppositiopuolueista keskustaa ja perussuomalaisia siinä missä hallituspuolueet SDP ja kokoomus menettivät kannatustaan (taulukko 20).

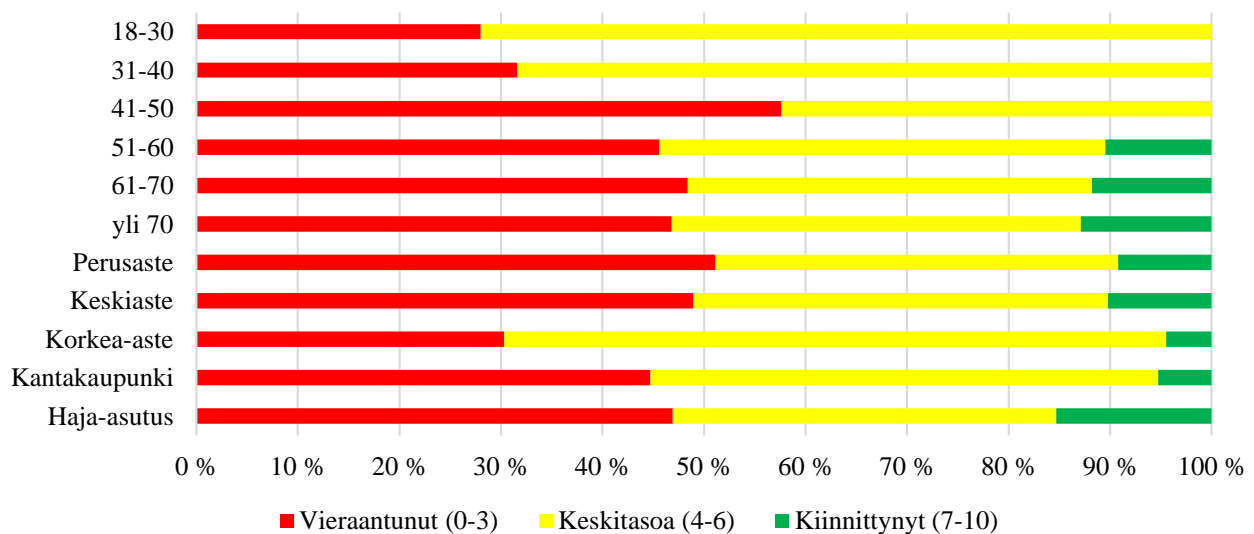
Taulukko 21. Pieksämäkeläisten puoluekannatus kuntavaaleissa 2012 ja eduskuntavaaleissa 2015. Lähde: Oikeusministeriö.

	Kuntavaalit 2012	Eduskuntavaalit 2015
Keskusta	31,7 %	33,8 %
SDP	26,0 %	23,0 %
Kokoomus	15,4 %	10,3 %
Perussuomalaiset	12,1 %	14,7 %
Vasemmistoliitto	6,6 %	4,7 %
Kristilliset	4,8 %	4,8 %
Vihreät	3,3 %	6,7 %
RKP	–	–
Valitsijayhdistys	–	1,3 %
Piraattipuolue	–	0,3 %
Yht.	100,0 %	100,0 %

Keskustan ja perussuomalaisten vahvan kannatuksen keväällä 2015 on tulkittu olevan ennen kaikkea seurausta kansan tyytymättömyydestä hallituksen politiikkaa kohtaan viimeisen neljän vuoden aikana. Pieksämäki on perinteisesti ollut vahvaa sosiaalidemokraattien kannatusaluetta, mutta vuoden 2007 kuntaliitoksen jälkeen, kun keskuskaupunki yhdistyi ympäröivien kuntien, Pieksämäen maalaiskunnan, Jäppilän ja Virtasalmen kanssa, on keskustasta tullut kaupungin suosituin puolue. Verrattuna kuntavaaleihin 2012 vuoden 2015 eduskuntavaaleissa juuri keskustan, perussuomalaisten ja vihreiden kannatus kasvoi Pieksämäellä. Tulos mukailee koko maan tulosta.

Tämän tutkimuksen puitteissa ei ole mahdollista ottaa kantaa siihen, suhtautuvatko Pieksämäen asukkaat kriittisemmin kunnalliseen hallintoon ja päätöksentekoinstituutioihin kuin suomalaiset keskimäärin. Vieraantumisen kunnan päätöksenteosta vaikuttaisi kuitenkin heikentävän kaupungin asukkaiden kuvaa omasta asuinkunnastaan. Tämä on huolestuttava seikka myös kaupungin vetovoimaisuuden kannalta, sikäli kun myönteinen kuntakuva tulkitaan edellytykseksi myönteiselle ulkoiselle kuntakuvulle.

Tarkasteltaessa lähemmin vieraantumista pieksämäkeläisten osalta havaitaan, että alle 50-vuotiaista yksikään ei koe kiinnittyvänsä vahvasti kunnalliseen politiikkaan (kuvio 5³).

Kuvio 5. Vieraantumistaso ikäluokittain, eri koulutustason suorittaneiden kesken sekä kantakaupungissa ja haja-asutusalueella asuvien kesken.

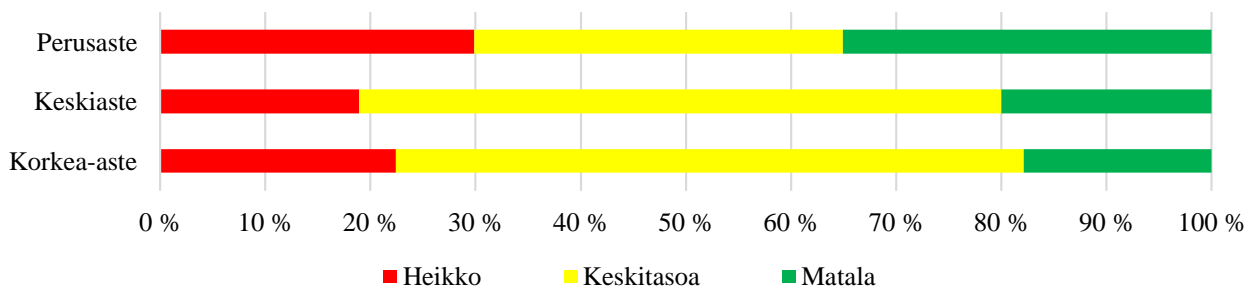
Pekola-Sjöblom (1998) havaitsi KuntaSuomi 2004 -aineiston pohjalta, kuinka eri ikäryhmistä nuoret alle 30-vuotiaat olivat keskimääräistä vieraantuneimpia ja 50–59-vuotiaat puolestaan kiinnittyneimpiä poliittiseen päätöksentekoon kunnissa. Pieksämäkeläisten osalta vieraantuneimpia kunnallisesta päätöksenteosta ovat sen sijaan 41–50-vuotiaat, joista 56,7 prosenttia on melko tai erittäin vieraantunut. Kunnalliseen päätöksentekoon kiinnittyneitä löytyy ainoastaan yli 50-vuotiaiden joukosta, mutta tämänkin ikäisistä pääsääntöisesti lähes puolet kokee olevansa melko tai erittäin vieraantunut. (Kuvio 5.) Miesten ja naisten vieraantuneisuuskokemuksilla ei ole tämän aineiston perusteella tilastollisesti merkitsevää eroa.

Kantakaupungissa tai haja-asutusseudulla asuvien välillä on pieniä eroja siten, että kantakaupungissa asuvista vieraantuneita on 44,7 prosenttia ja haja-asutusalueella 46,9 prosenttia. Haja-asutusalueella asuvien joukosta sen sijaan löytyy 10 prosenttiyksikköä enemmän päätöksentekoon vahvasti kiinnittyneitä (15,3 %) kuin kantakaupungista (5,3 %).

³ Vieraantumistaso ikäluokittain ($\chi^2(10)=20,159^a$, $p=0,028$), eri koulutustason suorittaneiden kesken ($\chi^2(4)=12,973^a$, $p=0,011$) sekä kantakaupungissa ja haja-asutusalueella asuvien kesken ($\chi^2(2)=9,074^a$, $p=0,011$).

Pekola-Sjöblomin (1998) mukaan vieraantuneimpia kunnallisesta päätöksenteosta olivat koulutuksen puolesta ne, joiden koulutustaso oli alhainen. Korkeasti koulutetut olivat sitä vastoin kiinnittyneimpiä. Pieksämäen tapauksessa korkeakoulutuksen suorittaneet muodostavat ryhmän, johon kuuluvat asettuvat alemman tason koulutuksen suorittaneita useammin vieraantumisen ja kiinnittymisen väli- maastoon. Heidän osaltaan voimakkaampi vieraantuminen on kuitenkin selkeästi vähäisempää kuin matalammin koulutettujen keskuudessa. Perusasteen ja toisen asteen koulutuksen suorittaneista noin puolet on voimakkaasti vieraantunut kunnallisesta päätöksenteosta. Aineisto tukee siten Pekola-Sjöblomin havaintoja siitä, kuinka korkeampi koulutus vahvistaa kiinnittymistä ja matalampi heikentää.

Luottamukseen kunnallista hallintoa kohtaan koulutus sen sijaan vaikuttaa siten, että perusasteen suorittaneiden keskuudesta löytyvät ne, jotka luottavat kunnalliseen hallintoon vähiten sekä eniten (kuvio 6⁴).

Kuvio 6. Kunnallishallintoa kohtaan tunnetun luottamuksen jakaantuminen eri koulutustason suorittaneiden keskuudessa.

Syyt siihen, miksi korkeasti koulutetut asettuvat luottamus- ja vieraantuneisuusmittareilla keskivaiheille, liittyvät korkeammin koulutettujen laajempiin resursseihin arvioida kunnallista päätöksentekoa, mikä tasoittaa hallintoa kohtaan tunnettuja luottamuksen ja sitä vastoin kriittisyyden tunteita. Poliitikassa ja vallankäytössä tietynlainen epäluottamus hallintoa ja vallankäyttäjiä kohtaan on perusteltua ja tulkittavissa osoitukseksi valistuneesta ajattelusta (Inglehart 1999, Mattila & Sänkiäho 2005, 75).

⁴ χ^2 -riippumattomuustestin perusteella ero luottamuksessa eri koulutustason suorittaneiden välillä on tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(4)=19,438^a$, $p=0,001$).

Analyysin päätteeksi lausun vielä muutaman huomion esittämäni mallin yleistettävyydestä. Yleensä monimuuttujamenetelmiä käytettäessä aineiston oletetaan olevan satunnainen otos normaalisti jakautuneesta populaatiosta. Regressioanalyysiä käytettäessä onkin otettava huomioon regressiomallin taustaoletukset, poikkeavat havainnot ja residuaalit sekä mallin yleistettävyys. Tällöin puhutaan regressiodiagnostiikasta, jolla varmistetaan pohja mallista tehtäville tulkinnoille. Mikäli taustaoletuksia rikotaan, ei mallista voida vetää tarkkoja johtopäätöksiä suhteessa todellisuuteen. Oletusten toteutuessa malli on sovellettavissa myös populaatioon, vaikkei otokseen sovitettu malli koskaan täysin vastaakaan populaatioon sovitettua mallia. (Field 2009, 251.) Kuten Jari Metsämuuronen (2002, 13) toteaa, ”hyvää kakkua ei leivota pilaantuneista raaka-aineista”.

Esittämäni malliin valitut muuttujat ovat joko välimatka-asteikollisia muuttujia tai kategorisia kaksiluokkaisia dummyja. VIF- ja toleranssiarvojen perusteella mallissa ei ole havaittavissa multikollineaarisuusongelmaa. Malliin on otettu mukaan aineistosta kaikki ne relevantit muuttujat, joiden on aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella todettu vaikuttavan kuntalaisen kunta-arvioon. Muuttujien välinen homoskedastisuus ja virhetermien normaalisti jakautuminen on tarkistettu SPSS-ohjelman kuvaajien avulla. Durbin–Watson-testin arvoksi saatiin 1,873, joka asettuu lähelle optimiarvoa kaksi. Tällä perusteella mallin virhetermit eivät korreloi liikaa keskenään, eikä mallissa siten ole havaittavissa autokorrelaatio-ongelmaa. Satunnaisotantaan perustuvassa postikyselytutkimuksessa autokorrelaation riski on muutoinkin matala. Edellä mainittujen havaintojen valossa regressiomallin taustaoletukset täyttyvät ja mallin yleistettävyys on hyvä.

5.3. Omakuvan rakentaminen aluepuhunnan kautta

Olen lisännyt tutkimukseni analyysiosioon tämän lyhyen alaluvun, joka sivuaa asettamaani tutkimuskysymystä, mutta rajautuu tilastollisen tarkastelun ulkopuolelle. Lisäsin kysymyslomakkeeseen väittämät patteriston lisäksi yhden avoimen kysymyksen, jossa pyysin vastaajaa kuvailemaan Pieksämäkeä ja pieksämäkeläisiä kahdella mieleen ensiksi tulleella sanalla. Tuo kysymys liittyy muiden muassa Paasin (1986) ja häntä mukailleen Zimmerbauerin (2006) käyttämään käsitteeseen aluepuhunta, jolla he tarkoittavat sitä, miten aluetta tuotetaan kielellisesti puheena, teksteinä ja symboleina. Ajatus on kiinnostava ja liittyy keskeisesti omaan ydinkäsitteeseeni sisäinen kuntakuva. Aluepuhunnan eli

sen, miten kuntalaiset puhuvat alueestaan, voidaan nähdä vaikuttavan keskeisesti kuntalaisten omakuvaan. Konstruktivistisesta näkökulmasta katsottuna omakuvaa eli yhteisön elettyä todellisuutta uusinnetaan päivittäin aluepuhunnan kautta.

Kuten toin esille aineistoa esitellessäni, minulle palautui yhteensä 312 kyselylomaketta, jotka oli mahdollista ottaa mukaan aineistoon. Osa vastaajista oli jättänyt kyselyn lopussa olevan avoimen kysymyksen tyhjäksi, mutta suurin osa oli laittanut paperille vähintään nuo pyydetty kaksi kuvailevaa sanaa. Vastaajat kuvailivat paikkakuntaa ja sen asukkaita muun muassa adjektiivein sekä listaamalla mieleen tulleita paikkojen nimiä, sanontoja ja metaforia. Yhteensä aineistossa on 440 havaintoa, kun havaintoyksiköksi valitaan ”yksi kuvaus”. Kävin kuvailuaineiston läpi Excelissä ensin siten, että luokittelin saamani vastaukset positiivisiin, neutraaleihin ja kielteisiin niiden merkitysisältöjen mukaan. Tämän analyysin perusteella 43 prosenttia Pieksämäki-kuvailuista oli positiivisia, 24 prosenttia neutraaleja ja 33 prosenttia kielteisiä. Neutraalin ja positiivisen välille jäi hieman liikkumavaraa, mutta tiivistettynä voidaan sanoa, että kolmasosa luonnehdinnoista oli kielteisiä.

Esiin nousseet positiiviset luonnehdinnat kaupungista ja sen ihmisistä voi kiteyttää sanoihin avoin, turvallinen, hyvä, ystävällinen, helppo, luonnonläheinen, kaunis, mukava, viihtyisä ja rehellinen. Neutraalit kuvaukset voi tiivistää Pieksämäkeen savolaisena ja rauhallisena rautateiden solmukohdassa sijaitsevana pienenä kaupunkina. Kielteiset kuvaukset sen sijaan liittyvät pitkälti huoleen kaupungin tulevaisuudesta. Kaupunkia kuvataan uinuvaksi, mitäänsanomattomaksi, pysähtyneeksi, taantuneeksi ja harmaaksi. Pieksämäkeä kuvataan perusasioissa toimivaksi kaupungiksi, jossa kaikki on lähellä ja elämä helppoa, jos ihmisellä vain on työtä.

Kuvaukset Pieksämäestä viittaavat siihen, ettei kaupungin asukkailla edelleenkään ole kaupungista erityisen myönteistä jollei kielteistäkään kuvaa. Eräs vastaaja totesi, että Pieksämäki on ”mainettaan parempi”. Tämä viittaus liittyy pieksämäkeläisten omakuvan romahdukseen 1990-luvun puolivälissä, jolloin kaupunki kärsi korkeasta työttömyydestä ja kaupungin Helsingin Sanomilta vuonna 1995 saama titteli ”Suomen onnettomimpana paikkakuntana” iskostui asukkaiden mieliin pitkälti nykypäivään saakka (Sipinen 2014, 75–77).

Seppo Rainiston (2012, 20) toteamus monien kuntien mitäänsanomattomasta ja geneerisestä imagosta vaikuttaisi pitävän paikkansa myös Pieksämäen osalta. Kaupungin historia rautatieläiskaupunkina nousee kuvauksissa esiin, mutta tuo luonnehdinta viittaa pikemminkin kaupungin menneisyyteen,

eikä siten anna eväitä tulevaisuudenuskolle etenkin, jos Pieksämäki säilyy ainoastaan läpikulku- paikkakuntana. Kaupunki on viime vuosina pyrkinyt profiloitumaan yksityisten hyvinvointipalveluiden kautta ja samalla se on investoinut keskustan kehittämiseen ja elävöittämiseen esimerkiksi uuden kauppakeskushankkeen myötä. Pieksämäkeläinen kokoomuksen kunnallispoliitikko Heikki Skyttä (2014) kuvaa blogissaan vanhojen veturitallien kunnostamiseen liittyviä merkityksiä seuraavasti:

Veturitorin noustessa harjakorkeuteensa junamatkustajille onkin näyttäytynyt aivan uudenlainen Pieksämäki. Kaupunki, jossa uskotaan tulevaan ja uskalletaan investoida. Ohikulkijoille Pendolinon ikkunasta avautuva rakennustyömaa herättää aivan erilaisia mielikuvia kuin hiljalleen sammaloituva tiilirakennus risukon keskellä. Positiivista huomiota on jo nyt saatu runsaasti ja sitä tullaan varmasti saamaan reilusti lisää, kunhan veturitorilla päästään vauhtiin ja kauppakeskuskin alkaa rakentua sen rinnalle.

Skyttäkin mainitsee mielikuvien merkityksen kaupungin tulevaisuutta rakennettaessa. Kyse on myös markkinoinnista: siinä missä yritystenkin, on myös yhteisöjen viestittävä markkinoille ja sijoittajille vahvaa luottamusta omaan tekemiseen ja osaamiseen. Kaupunki toivoo, että mahdollisimman moni muuttaisi sen alueelle ja että muuttajien joukossa olisi mahdollisimman paljon nuoria ja työikäisiä, jotka toisivat mukanaan myös yrittäjyyttä ja olisivat sitä kautta rakentamassa kaupungin tulevaisuutta.

Kostiaisen mukaan (2001, 10) nykyisessä verkosto- ja informaatioyhteiskunnassa on huolehdittava siitä, että tietoisuus alueiden kilpailukyvyistä on kaikkien saatavilla. Kilpailukykyä, aluemarkkinointia ja myönteistä imagoa rakennetaan kuitenkin ensisijaisesti jo olemassa olevan paikallisyhteisön varaan. Kaupunkiseutujen on markkinoitava itseään, mutta keskeisin kaupunkikuvaa sen ulkopuolelle välittävä mekanismi ovat kaupungin asukkaat itse. Markkinoinnin kohderyhmään kuuluvat alueen ulkopuolisten lisäksi alueen omat asukkaat. Asukkaiden sosiaaliset verkostot ulottuvat huomattavasti asuinkaupunkia laajemmalle ja niissä kulkee viesti kaupungin ulkopuolelle siitä, onko kaupungissa hyvä elää ja asua.

”Resurssivirtojen” etsiessä jatkuvasti uusia kiinnostavampia ja tuottavampia mahdollisuuksia kaupunkiseudun on jatkuvasti uusinnettava vetovoimaisuuttaan sekä kaupungissa jo olevien resurssien ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi että uusien houkuttelemiseksi. Kaupunkien on Mika Raunion (2001, 83–84) mukaan luotava itsestään kertomus, jonka on oltava kiinnostava ja tarjottava toimijoille mahdollisuus osallistua sen omien arvojen ja tavoitteiden mukaiseen toimintaan, olla osa viiteryhmänsä menestystarinaa. Keskeistä kuitenkin on pohtia, kuka toimii kertojana ja mistä sisältö kiinnostavalle kertomukselle muodostuu.

Olen tässä tutkimuksessa tuonut esille useita näkökulmia kaupunki- tai kuntakuvan muodostumiselle ja niiden valossa on selvää, että kaupungin oman kertomuksen on perustuttava vankasti jo olemassa olevaan todellisuuteen. Kaupunki- tai kuntaorganisaation tulee johtaa myönteisen kertomuksen syntymistä ja sen eteenpäin välittämistä, mutta pohjimmiltaan kertomus syntyy yhteisön sisällä sen jokapäiväisissä kokemuksissa. Tärkein askel tulevaisuuden varmistamiselle on siten paikkakunnan omien asukkaiden vahva usko omaan yhteisöön. Tuo todellisuus rakentuu ensisijaisesti aluepuhunnan kautta.

6. PÄÄTELMÄT

6.1. Myönteinen sisäinen kuntakuva kaupungin vetovoimatekijänä

Olen tutkimuksessani tarkastellut, vaikuttaako kuntalaisen kunnallisesta päätöksenteosta tekemä arvio hänen sisäiseen kuntakuvaansa. Tutkimuskysymys on johdettu aiemmasta kuntaan samastumisen merkitystä tarkastelleesta tutkimuksesta, jossa sitä on pidetty tärkeänä paikallista hallintoa lujittavana tekijänä. Kuntaan samastuminen lisää oletettavasti yksilöiden kiinnittymistä paikalliseen päätöksentekoon ja ajankohtaisiin asioihin. Samastumisessa korostuu myös sitoutumisen epäitsekkäis ja yhteisöllinen puoli, sillä kuntasamastuminen lisää valmiutta joustaa myös sellaisissa päätöksentekotilanteissa, joissa päätökset voivat olla yksilöllisten etujen vastaisia. Useimmiten kuntaan kiinnittyvät henkilöt antavat vahvemmin tukensa kunnalliselle hallinnolle ja luottavat päätöksentekoinstituutioihin. Heidän arvionsa omasta asuinkunnastaan on usein myönteisempi kuin sellaisten, jotka eivät tunne yhteenkuuluvuutta asuinkuntaansa kohtaan.

Tutkimuksessa käytetty käsite sisäinen kuntakuva on johdettu kuntaan samastumisesta ja kuntaan kiinnittymisestä. Siinä kuntaan samastumiseen on yhdistetty kuntaviihtyvyys, kuntalaisen omasta kunnastaan tekemä vetovoima-arvio sekä muuttoaiheet. Sisäinen kuntakuva kytkeytyy mielikuvan käsitteeseen eli jo todelliseksi tulleen maailman kuviin ihmisen mielessä. Mielikuvat ovat kuin käsikirjoituksia, jotka ohjaavat toimintaa, valintoja ja päätöksiä. Mielikuvien tavoin sisäinen kuntakuva muodostuu itseään toteuttavaksi ennusteeksi, sillä myönteinen kunta-arvio lisää kuntalaisen palvelutyytyväisyyttä ja kunnalliselle hallinnolle annettua tukea. Kyse on ikään kuin myönteisyyden tai kielteisyyden kierteestä, jossa myönteinen kuntakuva kannustaa kuntalaisen havainnoimaan kunnan myönteisiä puolia siinä missä kielteinen ohjaa katseen ikäviin seikkoihin.

Kunnan asukkaiden myönteistä sisäistä kuntakuvaa voidaan pitää kunnan näkökulmasta arvokkaana vetovoimatekijänä, sillä nyky-yhteiskunnassa myös julkisyhteisöt rakentavat brändiä ja huolehtivat imagostaan. Kaupungit ja kaupunkiseudut pyrkivät houkuttelemaan oman viehätysvoimansa avulla alueelleen pääomia, informaatiota ja osaavaa työvoimaa. Myönteisen imagon rakentaminen heikon sisäisen kuntakuvan päälle on kuitenkin mahdotonta siinä missä kunnan asukkaiden myönteinen kuva omasta yhteisöstä sen sijaan antaa edellytykset myös hyvälle ulkoiselle kuvalle. Sisäinen kuntakuva on ikään kuin asuinalueen kautta muodostettu asukkaiden omakuva. Kunta on sekä hallinnollinen alue että kuviteltu yhteisö. Olen omassa tutkimuksessani tutkinut Pieksämäen kaupunkia, joten tässä

tapauksessa sisäinen kuntakuva merkitsee pieksämäkeläisten käsitystä siitä, mitä on olla kaupungin asukas ja millaista siellä asuminen on.

Vuonna 2015 talouden taantuma on jatkunut Suomessa jo kahdeksatta vuotta peräjälkeen. Tilanteessa, jossa niin yksityistalouksien kuin kuntien menoihin kohdistuu supistuksia, voi puhe kehittämisestä tuntua vieraalta. Vaikka imagojen rakentamisessa ja kaupunkimarkkinoinnissa on pitkälti kyse kunnan vetovoimatekijöiden saattamisesta laajaan tietoisuuteen, mikä viittaa mittaviin mainoskampanjoihin, on siinä kyse myös oman yhteisön sisäisen yhteisöllisyyden tukemisesta arkipäiväisessä elämässä. Ennen kaikkea kunnan maine leviää sen asukkaiden välityksellä.

Alueellinen identiteetti konstruoidaan aluepuhunnan kautta ja siten yhteisö rakennetaan symbolisesti uudelleen jokapäiväisessä puheessa. Tässä tutkimuksessa nousi esille, kuinka pieksämäkeläisistä kolmannes kuvasi kaupunkiaan ja sen asukkaita negatiiviseen sävyyn kysyttäessä, mitkä kaksi sanaa tulevat heidän mieleensä ensimmäisinä. Kaupungin imagotyö ja kaupunkikuvan muuttaminen negatiivisesta positiiviseksi ovat pitkäjänteistä työtä. Tästä huolimatta työtä myönteisen kuvan eteen on tehtävä, sillä alueellinen identiteetti ja siitä kumpuava aluepuhunta asettavat näkymättömät rajat kehitykselle. Puhe uinuvasta ja pysähtyneestä kaupungista murentaa pohjaa tulevaisuuteen katsovalta Pieksämäeltä.

Aluepuhunnan ja sisäisen kuntakuvan yhteydestä saisi kiinnostavia aiheita myös jatkotutkimukselle. Jotta negatiivinen voitaisiin kääntää positiiviseksi, tulisi ensin murtaa ainakin Pieksämäen osalta paikkaan kiinnittyviä stereotyyppioita. Niin kauan kun mielikuvat Pieksämäestä Suomen kurjimpana kuntana heittävät varjonsa kaupungin imagoon, rakentava työ myönteisen kuvan syntymiseksi on haastavaa. Tilanne ei suinkaan kosketa ainoastaan Pieksämäkeä, vaan kaikkia alueiden välisessä kilpailussa menettäjän roolissa olevia kuntia.

Tämän tutkimuksen tulokset tukevat aiempia tutkimuksia kuntaa koskevista arvostuksista. Miellyttäkseen asukkaitaan kuntien on tarjottava toimivat ja monenlaisia yksilöllisiä mieltymyksiä vastaavat puitteet hyvälle elämälle. Usko alueen työmarkkinoihin, tyytyväisyys omaan elämäntilanteeseen, tyytyväisyys kaupungin palvelu- ja kulttuuritarjontaan, kauppaan ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin sekä arvio kunnan rakennetusta ympäristöstä edistävät kuntaan kiinnittymistä. Kuntalaisen on ensiarvoisen tärkeää kokea asuvansa mukavassa kaupungissa, jossa hän voi rakentaa tulevaisuutta itselleen ja lähimmäisilleen.

Tutkimuksen keskeinen havainto oli kunnan päätöksenteosta tehdyn arvion vaikutus sisäiseen kuntakuvaan. Vieraantuminen kunnallisesta hallinnosta ja päätöksentekoaikojen heikentää tutkimuksen perusteella kunnasta tehtyä arviota. Vieraantuminen pitää sisällään kuntalaisten subjektiivisen kansalaispätevyuden heikkenemisen, politiikkakriittisyyden sekä arvion tehtyjen päätösten sisällöstä. Mitä vähemmän vieraantunut kuntalainen on, sitä paremmiksi hän kokee omat vaikutusmahdollisuutensa, sitä myönteisemmin hän suhtautuu päätöksentekoon yleensä ja sitä sitoutuneempi hän on yhdessä tehtyihin päätöksiin.

Lähtökohtana on, että Pieksämäen kaupunki pyrkii kaikessa toiminnassaan luomaan alueen asukkaille hyvät edellytykset elää ja asua. Tavoitteena on luoda työtä ja hyvinvointia. Kuitenkin asukkaiden kriittisyys kunnallista hallintoa kohtaan voi lisätä tyytymättömyyttä, joka puolestaan voi ohjata kunnassa jo asuvan muuttamaan pois tai estää uusien asukkaiden saapumisen. Toimiva kunnallinen hallinto on kilpailuparadigmasta tarkasteltuna keino vahvistaa kunnan hyvää mainetta ja edesauttaa kuntaa kohtaa tunnetun kiinnostuksen heräämistä.

Pieksämäellä kuntaan kiinnittyvän profiilia voi tiivistää yksilömuuttajien osalta toteamalla, että kaupungissa viihtyvät korkeakoulutettuja paremmin matalamman koulutuksen suorittaneet sekä kanta-kaupungissa asuvat verrattuna haja-asutusseudulla asuviin. Myös kunnassa asuttujen vuosien määrä kiinnittää asukkaan kuntaan siten, että pidempään asuneet viihtyvät paremmin. Myönteistä kuntakuvaa vahvistaa myös yleinen tyytyväisyys omaan elämäntilanteeseen. Huoli omasta elämästä esimerkiksi taloudellisen tilanteen heiketessä voi siten kanavoitua tyytymättömyytenä myös asuinkuntaa kohtaan.

Syyt subjektiiviselle tyytyväisyydelle ovat kuitenkin moninaiset. Tutkimuksen valossa ei käy ilmi, mitkä tekijät selittävät esimerkiksi korkeasti koulutettujen heikompaan kuntakuvaan suhteessa matalammin koulutettuihin. Työ- ja opiskelumahdollisuuksien puuttuminen voi olla yksi osasyy, mutta muitakin selityksiä varmasti on olemassa. Jatkotutkimuksen kannalta olisikin kiinnostavaa selvittää, miksi korkeasti koulutettujen keskuudessa sisäinen kuntakuva on heikompi kuin matalammin koulutettujen parissa. Tulevaisuudessa koulutuksen ja informaation merkitys kehityksessä tulee entisestään korostumaan. Korkeasti koulutetuille on siten luotava Pieksämäelläkin sellaiset mahdollisuusrakenteet, että he haluavat asua kaupungissa.

6.2. Toimiva kuntademokratia sisäisen kuntakuvan eheyttäjänä

Tutkimuksessa havaittiin, kuinka vieraantumisen kunnallisesta hallinnosta ja päätöksentekoinstituutioista heikentää asukkaan sisäistä kuntakuvaa. Havainto ei sinänsä ole erityisen yllättävä, sillä huoli päätöksenteon ja kansalaisten välisen etäisyyden kasvamisesta on virinnyt viimeistään 1970-luvulta lähtien. Edustuksellisen demokratian kriisiin ja kansalaisten matalaan osallistumishalukkuuteen on haettu vaihtoehtoja esimerkiksi deliberatiivisesta demokratiasta ja erilaisista demokratiainnovaatioista. Pieksämäellä vuonna 2014 käynnistynyt Kyläkumppani-hanke on hyvä esimerkki paikallisesta demokratiainnovaatiosta. Hankkeen avulla pyrittiin voimaannuttamaan kylien asukkaita saattamalla heidän tietoonsa erilaisia keinoja vaikuttaa omaan elinympäristöönsä ja tukemalla heidän kehittämishalujaan. Kyläkumppani-hanke on saamansa julkisuuden myötä myös tukenut elävien maaseutualueiden imagoa (Jaakkola 2015, 39). Imagonrakennus on tässäkin tapauksessa kuitenkin perustunut maaseutualueiden todelliseen elämään. Hankkeen kautta kylien toimintaa on saatettu muutenkin kuin kylän asukkaiden tietoon. Lisäksi sen tarkoituksena on ollut tukea alueen asukkaiden hyvinvointia tiedottamalla heille kaupungin tarjoamista palveluista ja aktivoimalla yrittäjyyttä maaseudulla.

Myös tässä tutkimuksessa havaittiin, kuinka haja-asutusalueella asuvien sisäinen kuntakuva on keskusta-alueella asuvia heikompi. Fyysinen etäisyys asuinkunnasta voi kanavoitua myös henkisenä etäisyytenä eli vieraantumisenä. Toimiva lähidemokratia ja sitä kautta mahdollisuus tulla kuulluksi voi parantaa kuntalaisten subjektiivista kansalaispätevyyttä ja siten vaikuttaa myönteisesti kuvaan omasta asuinkunnasta. Tutkimuksen tulokset vahvistavat käsitystä siitä, kuinka Kyläkumppani-hankkeen tapaiselle toiminnalle on Pieksämäellä selkeä tilaus. Ottamatta kantaa hankkeen saavutuksiin sen sisältämää viestiä voidaan pitää tärkeänä. Uusien kansalaisten osallistumismuotojen vakiintuminen vaatii kuitenkin jatkuvuutta. Tämä ei ole itsestään selvää, sillä esimerkiksi Kyläkumppani-hankkeen osalta kaupungin johdon ja päättäjien epäselvä sitoutumisvalmius maaseudun kehittämiseen heijastuu epäselvyytenä myös asukkaiden ja yrittäjien kehittämisvalmiuteen, tulevaisuuden uskoon ja jopa luottamukseen kaupungin toimintaan. (Jaakkola 2015, 39–44.) Selvää onkin, että kansalaisten osallistumista tukevissa hankkeissa on selkiytettävä niiden roolia edustuksellisen demokratian täydentäjänä. Sitoutuminen oman elinympäristön kehittämiseen on epätodennäköistä, jollei todellisia vaikutusmahdollisuuksia ole olemassa.

Tutkimuksessa havaittiin, kuinka alle 50-vuotiaista pieksämäkeläisistä yksikään ei ollut erityisen kiinnittynyt kaupungin päätöksentekoon. Mikäli äänestysaktiivisuutta vaaleissa käytetään mittarina,

pieksämäkeläiset ovat keskimääräistä vieraantuneempia poliittisesta päätöksenteosta myös kansallisella tasolla. Lähidemokratian nostaminen kuntapolitiikan agendalle Kyläkumppani-hankkeen tapaan voi olla yksi ratkaisu päätöksentekoa ja hallintoa kohtaan muodostettujen arvioiden kääntämiseksi myönteisemmiksi. Sen lisäksi, että vaikutusmahdollisuuksia on koetettu parantaa kaupungin reuna-alueilla, erilaisten osallistumismuotojen käyttöönottoa voisi harkita myös koko kaupungin mittakaavassa.

Vaikka luottamus ei tämän tutkimuksen perusteella selittänyt sisäistä kuntakuvaa, vieraantuminen ja heikko luottamus nivoutuvat yhteen. Hallintoelinten toimiminen odotusten ja toiveiden vastaisesti voi etäännyttää kuntalaiset hallinnosta ja päätöksenteosta. Kunnallishallinnosta vieraantuminen heikentää kuntakuvaa ja siten kunnan on jatkuvasti vahvistettava kuntademokratiaa ja kuntalaisten tunnetta siitä, että he voivat vaikuttaa kunnan asioihin. Aiempien tutkimusten mukaan hyvinvointivaltion instituutioilla on yhteys yleistyneeseen luottamukseen Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Tämä liittyy oletettavasti niihin oikeudenmukaisuuden tuntemuksiin, joita instituutiot kansalaisissa herättävät. Vastaava tavoite hallinnon ja päätöksentekoinstituutioiden luotettavuudesta pätee myös Pieksämäellä. Kunnallisten instituutioiden on toiminnallaan herätettävä kuntalaisten luottamus. Tässä on kuitenkin pitkälti kyse myös odotusten täyttymisestä. Aito vuoropuhelu kuntalaisten ja hallinnollisten instituutioiden kanssa lisää molemminpuolista ymmärrystä ja edesauttaa kuntalaisten kaupunkia kohtaan asettamien odotusten asettumista lähemmäksi todellisia mahdollisuuksia.

Kaupunki voi vaikuttaa siitä muodostettuun kuvaan ainoastaan omalla toiminnallaan. Julkiselle palvelulle on tyypillistä odotusten ja kokemusten eriytyminen. Mielikuvayhteiskunnassa odotukset muodostuvat usein erilaisten valtakunnallisten, maakunnallisten ja paikallisten tiedotuskanavien välityksellä. Kokemukset puolestaan kertyvät arkipäiväisessä kanssakäymisessä. Kuntalaiset vertaavat kokemuksiaan muodostamiinsa odotuksiin, ja kun ne vastaavat toisiaan, arvio on yleensä myönteinen. Kielteinen käsitys syntyy sen sijaan tilanteissa, joissa odotukset suhteessa kokemuksiin ovat liian suuret. Siten avoin, harkittu ja punnittu keskustelu kaupungin ja sen asukkaiden kesken voisi edistää odotusten ja kokemusten kohtaamista. Tällainen vaatii kuitenkin yhteistä tahtotilaa, sillä kuntalaisten osallistumisen aktivoiminen ja eri osallistumismuotojen käyttö riippuu kunnan luottamushenkilö- ja virkamiesjohdon asenteista ja on pitkälti riippuvainen kunnan valtarakenteesta ja johtamiskulttuurista.

KIRJALLISUUS

Almond, Gabriel & Verba, Sydney (1965): *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Boston: Little, Brown and Company.

Anderson, Benedict (1983): *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Lontoo: Verso.

Anttiroiko, Ari-Veikko (2014): *City Branding as a Response to Global Intercity Competition. Growth and Change*.

Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma (2000): *Suomalaista sosiaalipolitiikkaa*. Tampere: Vastapaino.

Balch, George I. (1974): Multiple Indicators in Survey Research: The Concept Sense of Political Efficacy. *Political Methodology 1974/1*, s. 1–43.

Berelson, Bernard R. & Lazarsfeld, Paul F. & McPhee, William N. (1954): *Voting: a Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign*. Chicago: University of Chicago Press.

Berry, William D. (1993): *Understanding regression assumptions*. Newbury Park: Sage.

Borg, Olavi (1986): Poliittisen vieraantumisen kokonaisvaltaisesta selittämisestä. Teoksessa Jaakko Nousiainen & Matti Wiberg (toim.) *Kansalaiset ja politiikka 1980-luvun Suomessa*. Turku: Turun yliopisto.

Borg, Sami, Pesonen, Pertti & Sänkiaho, Risto (1993): *Vaalikansan äänivalta*. Porvoo: WSOY.

Borg, Sami (2007): Suomalaisten luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin. Teoksessa Sami Borg, Kimmo Ketola, Kimmo Kääriäinen, Kati Niemelä & Pertti Suhonen (toim.) *Uskonto, arvot ja instituutiot: suomalaiset World Values -tutkimuksissa 1981–2005*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto.

Borg, Sami (2011): Perussuomalaiset. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö, s. 191–120.

Borg, Sami (2013): Indikaattorikatsaukset. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Demokratiaindikaattorit 2013*. Helsinki: Oikeusministeriö, s. 17–96.

Breakwell, Glynis M. (1986): *Coping with Threatened Identities*. Lontoo: Methuen.

Butler, David E. & Stokes, Donald (1969): *Political change in Britain: forces shaping electoral choice*. New York: St. Martin's Press.

Campbell, Angus, Gurin, Gerald & Miller, Warren E. (1954): *The Voter Decides*. Evanston: Row, Peterson and Company.

Castells, Manuel (1996): *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell.

Castells, Manuel (1997): *The Power of Identity*. Oxford: Blackwell.

- Castells, Manuel & Himanen, Pekka (2013): Kehitysmallit globaalissa informaatioajassa: analyttinen viitekehys. Teoksessa Manuel Castells & Pekka Himanen (toim.) *Kestävän kasvun malli: globaali näkökulma*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, s. 23–41.
- Converse, Philip E. (1972): Change in the American Electorate. Teoksessa Angus Campbell & Philip Converse (toim.) *The Human Meaning of Social Change*. New York: Sage, s. 263–338.
- Converse, Philip E. & Pierce, Roy (1986): *Political representation in France*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.
- Delli Carpini, Michael X. & Keeter, Scott (1996): *What Americans know about politics and why it matters*. New Haven: Yale University Press.
- Dryzek, John S. (2000): *Deliberative Democracy and Beyond. Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: Oxford University Press.
- Easton, David (1965): *A System Analysis of Political Life*. New York: Wiley.
- Elo, Kimmo & Rapeli, Lauri (2008): *Suomalaisten politiikkatietämys*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Field, Andy (2009): *Discovering Statistics Using SPSS (and sex and drugs and rock 'n' roll)*. Los Angeles: Sage.
- Giddens, Anthony (1990): *Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Goodin, Robert E. & Dryzek, John S. (2006): Deliberative Impacts: The Macro-political Uptake of mini-publics. *Politics and Society* 2006/34: 2, s. 219–244.
- Gray, Edmund R. & Balmer, John M. T. (1998): Managing Corporate Image and Corporate Reputation. *Long Range Planning* 1998/31: 5, s. 695–702.
- Grönlund, Kimmo (2009): Poliittinen tietämys. Teoksessa Sami Brog & Heikki Paloheimo (toim.) *Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007*. Tampere: Tampere University Press, s. 175–205.
- Herne, Kaisa & Setälä, Maija (2005): Deliberatiivisen demokratian ihanteet ja kokeilut. *Politiikka* 2005/47: 3, s. 175–188.
- Hoikka, Paavo (1994): *Vapaakuntakokeilun seuranta: loppuraportti*. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Iisakka, Laura (2006): Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Teoksessa Laura Iisakka (toim.) *Sosiaalinen pääoma Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, s. 25–32.
- Ilmonen, Kaj (2002): Luottamus paikallisiin instituutioihin ja sosiaalisiin verkostoihin. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille*. PS-kustannus. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu, s. 136–159.
- Ilmonen, Kaj (2007): Suomalaiset yhdistykset ja luottamus vuosituhannen vaihteessa. *Sosiologia* 2007/1, 3–18.

- Ilmonen, Kaj & Jokinen, Kimmo (2002): *Luottamus modernissa maailmassa*. Jyväskylä: SoPhi.
- Ilmonen, Kaj & Jokivuori, Pertti & Kevätsalo, Kimmo (1997): Kollektiivisuutta ja yksilöllistymistä. *Sociologia 1997/34: 2, s. 113–124*.
- Ilmonen, Kaj & Jokivuori, Pertti & Kevätsalo, Kimmo (2002): Luottamus, luottavaisuus ja paikallinen sopiminen. *Kansantaloudellinen aikakauskirja 98, 2002/1, s. 56–69*.
- Inglehart, Ronald (1999): Trust, Well-Being and Democracy. Teoksessa Mark E. Warren (toim.) *Democracy & Trust*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 88–120.
- Jaakkola, Vuokko (2015): *Pieksämäen Kyläkumppani-hankkeen loppuraportti*. Mikkeli: Veej’jakaja ry.
- Kajanoja, Jouko & Simpura, Jussi (toim.) (1998): *Sosiaalinen pääoma. Käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa*. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- KAKS – Kunnallisan kehittämissäätiö (2013): *Kansalaismielipide ja kunnat. Ilmapuntari 2012*. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Kankainen, Tomi (2007): *Yhdistykset, instituutiot ja luottamus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Karvonen, Erkki (1997): *Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Karvonen, Erkki (2001): Kaupunkikuvan luomisen perusteita. Teoksessa Juha Kostiainen (toim.) *Tarinoita ja tutkimuksia kaupunkimarkkinoinnista*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, s. 45–59.
- Knack, Stephen & Keefer, Philip (1997): Does Social Capital Have an Economic Payoff? A Cross-Country Investigation. *Quarterly Journal of Economics, 1997/112, s. 1251–1288*.
- Kornhauser, William (1960): *The Politics of Mass Society*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.
- Koski, Heikki (1995): *Kansalainen, kunta ja kansalaisyhteiskunta*. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Kostiainen, Juha (1999): Kaupunkiseudun kilpailukyky ja elinkeinopolitiikka tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Markku Sotarauta (toim.) *Kaupunkiseutujen kilpailukyky ja johtaminen tietoyhteiskunnassa*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Kostiainen, Juha (2001): Kaupunkimarkkinointi globaalissa kilpailutilanteessa. Esimerkkeinä Jyväskylän, Tampereen ja Turun kaupunkiseudut. Teoksessa Juha Kostiainen (toim.) *Tarinoita ja tutkimuksia kaupunkimarkkinoinnista*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, s. 13–44.
- Kotler, Philip & Nebenzahl, Israel D. & Lebedenko, Vladimir & Rainisto, Seppo & Gertner, David & Clifton, Rita & van Ham, Peter (2004): Where Is Place Branding Heading? *Place Branding and Public Diplomacy 2004/1, s. 12–35*.

- Kouvo, Antti (2014a): Hyvinvointivaltion instituutiot ja yleistynyt luottamus. *Talous ja yhteiskunta* 2014/4, s. 42–46.
- Kouvo, Antti (2014b): *Luottamuksen lähteet. Vertaileva tutkimus yleistynyttä luottamusta synnyttäviistä mekanismeista*. Turku: Turun yliopisto.
- Kuntaliitto (2015): *Keskiössä kuntalainen – kuntademokratian kehittämisen suuntaviivat*. Helsinki: Kuntaliitto.
- Kurikka, Päivi (2003): *Nuorten kuntakuva. Tutkimus nuorten kuntakuvasta, palvelutytytyväisyydestä ja kunnallisesta vaikuttamisesta*. Nuorten Suomi 2001 -tutkimuksia nro 6. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Lehtonen Jaakko (1990): *Julkisyhteisöt mielikuvayhteiskuntaan. Hallinto 1990/5*.
- Linnamaa, Reija & Raunio, Mika (2001): *Seinäjoen seudun markkinointi osaajia houkuttelevana paikkana asua ja elää*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Massey, Doreen (2008): *Samanaikainen tila*. Tampere: Vastapaino.
- Mattila, Mikko & Sänkiaho, Risto (2005): Luottamus poliittiseen järjestelmään. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.) *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY, s. 73–87.
- Melkas, Jussi (2014): Luottamus murenee. *Tieto & trendit - Talous- ja hyvinvointikatsaus 2014/2*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: <<http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/56/>>
- Metsämuuronen, Jari (2002): *Monimuuttujamenetelmien perusteet SPSS-ympäristössä: faktorianalyysi*. Helsinki: International Methelp.
- Niemi, Richard G. & Craig, Stephen C. & Mattei, Franco (1991): Measuring Internal Political Efficacy in the 1988 National Election Study. *American Political Science Review* 1991/85: 4, s. 1407–1413.
- Niinikoski, Marja-Liisa & Setälä, Maija (2012): Deliberatiivisen demokratian keinoja testaamassa: foorumikokeilu osana kunnallista päätöksentekoa. *Hallinnon tutkimus* 2012/31: 4, s. 261–276.
- Norris, Pippa (1999): Introduction: The Growth of Critical Citizens? Teoksessa Pippa Norris (toim.) *Critical Citizens. Global Support for Democratic Government*. Oxford: Oxford University Press, s. 1–30.
- Oikeusministeriö (2015): *Eduskuntavaalit 2015: Äänestysaktiivisuus*. Saatavissa: <<http://tulospalvelu.vaalit.fi/E-2015/fi/aanestys1.html>> viitattu 29.4.2015.
- Oinonen, Eriikka & Blom, Raimo & Melin, Harri (2005): *Onni on olla suomalainen? Kansallinen identiteetti ja kansalaisuus*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
- Paasi, Anssi (1984): *Aluetietoisuus ja alueellinen identiteetti ihmisen spatiaalisen sidoksen osana*. Helsinki: Suunnittelumaantieteen yhdistys.

- Paasi, Anssi (1986): *Neljä maakuntaa: maantieteellinen tutkimus aluetietoisuuden kehittymisestä*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Paasi, Anssi (1995): Contracting territories, boundaries and regional identities. Teoksessa Tuomas Forsberg (toim.) *Contested Territory: Border Disputes at the Edge of the Former Soviet Empire*. Aldershot: Edward Elgar, s. 42–61.
- Paasi, Anssi (1996): Alueellinen identiteetti ja alueellinen liikkuvuus: suomalaisten syntymäpaikat ja nykyiset asuinalueet. *Terra 1996/108:4*, s. 210–223.
- Paasi, Anssi (2008): Paikan ja rajojen anatomiaa. Kirjallisuusarvostelu. *Sosiologia 2008/45:2*, s. 170–171.
- Pekola-Sjöblom, Marianne (1998): Kuntalaisten vieraantuneisuus kunnallisesta päätöksenteosta. Teoksessa Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma & Marianne Pekola-Sjöblom & Krister Ståhlberg (toim.): *Kuntalaisten valta ja valinnat*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, s. 133–156.
- Pekola-Sjöblom, Marianne, Helander, Voitto & Sjöblom, Stefan (2006): Kuntalaisuus ja kansalaisuus. Teoksessa Voitto Helander, Marianne Pekola-Sjöblom & Stefan Sjöblom (2006) *Kuntalainen–kansalainen: tutkimus kuntalaisten asenteista ja osallistumisesta 1996–2004*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, s. 42–89.
- Pekola-Sjöblom, Marianne & Helander, Voitto (2006): Alueelliset kokonaisuudet samastumiskohteina. Teoksessa Voitto Helander, Marianne Pekola-Sjöblom & Stefan Sjöblom (2006) *Kuntalainen–kansalainen: tutkimus kuntalaisten asenteista ja osallistumisesta 1996–2004*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, s. 90–122.
- Pesonen, Pertti & Sänkiaho, Risto (1979): *Kansalaiset ja kansanvalta: suomalaisten käsityksiä poliittisesta toiminnasta*. Helsinki: WSOY.
- Pieksämäen kaupunki (2009): *Pieksämäen kaupungin strategia 2020*. Pieksämäki: Pieksämäen kaupunki.
- Pieksämäen kaupunki (2014a): *Pieksämäen kaupungin talousarvio vuodeksi 2015 ja taloussuunnitelma vuosiksi 2016–2017*. Pieksämäki: Pieksämäen kaupunki.
- Pieksämäen kaupunki (2014b): *Pieksämäen kaupungin elinkeinostrategia 2014–2024*. Pieksämäki: Pieksämäen kaupunki.
- Piironen, Ossi (2006): Suomi kansainvälisissä demokratiavertailuissa. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Suomen demokratiaindikaattorit*. Helsinki: Oikeusministeriö, s. 22–50.
- Polvi, Heimo (2007): *Kuntajohtaja – poliittisten koirien kusitolppa*. Tampere: Pilot-kustannus.
- Putnam, Robert D. (2000): *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Putnam, Robert D. (toim.) (2002): *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.

- Rainisto, Seppo (2012): Brändi kunnan menestystekijänä. *Matkailusilmä* 2012/2, s. 20–21.
- Rose, Lawrence E. & Ståhlberg, Krister (2000): Municipal Identification and Democratic Citizenship: A Finnish-Norwegian Comparison. Teoksessa Lauri Karvonen & Krister Ståhlberg (toim.) *Festschrift for Dag Anckar on his 60th Birthday on February 12, 2000*. Turku: Åbo Academi University Press, s. 259–294.
- Rothstein, Bo & Uslaner, Eric M. (2005): All for All: Equality, Corruption, and Social Trust. *World Politics*, 2005/58, s. 41–72.
- Ruuskanen, Petri (2001): *Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntauksset ja mekanismit*. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Setälä, Maija (2003): Voiko poliitikkoihin luottaa? *Politiikka* 2003/45:4, s. 267–268.
- Sipinen, Josefina (2014): *Kahden kiskon välissä – rautatievallasta eloonjäätikamppailuun. Pieksämäen kaupungin harjoittama elinkeinopolitiikka 1960–1990-luvuilla*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ståhlberg, Krister (1998): Samaistuminen kuntaan. Teoksessa Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma & Marianne Pekola-Sjöblom & Krister Ståhlberg (toim.): *Kuntalaisten valta ja valinnat*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, s. 198–211.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntien avainluvut: Pieksämäki [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 22.4.2015.]. Saantitapa <<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/593.html> >
- Sydow, Jörg (1998): Understanding the Constitution of Interorganizational Relations: Forms and Facades of Trust. Teoksessa Christel Lane & Reinhard Bachmann (toim.) *Trust within and between organizations: conceptual issues and empirical applications*. Oxford: Oxford University Press, s. 31–63.
- Uslaner, Eric M. (1999): Democracy and Social Capital. Teoksessa Mark E. Warren (toim.) *Democracy & Trust*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 121–150.
- Uslaner, Eric M. (2002): *The Moral Foundations of Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wiberg, Matti (1986): ”Wrong Persons Are Making Right Decisions without Hearing Us”. Political Trust, Responsiveness of Politicians and Satisfaction with Governmental Policies in Finland. *Scandinavian Political Studies* 1986/9: 2, s. 141–155.
- Wright, James D. (1981): Political Disaffection. Teoksessa Samuel L. Long (toim.) *The Handbook of Political Behaviour, Volume 4*. New York: Plenum, s. 1–79.
- Zimmerbauer, Kaj (2006): Kunnan deinstitutionalisoituminen. Alueellinen identiteetti kuntaliitoksessa: esimerkkinä Peräseinäjoen ja Seinäjoen liitos. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 2006/2, s. 109–121.
- Zimmerbauer, Kaj (2005): Seutukuntien imagon kehittämisen haasteet. Etelä-Pohjanmaan seutukuntien tunnettuuden ja identiteetin tarkastelua. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 2005/1, s. 8–21.

Zimmerbauer, Kaj & Kahila, Petri (2006): *Seinäjoki–Peräseinäjoki kuntayhdistymisprosessin seuranta tutkimus*. Seinäjoki: Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti.

Zimmerbauer, Kaj & Suutari, Timo (2007): Alueellinen identiteetti kuntarakenteen muutosprosesseissa: aluesamastumisen olemuksen ja tutkimuksellisten haasteiden jäljillä. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 2007/35:4, s. 348–359.

Zwetkoff, Catherine (1977): On the Adequacy of the Concept of Alienation in Empirical Research. *European Journal of Political Research* 1977/5, s. 433–446.

Sanomalehdet, kotisivut, blogit ja muut lähteet:

Helsingin Sanomat (1995): ”Suomen onnellisin kaupunki... ja onnettomin”. Kuukausiliite 1/1995.

Kuisma, Juha (2015): ”Vaaliviesti: kyse koko Suomesta.” Aamulehti 27.4.2015. Puheenaihe.

Kuntaliitto (2015): ”Kuntien ja kuntayhtymien toiminta.” Kuntaliiton Internet-sivut. Saatavissa: [<http://www.kunnat.net/fi/kunnat/toiminta/Sivut/default.aspx>] Luettu 24.2.2015.

Pieksämäen Kylät ry (2014): ”Pieksämäen Kyläkumppani -hanke.” Yhdistyksen kotisivut. Saatavissa: <<http://www.pieksamaenkylat.fi/kehittaaminen/kylaekumppani-hanke>> viitattu 29.4.2015.

Savon Sanomat 9.1.2015: ”Mähönen jättää kuntapolitiikan”. Uutinen.

Skyttä, Heikki (2014): ”Veturitorin harjannostajaispuhe.” Blogi-kirjoitus. Saatavissa: <<http://www.heikkiskytta.fi/2014/12/veturitorin-harjannostajaispuhe/>> viitattu 29.4.2015

Suojanen, Hannu (2000): ”Surkeuden eliittiä?”. Länsi-Savo 24.2.2000. Kolumni.

Yleisradio 14.8.2013: ”Maakunnat käyvät miljoonien brändikilpailua EU-rahalla – valtio ja kunnat tiiviisti mukana.”

Saatavissa: <http://yle.fi/uutiset/maakunnat_kayvat_miljoonien_brandikilpailua_eu-rahalla_valtio_ja_kunnat_tiiviisti_mukana/6776545> viitattu 28.4.2015.

LIITE 1. SAATEKIRJE

TUTKIMUS PIEKSÄMÄKELÄISTEN KAUPUNKIKUVASTA

Arvoisa vastaanottaja,

Pyydämme Teitä täyttämään oheisen kyselylomakkeen, joka on lähetetty tuhannelle satunnaisotannalla valitulle pieksämäkeläiselle. Kysely kuuluu tutkimukseen, jossa selvitetään pieksämäkeläisten kaupunkikuvaa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia mielikuvia pieksämäkeläisillä on kotikaupungistaan, sen palveluista ja päätöksenteosta.

Tutkimuksen onnistumisen kannalta jokainen vastaus on erittäin tärkeä. Kysymykset ovat pääosin väittämiä, eikä niihin ole oikeaa tai väärää vastausta. Olemme kiinnostuneita Teidän mielipiteistänne.

Tutkimus on osa FM Josefina Sipisen pro gradu -tutkielmaa Tampereen yliopiston Johtamiskorkeakoulun politiikan tutkimuksen oppiaineessa. Kyselyyn liittyvässä asiassa voitte olla yhteydessä sähköpostitse osoitteeseen sipinen.j.josefina@student.uta.fi. Tutkimusta ohjaa valtio-opin professori Kaisa Herne Tampereen yliopistosta. Tarvittaessa myös häneen voi ottaa yhteyttä tutkimukseen liittyvissä asioissa sähköpostitse osoitteeseen kaisa.herne@staff.uta.fi.

Luottamuksellisuus

Kaikki vastaukset käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisina. Vastaajat eivät esiinny aineistossa omilla nimillään, ainoastaan numerokoodilla. Aineistoa analysoidaan tilastollisin menetelmin, eivätkä yksittäisen henkilön vastaukset ilmene tuloksista. Julkaistavat tutkimustulokset ovat tilastomuotoisia taulukoita ja kuvia. Kyselyn tulokset julkaistaan osana Josefina Sipisen pro gradu -tutkielmaa, joka on valmistumisen jälkeen löydettävissä Tampereen yliopiston tutkintotietokannasta.

Annetuista vastauksista muodostettava sähköinen tutkimusaineisto arkistoidaan pysyvästi Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkeeseen myöhempään tutkimus-, opiskelu- ja opetuskäyttöön.

Kyselyn palauttaminen

Pyydämme Teitä täyttämään kyselylomakkeen ja palauttamaan sen **7.4.2015 mennessä** oheisessa valmiiksi maksetussa kuoressa.

Vastaajien kesken arvotaan kaksi vapaalippua johonkin valitsemaanne Poleenin oman tuotannon esitykseen. Jos haluatte osallistua arvontaan, voitte laittaa puhelinnumeronne kyselyn lopussa olevaan vastausruudukkoon.

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen,

Josefina Sipinen

Osoitelähde: Väestötietojärjestelmä, Väestörekisterikeskus, PL 123, 00531 HELSINKI

Rahoittajat:

Pieksämäen Lehti

Pieksämäen kaupungin elinkeinotoimi

Pieksämäen Yrittäjät ry

Pieksämäen Nuorkauppakamari ry

Lions Club Pieksämäki

Pieksämäen Yrittäjänaiset ry

Jenny Perman rahasto

Hilja ja Alpo Savolaisen rahasto

LIITE 2. KYSELYLOMAKE

1. Kuinka hyvin seuraavat Pieksämäen kaupunkia koskevat väittämät pitävät paikkansa kohdallanne? Arvioikaa asteikolla 0 (ei pidä lainkaan paikkaansa) – 10 (pitää täysin paikkaansa) ja ympyröikää sopivin vaihtoehto.

a. Seuraan aktiivisesti kunnallispolitiikkaa Pieksämäellä.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b. Tiedän paljon kaupungin ajankohtaisista asioista.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c. Olen tyytyväinen siihen että asun juuri Pieksämäellä.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d. Uskon, että Pieksämäeltä löytyy minulle tulevaisuudessa työ- tai opiskelupaikka.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e. Muuttaisin toiseen kuntaan, mikäli siihen tarjoutuisi mahdollisuus.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f. Suositteisin Pieksämäkeä asuinpaikkana myös muille.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
g. Myös sukulaisteni ja ystäväni mielestä Pieksämäki on mukava asuinpaikka.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
h. Pieksämäen kaupungin tavoite luoda 1000 uutta työpaikkaa vuoteen 2024 mennessä voi mielestäni toteutua.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
i. Pieksämäellä järjestetään mielenkiintoisia vapaa-ajan tapahtumia.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

2. Millaiseksi luonnehtisitte Pieksämäen kaupungin maisemaa ja rakennettua ympäristöä?

Arvioikaa asteikolla 0 (ei pidä lainkaan paikkaansa) – 10 (pitää täysin paikkaansa) ja ympyröikää sopivin vaihtoehto.

a. Mielestäni kaupunki on siisti ja hyvin hoidettu.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b. Ydinkeskusta on mielestäni kaunis ja miellyttävä.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c. Mielestäni kaupungin rakennettu ympäristö tarvitsee vielä paljon parantamista.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d. Yritysten ja kauppojen näyteikkunat ovat mielestäni edustavia.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3. Kuvitelkaa tilanne, jossa kunnat kilpailevat keskenään siitä, missä kunnassa on ”hyvä asua ja elää”. Miten arvioisitte Pieksämäen sijoittuvan kilpailussa? Kertokaa mielipiteenne asteikolla nollassa kymmeneen, jossa 0 tarkoittaa, että Pieksämäki sijoittuisi erittäin huonosti ja 10 sitä, että Pieksämäki sijoittuisi erinomaisesti. Ympyröikää sopivin vaihtoehto.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

4. Ihminen voi samaistua tai tuntee kuuluvansa erilaisiin alueellisiin kokonaisuuksiin. Missä määrin koette samaistuvanne tai koette yhteenkuuluvaisuutta seuraaviin alueellisiin kokonaisuuksiin?

Arvioikaa asteikolla 0 (en laisinkaan) – 10 (erittäin paljon) ja ympyröikää sopivin vaihtoehto.

a. Asuinalue (kortteli tai naapurusto)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b. Kaupunginosa tai kylä	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c. Asuinkaupunki	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d. Useamman kunnan muodostama seutukunta	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e. Etelä-Savon maakunta	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f. Suomi	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
g. Pohjoismaat	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
h. Euroopan unioni	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
i. Eurooppa	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5. Miten hyvin mielestänne seuraavat julkisen sektorin toiminta-alueet on hoidettu Pieksämäen kaupungissa?

Arvioikaa asteikolla 0 (erittäin huonosti) – 10 (erittäin hyvin) ja ympyröikää sopivin vaihtoehto.

a. Elinkeinotoiminnan edistäminen	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b. Terveyskeskuspalvelut	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c. Lasten päivähoito	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d. Vanhustenhuolto	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e. Vuokra-asuntojen ja tonttien saanti	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f. Kouluolot (peruskoulu)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
g. Seutuopisto	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
h. Nuorison harrastusmahdollisuudet	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
i. Kulttuuripalvelut (kirjasto, museot, teatteri)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
j. Erilaiset vapaa-ajan tapahtumat	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
k. Liikuntapaikat	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
l. Katujen ja teiden hoito	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

6. Miten hyvin seuraavia yksityisiä palveluja on mielestänne tarjolla Pieksämäen kaupungissa? Arvioikaa asteikolla 0 (erittäin huonosti) – 10 (erittäin hyvin) ja ympyröikää sopivin vaihtoehto.

a. Ravintolat	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b. Kahvilat	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c. Parturit ja kampaamot	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d. Fysikaalinen hoito (esim. hieronta, fysioterapia)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e. Korjaus- ja huoltopalvelut	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

7. Miten hyvin mielestänne seuraavia erikoiskaupan tuotteita on tarjolla Pieksämäen kaupungissa? Arvioikaa asteikolla 0 (erittäin huonosti) – 10 (erittäin hyvin) ja ympyröikää sopivin vaihtoehto.

a. Vaate- ja kenkäkaupat	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b. Urheilu- ja vapaa-ajan tarvikkeet	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c. Kodin sisustus	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d. Kodinkoneet	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e. Käsityö- ja lahjatavaratuotteet	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f. Kauneus-, terveys- ja hyvinvointituotteet	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

8. Kuinka hyvin seuraavat kaupungin kauppapalveluja koskevat väittämät pitävät paikkansa kohdallanne? Arvioikaa asteikolla 0 (ei pidä lainkaan paikkaansa) – 10 (pitää täysin paikkaansa) ja ympyröikää sopivin vaihtoehto.

a. Löydän Pieksämäeltä kaikki tarvitsemani tuotteet ja yksityiset palvelut.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b. Saan kauppoissa ystävällistä ja asiantuntevaa palvelua.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c. Löydän Pieksämäen kauppoista uusimmat ja ajanmukaisimmat tuotteet.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d. Ostan tarvitsemani tuotteet mieluummin verkkokaupasta.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

9. Mistä hankitte seuraavat tarvitsemanne tuotteet? Merkitkää ruksi sopivan vaihtoehdon kohdalle.

	Pieksämäeltä	Toisesta kunnasta	Verkkokaupasta
a. Päivittäistavara kauppa			
b. Vaate- ja kenkäkaupat			
c. Urheilu- ja vapaa-ajan tarvikkeet			

d. Kodin sisustus			
e. Kodinkoneet			
f. Käsityö- ja lahjavaratuotteet			
g. Kauneus-, terveys- ja hyvinvointituotteet			

10. Kuinka tyytyväinen olette yleisesti ottaen elämäänne nykyisin? Arvioikaa asteikolla nollasta kymmeneen, jossa nolla tarkoittaa, ettette ole lainkaan tyytyväinen ja 10 sitä, että olette erittäin tyytyväinen. Ympyröikää sopivin vaihtoehto.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

11. Voiko mielestänne ihmisiin luottaa, vai onko niin, että ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen? Kertokaa mielipiteenne asteikolla nollasta kymmeneen, jossa nolla tarkoittaa, ettei ihmisten kanssa voi olla liian varovainen ja 10 sitä, että useimpiin ihmisiin voi luottaa. Ympyröikää sopivin vaihtoehto.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

12. Missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin? Arvioikaa asteikolla 0 (en luota ollenkaan) ja 10 (luotan täydellisesti) ja ympyröikää sopivin vaihtoehto.

a. Kaupungin johto	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b. Poliittiset puolueet	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c. Kaupunginvaltuusto	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d. Kaupunginhallitus	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e. Kunnallispoliititkot	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f. Kaupungin viranhaltijat	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

13. Mitä mieltä olette seuraavista Pieksämäen kaupungin päätöksentekoa koskevista väittämistä?

Arvioikaa väittämiä asteikolla 0 (täysin eri mieltä) – 10 (täysin samaa mieltä) ja ympyröikää sopivin vaihtoehto.

a. Äänestäminen kuntavaaleissa on tärkein keino vaikuttaa Pieksämäen asioihin.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b. Kaiken kaikkiaan kaupungin päätöksenteko on oikeudenmukaista.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c. Kaiken kaikkiaan kaupungin päätöksenteko kohtelee tasaveroisesti eri väestöryhmiä.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d. Minulla ei ole mitään sanomista siihen, mitä kaupunki päättää ja tekee.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e. Kaupungin viranhaltijat eivät paljon välitä siitä, mitä ihmiset ajattelevat.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

f. Uskon kaupungin luottamushenkilöiden ajattelevan vilpittömästi kaupungin parasta.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
g. Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
h. Todellista päätösvaltaa kaupungissa käyttävät viranhaltijat, eivät vaaleilla valitut luottamushenkilöt.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
i. Kaupungin asioiden hoidossa on huomattavasti parantamisen varaa.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
j. Kaupungin viranhaltijoita pitää lähestyä ”lakki kourassa”.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
k. Vaaleilla valitut kaupunginvaltuutetut menettävät pian kosketuksensa äänestäjiin.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
l. Poliitiikka on välillä niin monimutkaista, että en ymmärrä mitä on tekeillä.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
m. Kaupungin päättäjät riitelevät liikaa keskenään.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
n. Kaupungin päättäjät pitävät hyvin huolta elämisen edellytyksistä Pieksämäellä.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
o. Mahdollinen kuntaliitos heikentäisi pieksämäkeläisten vaikutusmahdollisuuksia kaupunkinsa päätöksentekoon.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
p. On samantekevää, mitkä puolueet ovat vallassa Pieksämäellä, harjoitettava politiikka ei siitä muutu.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
q. Kaupungin päättäjät pääsevät harvoin sopuun kaupunkia koskevista tärkeistä päätöksistä.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
r. Tiedottaminen kaupungin asioista on riittävän avointa.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
s. Pieksämäen kehitys on kulkemassa myönteiseen suuntaan.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

14. Mitä mieltä olette seuraavista Pieksämäkeä koskevaa julkista keskustelua käsittelevistä väittämistä? Arvioikaa väittämiä asteikolla 0 (täysin eri mieltä) – 10 (täysin samaa mieltä) ja ympyröikää sopivin vaihtoehto.

a. Pieksämäki saa riittävästi näkyvyyttä maakunnallisissa tiedotusvälineissä.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b. Paikallinen Pieksämäen Lehti tuo esille myönteisiä asioita kaupungista ja sen asukkaista.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c. Pieksämäki saa riittävästi näkyvyyttä valtakunnallisissa tiedotusvälineissä.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Lopuksi pyydämme vastaamaan muutamiin itseänne koskeviin kysymyksiin. Taustatietoja tiedustellaan ainoastaan vastausten tilastollista käsittelyä varten. Antamanne tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, eikä vastauksianne voida yhdistää Teihin henkilökohtaisesti.

15. Minä vuonna olette syntyneet?	19 _____	
16. Mikä on sukupuolenne?	nainen	mies
17. Alaikäisten lasten lukumäärä?	0–6 vuotiaita ____kpl	7–17 vuotiaita ____kpl

18. Mikä on korkein suorittamanne kouluaste tai tutkinto? Ympyröikää yksi vaihtoehto.	
1. Peruskoululuokat 1–6, kansakoulu	6. Ammattikorkeakoulututkinto tai vastaava
2. Peruskoululuokat 7–9, 10, keskikoulu	7. Yliopistotutkinto
3. Lyhyt ammatillinen koulutus (ammattikoulu, ammattikurssi)	8. Tieteellinen jatkotutkinto
4. Opistotason ammatillinen tutkinto	9. muu, mikä?
5. Ylioppilastutkinto	

19. Mikä on siviilisäätynne? Ympyröikää yksi vaihtoehto.	
1. Naimaton	4. Eronnut tai asumerossa
2. Avioliitossa tai muussa rekisteröidyssä parisuhteessa	5. Leski
3. Avoliitossa	6. Muu

20. Mihin ammattiryhmään katsotte lähinnä kuuluvanne? Ympyröikää yksi vaihtoehto.	
1. Maatalousyrittäjä	7. Eläkeläinen
2. Muu työnantaja, muu yksityisyrittäjä, ammatinharjoittaja	8. Koululainen, opiskelija
3. Johtavassa asemassa toisen palveluksessa	9. Kotiäiti tai -isä
4. Ylempi toimihenkilö	10. Työtön
5. Alempi toimihenkilö	11. muu, mikä?
6. Työntekijä	

21. Mikä seuraavista vaihtoehtoista sopii Teidän elämäntilanteeseenne? Ympyröikää yksi vaihtoehto.	
1. Kokopäivätyössä (vähintään 32 tuntia viikossa)	7. Eläkkeellä sairauden tai vamman vuoksi
2. Puolipäivätyössä (15–31 tuntia viikossa)	8. Hoidan kotitaloutta
3. Osa-aikatyössä (alle 15 tuntia viikossa)	9. Varusmies- tai siviilipalveluksessa
4. Työtön	10. Vanhempainvapaalla tai hoitovapaalla
5. Opiskelija tai koululainen	11. Omaishoitaja
6. Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella	12. Muu, mikä?

22. Nykyinen työnantajanne? Ympyröikää yksi vaihtoehto.	
1. kunta/kuntayhtymä	5. yritys
2. kunnan yhtiö/liikelaitos	6. oma yritys/itse työllistynyt
3. valtio/muu julkinen työnantaja	7. ei työelämässä
4. järjestö/yhdistys tms.	8. muu, mikä?

23. Jos olette työelämässä, sijaitseeko työpaikkanne	1. Pieksämäellä	2. muussa kunnassa
24. Kuinka monta vuotta olette asunut Pieksämäellä?	_____ vuotta	
25. Missä asutte?	1. kantakaupungissa	2. haja-asutusalueella

26. Pieksämäen kaupunki ja Pieksänmaa yhdistyivät vuoden 2007 kuntaliitoksessa. Pieksänmaa puolestaan syntyi Pieksämäen maalaiskunnan, Jäppilän ja Virtasalmen yhteenliittymänä vuonna 2004. Ilmoittakaa sijaitseeko nykyinen asuinpaikkanne entisen	
1. Pieksämäen kaupungin alueella	3. Jäppilän alueella
2. Pieksämäen maalaiskunnan alueella	4. Virtasalmen alueella

27. Jos kuntavaalit järjestettäisiin nyt, minkä puolueen tai muun ryhmittymän ehdokasta äänestäisitte? Ympyröikää yksi vaihtoehto.	
1. Kansallinen Kokoomus	9. Muu puolue tai ryhmittymä
2. Perussuomalaiset	10. En äänestäisi
3. Ruotsalainen kansanpuolue (RKP)	11. En osaa sanoa

4. Suomen Keskusta	12. En halua sanoa
5. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP)	13. Äänestäisin tyhjää
6. Suomen Kristillisdemokraatit	
7. Vasemmistoliitto	
8. Vihreä liitto	

28. Mitkä kaksi sana kuvaavat mielestänne hyvin Pieksämäkeä tai pieksämäkeläisiä?

Mainitkaa kaksi ensin mieleenne tullutta sanaa. Vääriä vastauksia ei ole!

29. Vapaamuotoinen palaute kyselyn tekijälle:

Lämmin kiitos vastauksistanne!

Pyydämme Teitä palauttamaan täyttämännenne kyselylomakkeen 7.4.2015 mennessä oheisessa valmiiksi maksettussa kuoressa.

Mikäli haluatte osallistua kahden teatterilipun arvontaan, kirjoittakaa puhelinnumeronne alla olevalle viivalle. Numeroa ei luovuteta muihin tarkoituksiin, otamme yhteyttä ainoastaan arvonnin voittaneeseen henkilöön.

Arvontaan osallistuvan puhelinnumero: _____

LIITE 3. AINEISTON KERUUN KUVAILU

Kohdema: Suomi

Kohdealue: Pieksämäen kaupunki

Havaintoyksikkö: Henkilö

Perusjoukko/otos: Pieksämäen kaupungin täysi-ikäiset asukkaat

Aineistonkeruun ajankohta: maaliskuu 2015 – huhtikuu 2015

Aineiston kerääjä: Aineiston on tehnyt, kerännyt, tallentanut ja käsitellyt Josefina Sipinen osana omaa pro gradu -tutkielmaansa Tampereen yliopiston Johtamiskorkeakoulun politiikan tutkimuksen oppiaineessa.

Aineiston tuottajat: Aineiston keruuta ovat rahoittaneet Pieksämäen Lehti, Pieksämäen kaupungin elinkeinotoimi, Pieksämäen Yrittäjät ry, Pieksämäen Nuorkauppakamari ry, Lions Club Pieksämäki, Pieksämäen Yrittäjänaiset ry, Jenny Perman rahasto sekä Hilja ja Alpo Savolaisen rahasto.

Keruumenetelmä: Postikysely

Keruväline: Strukturoitu kyselylomake

Aineiston ajallinen kattavuus: 2015

Vastausprosentti: 31,2 %

Muuttujien ja havaintojen lukumäärä: Aineistossa on 116 muuttujaa ja 312 havaintoa.

Otantamenetelmä: Yksinkertainen satunnaisotanta, otoskoko 1000.

Havainto- tai aineistoyksikköjen valintaperusteet: Väestörekisterikeskus poimi Pieksämäen kaupungista yhteensä 1000 henkilön satunnaisotoksen. Kyselylomake vastauskuorineen lähetettiin kullekin otokseen valitulle kerran. Muistutuskirjeitä ei lähetetty.